

HEN WEINIG
 SCHREEF
 DAG
 KINDEREN
 DRIE
 MAN
 TWEEDE
 BOEK
 MISSCHIEEN
 WERK
 PAS
 HOGER
 OVERIGENS
 DOET
 HEEL
 MOSLIMS
 AANTAL
 POLITIEKE
 GEVAL
 HUIDIGE
 HELE
 ZEGGEN
 MEDIA
 LAAT
 HONDE
 DONDERT
 LIJKT
 WETEN
 GOEDE
 WAARIN
 ONZE
 AF
 STAAT
 MINDER
 ZELFS
 SCHOLEN
 NEDERL
 MOEDER
 WEL
 ZIT
 JOURNALISTIEK
 ZOALS
 EVEN
 BINNEN
 VOLKSKRANT
 ENIGE
 GAAT
 LATEN
 TUSSEN
 NEDERLAND
 TIJD
 WAAR
 LAAT
 LIJKT
 WETEN
 ONZE
 AF
 STAAT
 MINDER
 ZELFS
 SCHOLEN
 MOEDER
 MOETEN
 WILDE
 GAAT
 ALLEEN
 ZULLEN
 DOET
 ISLAM
 GEWELD
 TERUG
 GROTE
 VOORAL
 TWEE
 NEMEN
 EIGEN
 ARTIKEL
 JOURNALISTEN
 WEER
 BALLARD
 VRAAG
 NIELUIS
 M
 MAAKT
 PAAR
 AFGELOPEN
 HELEMAAL
 MARIJNISSEN
 TOEKOMST
 PLAATS
 VRIJ
 PROCENT
 ECHT
 NIET
 JUST
 WERKEN
 LIJST
 WOOORDEN
 EEN
 ZIE
 ZITTEN
 GROEP
 WILLEN
 EERSTE
 BINNEN
 NOOIT
 KOMEN
 LAND
 TIJDE
 STEEDS
 CIJFERS
 SNEL
 DOET
 ISLAM
 GEWELD
 TERUG
 GROTE
 VOORAL
 TWEE
 NEMEN
 EIGEN
 ARTIKEL
 JOURNALISTEN
 WEER
 BALLARD
 VRAAG
 NIELUIS
 M
 MINISTER

Thomas van Aalten

De Alwetende Eenling

ESSAYS | 2009

Thomas van Aalten

De Alwetende Eenling

2010 | Thomas van Aalten

Omslag en illustraties tussen de hoofdstukken zijn vervaardigd dankzij het miraculeuze maar intussen behoorlijk afgezaagde Wordle.net

Inhoud

Inleiding	6
Media	8
Cultuurfilosofie	48
Literatuur	92
Politiek	117
Onderwijs	142

I believe in my own obsessions, in the beauty of the car crash, in the peace of the submerged forest, in the excitements of the deserted holiday beach, in the elegance of automobile graveyards, in the mystery of multi-storey car parks, in the poetry of abandoned hotels.

(J.G. Ballard, fragment uit 'What I believe', gepubliceerd in Interzone #8, 1984)

Inleiding

Eind 2008 werkte ik een tijdje als freelancer voor de onderwijsite van Volkskrant Banen. Ik volgde tijdens mijn klusje met grote interesse de bijdragen op de opiniepagina van de Volkskrant. Op een dag las ik een bijdrage van Ronald Kaatee. Kaatee had samen met Leefbaar Rotterdam-coryfee Ronald Sørensen grootse plannen met een Populistische Omroep Nederland (PON).

Nadat ik als reactie op Kaatee een artikel had geschreven en via de interne mail naar de opiniepagina stuurde, hoorde ik een tijd niets.

Een paar dagen later vroeg ik voorzichtig of mijn mail wel was ontvangen.

Verdomd, iets later kreeg ik een reply. 'Wat is de PON?'

Ik schreef dat ik mijn stuk ondertussen aan het weblog Sargasso had aangeboden. Nu kreeg ik wel snel antwoord.

'Wij houden er niet van als bijdragen ook elders worden aangeboden als we in onderhandeling zijn. Zulke auteurs plaatsen we normaal op een zwarte lijst.'

Één keer heb ik een bijdrage over onderwijs mogen leveren op de opiniepagina van de Volkskrant.

Daarna schreef ik wekelijks een artikel. Niet voor de Volkskrant, maar voor weblog Sargasso.

Niet alle artikelen die ik in 2009 schreef voor Sargasso waren geschikt om later nog eens te bundelen. Omdat de onderwerpen te achterhaald bleken (zoals dat artikel over PON, de discussie over nieuwe publieke omroepen is niet actueel meer), of omdat mijn artikel slechts een reactie was op andermans uitlatingen, die zonder hyperlinks niet overeind bleven.

Ik heb bewust alle links eruit gelaten, omdat u deze artikelen ook wilt lezen op een plek zonder internetverbinding, mocht zo'n plek bestaan (nadat u dit boek heeft gedownload, natuurlijk).

Gebruikt u echt een E-reader om 'De Alwetende Eenling' te lezen? Laat dan eens weten of het goed werkt. Ook als u het toch maar uitprint of slechts van het scherm leest, zijn alle reacties welkom.

Veel leesplezier.

Thomas van Aalten
Amsterdam, januari 2010

P.S. Ik wacht met genoeg op een boos mailtje van de jurist van de Volkskrant, omdat ik twee artikelen over onderwijs, die ik ook schreef voor Volkskrant Banen, in deze bundel heb geplaatst.

Wansink dagblad woord tussen procent werk kwartaal
alleen misschien zeker keer volgens toekomst
lezers stuk d'Arte to minder
blogs gewoon eerder waar jaren jaar land laten
maken mob zit wel ligt vele The cijfers
komt eerste onderzoek nou oktober Nederlandse
geval Nederland zullenet kritiek
Ter afgelopen antwoord Horst Nee alle toe Marijnissen rond laat
artikel journalisten slechts heel
AVD Kaashoek Coca Luyendijk kwaliteitsjournalistiek Italië Joost
even Cola zien via student elite
reactie willen journalistiek politiek weet
later villa journalist ander krant interview nooit reacties
moest doet moslims weer Volkskrant begin and
hele Wilders Telegraaf televisie
tafel gaan echt goed gaat steeds zelfs
blad komen stond eigen nogal maakt af tijd
hoor angry the Kampion Berlusconi gratis
zoals Media schreef papier nieuwe Misschien
Britse mediakranten betalen juist denken
binnen moeten discussie oplage zitten

Media

The angry mob 2.0

05-02-2009

The angry mob 2.0 is een van de nadelen van de betrokkenheid van lezers op internet. Ik heb het niet over de welbekende reaguurders op weblogs als GeenStijl; vaak gaan dergelijke *comments*, hoe infantiel ook, soms nog over de inhoud van het artikel. Er is inmiddels een traditie ontstaan op diverse blogs waar posters als eigengereide polemisten een reactie schrijven. Noem ze kinderachtig of overbodig, maar ze zijn *part of the deal* van blogs en kruiden de discussie.

Nee, ik bedoel een ander type. De homo verontwaardicus als onderdeel van the angry mob 2.0. De homo verontwaardicus uit the angry mob 2.0 schiet een losse flodder in de menigte als reactie op een nieuwsbericht. Neem het gruwelijke bericht van een meisje dat in het noorden van het land is aangereden. Op 4 februari gebeurd. Enkele minuten nadat de Telegraaf het bericht had gepost, stond the angry mob 2.0 klaar. Je hoorde ze met hun digitale hooivorken al aanstormen. En ja hoor: ze zeggen allemaal iets lelijks over het type auto waarmee het ongeluk is veroorzaakt ('zie je weer, weer zon mercedes aso! Zal wel een taxi chauffeur of zo zijn geweest, want dat zijn ook allemaal asos, stuk voor stuk!'), iets zinloos over het slachtoffer ('Veel scholieren denken dat ze hier voorrang hebben, terwijl dat niet

zo is') en over hoe dit voorkomen had moeten worden ('Meer camera toezicht en veel meer bekeuren'). Er is zelfs iemand die een weblog bijhoudt van zijn Telegraaf-commentaren.

The angry mob 2.0 doet niet aan interpunctie

Korte flitsberichten met heftige, vaak emotionele inhoud waarover niet al te veel bekend is, doen het goed. Maar ook minder schokkend nieuws kan rekenen op the angry mob 2.0. In een artikel over strafwerk voor scholieren ('Strafregels keren terug op school') in het AD van dinsdag 3 januari schrijft gebruiker Knife1977 uit Zwijndrecht onder het artikel: 'noem mij ouderwets maar als ik overal hoor dat mijn kinderen gewoon luisteren als iets gevraagd wordt en respect hebben voor ouderen dan denk ik dat ik het niet slecht doe.' The angry mob 2.0 doet niet aan interpunctie. Of ene G.: 'Het wordt tijd dat de verhoudingen weer duidelijk aangegeven worden.' Het wordt tijd – nu is dat dus niet zo? Welke verhoudingen? Aangegeven? Waar? En dat terwijl het nieuws eigenlijk niet veel spannends behandelt; het gaat om zogenaamde 'pedagogische' strafregels, volgens orthopedagoog Astrid Boon (aan het woord in het artikel) om 'Lange zinnen die ingaan op het gedrag van de leerling, uitleggen waarom dat niet goed is en een helpende suggestie bieden.' Leest the angry mob 2.0 alleen maar koppen?

Recent schreven Keith Kahn-Harris en David Hayes in hun artikel 'The Politics of Me, Me, Me' op Opendemocracy.net: 'A maniacal energy is expended in the endless attempts to prove the other wrong, to find that elusive killer-blow that will ensure victory. That blow never comes, perpetuating the conflict as it migrates from website to website.' Maar de mobber gaat juist niét in discussie, roept slechts wat hij vindt in krom geschreven zinnen en vertrekt weer. Morgen weer effe mobben.

Elitair

De reacties onder artikelen van de sites van het AD, Sp!ts, Elsevier en Telegraaf liegen er niet om. Verwerpelijk vind ik niet dát mensen reageren, maar de reacties zijn stuk voor stuk egoïstisch en navelstaanderig en hebben een hoog 'dat-had-ik-laatst-ook'-gehalte. En dat is ook best begrijpelijk, maar daarom niet minder hinderlijk. Uit een artikel van Jonathan Maas in Trouw van 6 oktober 2008: 'Het bedrijf NoviaFacts in Almere modereert de site van De Telegraaf met achttien medewerkers en leest alle reacties (acht- tot vijftienduizend per dag) voordat ze worden gepubliceerd. [...] "Nederlanders zeuren ongelofelijk", zegt Van der Laan (directeur van NoviaFacts, tva). "Zelfs als Ankie van Grunsven goud haalt op de Olympische Spelen, reageren mensen met 'Daar heb je haar weer met haar paardenbek'."'

Ik ben als lezer niet geïnteresseerd in de persoonlijke belevenissen en eigen meninkjes van de angry mobber. Dan ben ik maar elitair. Anders dan in blogs, die een hele andere traditie en functie hebben, zijn de eenregelige wanhoopskreten van passerende gebruikers volstrekt géén meerwaarde voor de lezer. Het verschil met blogs is dat het onderwerp een discussie kan ontlokken, het is meestal zelfs een primair doel. Dat kan bij een vluchtig nieuwsbericht niet zo zijn.

Je kunt natuurlijk stoppen met scrollen na het nieuwsbericht, dan heb je nergens last van. Of die sites helemaal niet bekijken. Sommige nieuwssites hebben geen reactiemogelijkheid. Iedereen mag wel ingezonden stukken schrijven (of ze geplaatst worden is iets anders), via nu.nl reageren of het bericht als mail 'doorsturen naar een vriend', eventueel begeleid met een

verontwaardigde zin. Maar dat vindt the angry mob 2.0 niet interessant.

De mantel der comments

Is er een middenweg? Misschien moet je bij korte nieuwsitems de reactiemogelijkheid weglaten. Interessante discussies van mensen die werkelijk iets te melden hebben, ontstaan bij achtergrondartikelen en opiniestukken wel. 'We lezen misschien geen krant meer, maar volgen een mens, een verslaggever, een auteur,' schreef Henk Blanken onlangs. Maar het type bericht waar the angry mob 2.0 op reageert, wordt juist niet geschreven door 'de mens' en daardoor voer voor *the mob* vanwege het korte, jachtige en onpersoonlijke karakter – en is in dat opzicht inwisselbaar met elke andere boodschapper. Als je reacties ook toelaat bij berichten over auto-ongelukken en misdaden, voer het dan overal door en laat het ook bij het weerbericht toe. 'Die kutvorst is slecht voor mijn planten! Afschaffen!'

Hoe meer de homo verontwaardicus uit angst in het echte openbare leven zijn kop dichthoudt in tram, supermarkt en op school en het liefst opgaat in de massa, hoe harder hij met modder smijt onder pseudoniem, veilig onder de mantel der comments.

Ik sluit dit stuk af met het nieuws dat nu De Telegraaf zowel foto als naam van het slachtoffer heeft geplaatst in het eerder genoemde artikel over het verkeersongeluk, het aantal angry mobbers 2.0 onder het artikel verveelvoudigd is. En die mob kleeft voor eeuwig aan het artikel dat in het archief zal wegzakken, het integreert als het ware met het nieuwsbericht. Ernaast een advertentie van Dela. De dood als marketing. Wel verlaat ene Tim uit Heerhugowaard the mob onder het artikel:

'Uit het weglaten van reacties spreekt meer respect dan dat ieder dit voor zich uit of overgaat tot voorbarige conclusies en verwijten.'

Leer broze reus Italië een lesje

03-06-2009

'Omdat de islamisering moet worden gestopt: Turkije mag nooit lid worden van de Europese Unie,' stelt de PVV. Je kunt veel kritiek uiten op een mogelijke toetreding van Turkije tot de EU, maar de islam noemen is dan wel een heel zwak punt. Noem bijvoorbeeld de corruptie en de schending van de mensenrechten door de Turkse overheid in de gevangnissen. Maar ook bepaalde landen die al EU-lid zijn, hebben evenmin een gezonde en rechtvaardige samenleving. Het verdeelde Italië, onder aanvoering van Silvio Berlusconi, moet eens kritisch worden bekeken door EU-bondgenoten. Berlusconi is een grootmeester in poses, quotes en een glimlach, maar achter de façade gaat het ernstig mis.

Staketsels en geraamtes

We kennen Italië als een prachtig vakantiegebied, een historische cultuurschat met een rijke keuken en een zangerige, amoreuze taal. Maar de verfijnde modeshows in het noordelijke Milaan zijn letterlijk en figuurlijk mijlenver verwijderd van het vergeten zuiden, dat in de luwte afglijdt naar de status van een armoedig ontwikkelingsgebied. Wie wel eens in West-Sicilië

resideert, ziet het met eigen ogen. Hoezeer het land me aan het hart ligt, steden als Menfi zien er armoedig en verwaarloosd uit, in het landschap afgewisseld met staketsels en geraamtes van nooit volbrachte gebouwen. Een teken dat de maffia er welig tiert. De cijfers van jongerenwerkloosheid en weinig kansen voor een progressieve carrière zijn net als in Griekenland verontrustend. En Berlusconi misleidt: hij werpt zich op als de hoop van de jongeren uit het zuiden, maar de resultaten lijken tot dusver nogal mager. Natuurlijk is dat een Europese trend, maar volgens de Italiaanse leider is dat uiteraard te danken aan het prutswerk van zijn linkse voorganger Romano Prodi.

Beschieten

Bizar was de 'smoes' van Berlusconi om in september 2008 Moammar Gaddhafi van Libië 'compensatie' te betalen voor de bezetting door Italië in de beginjaren van de vorige eeuw. Een onderdeel van die campagne gaat absoluut te ver: legervaartuigen voeren langs de Libische kustlijn om bootvluchtelingen tegen te houden, en soms zelfs te beschieten. In de havenstad Porto Palo, niet ver van het eerder beschreven Menfi, komen nog regelmatig vluchtelingen aan die bepaald niet zachtzinnig behandeld worden door de Italiaanse regering. In 1996 zonk er een boot met vluchtelingen. Pas 11 jaar later was het premier Romano Prodi die toestemming gaf om het wrak eens te zoeken. Volgens PICUM, het Platform International Cooperation on Undocumented Migrants, hebben de autoriteiten het ongeluk, waarbij honderden mensen omkwamen, jarenlang genegeerd.

De huidige partij van Berlusconi, Het Volk van de Vrijheid (PLD) is sinds maart dit jaar samengevoegd met andere partijen, ook de Noordelijke Alliantie, de voormalige partij van ex-fascist

Gianfranco Fini. Ondanks dat Fini zijn Mussolini-devotie inmiddels heeft afgezworen, kun je je afvragen waar de critici in de EU blijven met hun sterke veroordeling. Zodra het woord 'islam' valt, heeft iedereen het hoogste woord en zwaait Wilders zwaait trots met zijn Oriana Fallaci Free Speech Award, maar de grievende uitspraken en het wanbeleid van de partij van Berlusconi is kennelijk geen reden om het land te veroordelen. Broederlijk zit de oude baas met het CDA in dezelfde fractie in het Europese Parlement.

En natuurlijk is het grootste struikelblok de vermenging van zaken en nationale politiek. Dit is geen Balkenende die te gast is bij RTL Boulevard, dit is een premier die een groot deel van de nationale media bezit. Wie dit jaar in april (ten tijde van de aardbeving in L'Aquila) in Italië was, moest tot zijn verbazing constateren dat juist de buitenlandse media volop verslag deden van de plek des onheils. De binnenlandse tv- en radiozenders waren een stuk terughoudender. Entertainmentshows gingen in vele gevallen voor. Niet voor niets noemt het Amerikaanse Freedom House het land niet 'vrij' voor pers, maar slechts 'gedeeltelijk vrij'. Een plek die in 2004, weinig verrassend, als enig Westeupees land gedeeld werd met, jawel, Turkije. En nu is het weer raak. Afgelopen maand publiceerde Freedom House de jongste bevindingen: 'limited by courts and libel laws, increased intimidation of journalists by organized crime and far-right groups, and concerns over the concentration of media ownership.'

Het idee van GroenLinks-lijsttrekker voor de EU, Judith Sargentini, om een procedure tegen Italië te starten vanwege de beperkte persvrijheid (Het Europees verdrag stelt dat elk EU-land de persvrijheid moet garanderen), is een mooie eerste stap

om de broze reus Italië een lesje te leren. De blaaskaak moet geschoren worden. Daar ligt een mooie taak voor de EU-bondgenoten. Een die vermoedelijk nog jaren in beslag kan nemen, maar we kunnen de Italianen niet aan hun lot overlaten.

Wilders in Engeland: de avonturen van een politainer

14-02-2009

Wie het als politicus leuk doet bij een Jakhals in *De Wereld Draait Door*, wint punten. Wie echter de hoofdrol speelt in zijn eigen politieke soap, zoals Geert Wilders, krijgt de Oscar. Het Britse ministerie van Binnenlandse Zaken dat Wilders de toegang tot het Verenigd Koninkrijk weigert schreef weer een prachtige aflevering in de soap van Wilders.

In de Groene van 21 december 2002 (het “pre-Wilders” tijdperk) schreef Gawie Keyzer in zijn artikel 'De vluchtige voldoening van vermaak': 'Vermaak speelt in de politiek een steeds grotere rol. Daaraan ten grondslag ligt de ongelimiteerde beschikbaarheid van media in het dagelijkse leven.'

Wilders is een politiek merk met een huisstijl die zich heeft verankerd in de vaderlandse media. En die stijl zal niet snel veranderen. Zijn adagium rommelt al vijf jaar in de asgrijze lucht boven Nederland. Ooit VVD, toen Groep Wilders, nu PVV. Maar zonder enig resultaat, hooguit dat hij zijn eigen Lex Luthor creëert. In de Telegraaf van 31 oktober 2004 vertelde Wilders al over de toenemende invloed van de islamitische religie en cultuur. Na de moord op Van Gogh, enkele dagen later, zou

Wilders steeds verder radicaliseren. Veel nieuws is er niet bij gekomen op zijn politieke agenda, maar sindsdien weten we waar we met onze microfoonhengel en camera moeten zijn voor een leuke soundbyte of politieke rel. Dit is zelfs andere koek dan Boer Koekoek.

Stom van de Britten om Wilders de toegang te ontzeggen, daar zijn we het met zijn allen over eens. Wilders kwam niet door de haag van immigratieambtenaren op vliegveld Heathrow, als was het een gevaarlijke hindernis uit het aloude Sterrenslag.

Het is verbluffend dat Wilders het in het artikel van Ron Meerhof in de Volkskrant (Iedereen mee met Circus Wilders, 12 februari 2009) heeft over “golven”. In een reactie op de hele heisa rond de geweigerde toegang – met in zijn kielzog tientallen journalisten: ‘Het lijkt misschien of ik met de golven meega en dan het maximale eruit probeer te halen. Maar ik zie mezelf toch echt meer als degene die de golven zelf creëert, dan dat ik erop meebeweeg.’ Onbedoeld slaat Wilders de spijker op zijn kop met zijn metaforische golven. Het maakt immers niet uit wat Wilders zegt, als zijn golven – het merk Wilders – maar de Nederlandse huiskamers bereiken.

Ik moet sterk denken aan de Amerikaanse auteur Don DeLillo die in zijn roman *White Noise* (1985) de voortdurende stroom van zinloze informatie uit de massamedia beschrijft. ‘A wealth of data concealed in the grid, in the bright packaging, the jingles, the slice-of-life commercials, the products hurtling out of darkness, the coded messages . . . like chants. . . Coke is it, Coke is it, Coke is it.’ Precies zo is Wilders met zijn *tags* Islam en Vrijheid, perfect vormgegeven in een huwelijk van politiek en entertainment.

Wilders' avonturen bestaan in de jpg's op nieuwssites, als Flashbestand op YouTube, in de rss-feed. Maar waar of wie hij echt is, weet nauwelijks iemand. Vrienden maakt hij niet. Zijn fobieën zullen geground zijn.

In het eerder genoemde nummer van de Groene schreef H. J. A. Hofland in zijn stuk 'De opstand van de burger': 'De druk van het consumentisme heeft de massamedia ertoe verleid, gedwongen, de wereld weer te geven in een dagelijks menu van beelden dat de klant het best bevalt. Iedere dag een ander menu, altijd lekker. Een selectief totaal waarin grote delen van de werkelijkheid buiten beschouwing zijn gelaten. In het consumentisme is de afspiegeling van de werkelijkheid tot maximale verteerbaarheid teruggebracht.'

Hoflands profetische woorden zijn anno 2009 waarheid. En Wilders weet dat. Poseert melodramatisch met zijn vliegticket in de hand voor de fotografen. Spreekt bij thuiskomst – natuurlijk hoopte hij uitgerekend op deze scène, anders zou zijn soap niet goed verkopen – op Schiphol wat zinnen waar weer de gewraakte term Vrijheid van Meningsuiting donderde. The Angry Mob 2.0 roept nog eens "Go Geertje, Go!" in de comments, misschien komen er nog een paar MB's of fame in de Zapservice van Pauw & Witteman of als komisch fragment in de TV Draait Door, nog een peilinkje of quote bij Stand.nl er overheen en het nieuwe avontuur van politainer Wilders is weer *on demand* te bekijken in het collectieve bewustzijn. Waar dat avontuur nou eigenlijk over gaat, weten we morgen niet meer.

Hoe 'bedreigd' is Piet Kaashoek eigenlijk?

09-06-2009

Docent Piet Kaashoek van de Fontys Hogeschool Journalistiek in Tilburg, is met de dood bedreigd door een 19-jarige student. Kaashoek ("taalkundige, publicist, neerlandicus, columnist", maar helaas geen begenadigd webeditor, getuige zijn site) googlede zichzelf en ontdekte op een forum voor *gamers* de volgende tekst van ene Kwarck: "Kent iemand trouwens Piet Kaashoek? Dood hem, mensen. Ouwe met pornosnor, kale hoofd en één übercharisma. Geeft mij onvoldoende voor toets."

Volgens de Journalist kwam Kaashoek achter de ware identiteit van de student dankzij het speurwerk van zijn zoon die werkt voor een 'onderzoeks- en adviesbureau dat werkt op het gebied van innovatie', whatever that might be. Nu ken ik de geschiedenis tussen de student en de heer Kaashoek niet, en gamen heb ik nooit begrepen, laat staan internetfora over gamen. Maar in hoeverre is de term 'doodsbedreiging' van toepassing?

De beste man werkt al sedert 1981 op de journalistiekopleiding in Tilburg. Dertig jaar later en hij wekt de indruk niet helemaal de waarde in te schatten van internetfora over gamen, krabbels

op Hyves, berichten op Facebook, comments op blogs. Natuurlijk, posters verwarren nogal eens de publieke met de private ruimte en de goede met de slechte smaak. Maar kan je de kreet van de 19-jarige direct vertalen naar een doodsbedreiging? Als we op alle grove verwensingen op het net af moesten gaan was half politiek Den Haag al afgeslacht. En een moord hebben we helaas nooit kunnen voorkomen dankzij mails en verklaringen op websites van daders. Maar de zin “Dood hem”, die is ingebed tussen de woorden “ouwe met pornosnor”, is die niet van een andere orde?

Ik beweer niet dat de betreffende student verstandig is om zoiets te roepen. Wie het profiel op het forum van deze Kwark bekijkt, ziet op 28 januari 2009 een poging tot een enquête: “Alleen willen jullie voor mijn studie ff de enquête invullen?” Tja. De keuze van de directie om de jongen van de opleiding te gooien is misschien niet onverstandig omdat de 19-jarige sowieso al niet echt een hart had voor onderzoeksjournalistiek. Maar ik herinner me uit mijn eigen studententijd ook 19-jarige medestudenten die er met de pet naar gooiden. Kaashoek had zich beter van zijn pedagogisch-didactische kant kunnen laten zien als hij met de student eens om de tafel was gaan zitten, mocht hij dat nog niet hebben gedaan. En hij had er ook nog een mooi college aan kunnen wijden.

Kaashoek in een reactie tegen De Journalist: ‘Er is de afgelopen tien jaar nogal wat gebeurd. Het begon met de moord op Pim Fortuyn. Recentelijk zijn brandweerlieden en verpleegkundigen bedreigd. En fotojournalisten worden lastiggevallen in het stadion. Mensen zijn het roer kwijt.’

En dat na jezelf googlen. Van een gebrek aan ijdelheid kunnen we hem niet betichten. Ik val niet graag een collega af, maar zijn lesmateriaal moet hij echt eens vernieuwen.

Schande, AIVD! (maar toch bedankt)

19-09-2009

'Journalistiek geschokt over inval AIVD-zaak', kopte de site van de NOS gisteren. 'De Nederlandse Vereniging van Journalisten en het Genootschap van Hoofdredacteuren vinden het ongehoord in een democratie, dat een journaliste die gewoon haar werk doet, in haar eigen huis wordt overvallen door de overheid'. In dit geval is het een Telegraafjournaliste die gewoon haar werk doet. Opmerkelijk dat de Telegraaf vorig jaar – met dank aan info van diezelfde AIVD – de grootste kritiek had op het 'aktivisties' gedrag van voormalig Tweede Kamerlid Wijnand Duyvendak (ingebroken in het Ministerie van Economische Zaken in 1985), maar nu op de bres springt voor een journalist die staatsgeheimen in bezit heeft.

Dat het huis van een journalist overhoop wordt gehaald, is natuurlijk uiterst dubieus. De aanleiding: journalist Jolande Van der Graaf publiceerde de afgelopen maanden samen met collega's artikelen waarvoor zij informatie gebruikte die van de AIVD afkomstig was. In het geval van de gevoeligheden rond Irak pakte haar speurwerk in samenwerking met Joost de Haas goed uit. Als je dergelijke informatie gebruikt omdat het maatschappelijk belang boven alles gaat, is dat lovenswaardig.

Maatschappelijk nut

Minder sterk was misschien het betrekken van AIVD-stukken in een artikel over de Dalai Lama, al zijn Van der Graaf en Hans Kuitert zo slim geweest om de AIVD niet als bron te vermelden. Maar begin juni is bij de AIVD wel een belletje gaan rinkelen; hoe kan zulke informatie nu 'op straat' komen te liggen?

Zowel de Dalai Lama als de Nederlandse overheid worden in dit geval door de berichtgeving in verlegenheid gebracht. Je kunt je afvragen wat dan het maatschappelijke nut is van zo'n publicatie die ontgonnen is uit staatsgeheimen. Hoe pakt dit uit voor de Dalai Lama? Zet dit de verhoudingen tussen Nederland en China op scherp? Als de journalisten de bekwame speurders waren geweest, had het oorspronkelijke artikel wel iets uitgebreider mogen zijn: nu wordt slechts de 'goed geïnformeerde bronnen rond het onderzoek' aangehaald. Verder wordt niemand gesproken, geen woordvoerder van enige partij wordt in het artikel aangehaald.

Wijzende vingertje

Zoals gezegd, in het artikel dat Van der Graaf met collega Joost de Haas schreef over de onduidelijkheden rond Irak is destijds een landelijke discussie aangezwengeld dankzij de 'bronnen'. Maar toen voormalig Tweede Kamerlid voor GroenLinks Wijnand Duyvendak vorig jaar toegaf dat hij in de jaren tachtig had meegeholpen met een inbraak bij het Ministerie van Economische Zaken (waarbij plannen voor nieuwe kerncentrales werden buitgemaakt), stond De Telegraaf vooraan met beschuldigingen en de vermeende banden met terroristische groeperingen (RaRa). Joost de Haas, de collega die dus eerder met Jolande van der Graaf het artikel over Irak

schreef, haalt ook in dit artikel dankbaar enkele AIVD-bronnen aan.

Wat mij nu stoort aan de houding van De Telegraaf is het wijzende vingertje: "Schande, AIVD!" De krant maakt van de journalist een martelaar en gaat voorbij aan de oorspronkelijke materie. De Nederlandse Vereniging van Journalisten zegt in de Telegraaf via secretaris Thomas Bruning: "De gekozen wijze is schadelijk voor het aanzien van de onafhankelijkheid van de journalistiek. Een journalist moet zijn bronnen altijd kunnen beschermen."

Daar heeft hij gelijk in, maar ik begin me zo langzamerhand sterk af te vragen wat rond deze kwestie het zwaarst heeft gewogen: het arbeidsethos om de onderste steen boven te krijgen om een maatschappelijk debat aan te zwengelen, of het binnensluizen van gevoelige informatie om een scoop binnen te halen en meer kranten te verkopen? Schande, AIVD, maar toch ook weer bedankt.

Journalist Van der Graaf weigerde vlak voor de doorzoeking in haar huis de stukken zelf aan justitie te overhandigen. Haar motieven omdat niet te doen, hadden misschien te maken met de angst voor de gevolgen voor haar 'lek'. En voor de hele Irak-kwestie heeft het helaas weinig gevolgen. Een onderzoek naar een onderzoek binnen een onderzoeksveld en daarna een enkeltje doofpot.

Marijnissen en de zorg om de 'kwaliteitsjournalistiek' (maar wat is dat?)

14-10-2009

SP-Kamerlid Jan Marijnissen maakt zich al enige tijd zorgen over de 'onafhankelijke' en 'kritische' journalistiek in Nederland. In februari van dit jaar – maar ook al eerder – benadrukte hij het belang van kwaliteitskranten. Een van de pijlers van dit artikel is de mogelijkheid tot verruiming van staatssteun (onder de nodige voorwaarden). Vandaag, 14 oktober, was Marijnissen te gast bij de Hogeschool van Amsterdam en sprak over de toekomst van de journalistiek met studenten van het profiel Nieuws en Media van de opleiding Media, Informatie en Communicatie (MIC).

Voor een docent aan de opleiding was het indrukwekkend om te zien hoe de studenten, nog nat achter de oren, de rode orkaan uit Oss voor hun kiezen kregen. Amusant was het ook. Maar welke namen en rugnummers nu écht horen bij de kwaliteitsjournalistiek volgens Marijnissen? Het werd me (nog) niet duidelijk. De Telegraaf in elk geval niet. Vol weezin sprak de SP'er over de 'actiekant' Telegraaf. 'Maar Trouw kan er ook wat van.' Nu.nl? Bloggers? Profiteurs van andere media. GeenStijl? 'Tuig van de richel [...] Waarom zit die Rutger bij Triana, bij één van de beste presentatoren in Nederland, Joost

Karhof? Wat doet-ie daar?' Twitter? 'Alle twitteraars zijn losers. Twitterende kamerleden zijn ijdeltuiten'. Hij roemde wel de inzet van NRC Handelsblad en actualiteitenrubrieken als Zembla.

Terug naar het gestelde probleem. Als ik het goed begrijp, ziet Marijnissen de toekomst somber in als de infrastructuur van journalisten (lees: kranten) verdwijnt. Titels als de Volkskrant en NRC Handelsblad zullen niet meer hun tanden kunnen zetten in de materie, als mensen niet meer willen betalen voor nieuws. Tot zover allemaal nog best te volgen. Toch klonk in de woorden van Marijnissen een ernstige onheilstijding door. Het gaat helemaal mis met het 'vak' journalistiek. Maar als het waar is dat de Nederlandse journalistiek af zal glijden, wat was dan het hoogtepunt van de journalistiek in onze vaderlandse geschiedenis?

Plank voor mijn kop

Marijnissen moest het antwoord op mijn vraag schuldig blijven. 'In 1979 was de oplage van alle kranten 4,6 miljoen,' was zijn antwoord. Maar de oplagen van kranten van drie decennia geleden zeggen mij niet veel over de kwaliteit (altijd huiverig voor cijfers noemen en vergelijkingen maken, maar tot voor kort was dat cijfer niet veel lager). Minder kanalen op televisie betekent ook meer kijkers. En dan de beperkte techniek: de correspondent die zijn stuk moest doorbellen naar de redactie, het gedoe met carbonpapier – het zat de infrastructuur niet mee. De infrastructuur van journalisten is nu sterker dan ooit. Maar volgens Marijnissen 'heeft deze leraar een plank voor zijn kop.' Kan zijn, die plank zit daar overigens nog prima, maar hij gaf me geen antwoord op de vraag. 1979, was dat dan zo'n goede periode voor de 'kwaliteitsjournalistiek'? Joost de Vries schreef begin dit jaar in de Groene: 'In de jaren zeventig werden de

eerste scholen voor journalistiek opgericht en de media werden over de gehele linie geprofessionaliseerd. De journalistiek werd onafhankelijker en objectiever, ontideologiseerde.' In de theorie van Marijnissen zou dus betekenen dat vóór de komst van journalistieke opleidingen het niveau beter was.

Toch moeten we volgens Marijnissen uitkijken, of de journalistiek zakt weg. Sterker, het volk zal er geen behoefte meer aan hebben, aan al die uitgeplozen achtergrondartikelen en diepgravende analyses. Het woord 'debilisering' viel. De gejaagde beeldcultuur is daar volgens Marijnissen mede debet aan. 'Er is geen geschiedenisprogramma op televisie of er zit wel een quiz in.'

Een slimme student vroeg hoe Marijnissen dacht over journalisten die elkaars nieuws overnamen inzake de mogelijke terugkeer van Marijnissen als fractievoorzitter. 'Ze hebben uit een groot interview met Binnenlands Bestuur een persbericht gecompriëerd en een citaat van mij centraal geplaatst. Ik wilde het cliché "zeg nooit nooit" vermijden, dus zei ik het iets anders. Ik was 's ochtends nog niet in de Kamer of het AD had het "nieuws" al geplaatst.' Maar ook de Volkskrant. En Trouw. Zouden ze dat vroeger, bijvoorbeeld in 1979, niét hebben gedaan?

En passant haalt Marijnissen nog een anekdote aan over misstappen rond een artikel in Revu 'toen jullie nog zó klein waren'. Marijnissen doelt op een interview van Frénk van der Linden dat nogal politiek incorrecte uitspraken van Marijnissen bevatte en door de (toen nog Nieuwe) Revu geëxploiteerd zou zijn en volop op de cover aandacht kreeg. Dus van Van der

Linden, toch bekend als een rasinterviewer, moeten we het kennelijk ook niet hebben.

Met een hark geschreven

De jonge en talentvolle journalist Robert van de Griend (1979) vertelde tegen De Journalist van 8 mei 2008: 'Wie beweert dat vroeger alles beter was, mist historisch besef. Neem Vrij Nederland. Daal af naar de kelders van de Raamgracht en je ontdekt dat het maar goed is dat de tijd van Joop en Rinus nooit meer terugkomt. De artikelen die VN in haar hoogtijdagen publiceerde waren vaak met een hark geschreven. Ook de drammerige, hooghartige toon van toen is niets om naar terug te verlangen.'

Kortom: ja, zorgen om kwaliteitsjournalistiek is goed. Maar de zorgen zijn ook van alle tijden. En de kwaliteitsjournalistiek ook. 'Terwijl het aantal frontsoldaten van de waarheid steeds verder wordt uitgedund, groeit het leger van slippendragers van de macht,' schreef Marijnissen in februari. Ik zie uit naar Marijnissens komst volgend jaar, wanneer de studenten weer een trede hoger staan op de ladder van hun carrière. Over tien jaar zijn sommige studenten frontsoldaten van die waarheid – voor papier, op tv, radio of digitaal. Tot hun 65ste? Tot hun 80ste! Wedden?

De student in kwestie die het geval met Binnenlands Bestuur aanhaalde was zo snugger om er toch even op door te vragen, die mogelijke terugkeer van Jan Marijnissen als fractievoorzitter van de SP.

'In theorie,' antwoordde Marijnissen.

'Wat betekent dat?' vroeg de student.

'Je zit toch op school, je weet wat theorie inhoudt?'

'Wat verstaat ú onder theorie?'

'Je weet nooit wat er morgen gebeurt. Misschien word jij wel ziek morgen.'

'Ziek worden is geen keuze,' antwoordde de student.

Journalistiek erin, dagblad eruit

02-10-2009

'Hoe is het mogelijk,' vroeg ik aan studenten van de opleiding Media, Informatie en Communicatie (Hogeschool van Amsterdam) tijdens een hoorcollege, 'dat bedrijven wel blijven verdienen aan iets gewoons als koffiedrinken, maar dat uitgevers steeds minder succes boeken met kranten?' Ik daagde de studenten uit tot het nadenken over een uitvinding om aan nieuws te blijven verdienen.

Ze bleven me het verlossende antwoord schuldig. De vergelijking met de koffiebranche lijkt ridicuul, maar ze blijft me wel bij. Waarom betalen we ons in godsnaam scheel aan een onbeduidende drank in een hippe beker? Niet alleen in het openbaar, ook privé. Machinefabrikanten gaan succesvol hand in hand met voedingsmiddelenconcerns. Het drinken van een Nespresso met de classy look van Clooney is peperduur in vergelijking met het drinken van de filterbak, maar kennelijk is de consument bereid te betalen voor kwaliteit. Ook voor journalistieke kwaliteit?

Ik ken een urban legend van een uitgeverij die erover dacht een groot landelijk dagblad over te nemen. De calculerende uitgever zag bij benadering af van de koop: 'Dan zit ik over tien jaar met een handvol lijken als doelgroep.' De uitgevers en bladenmakers klagen. Het doet me sterk denken aan de boze tongen die iets beweerden over het instorten van de muziekindustrie: dat gemopper kwam uit de hoek van de grote platenmaatschappijen. Maar door het downloaden is geen mens minder naar Lowlands of Jan Smit gegaan. Er is maar één oplossing voor een gezonde toekomst voor de journalistieke kwaliteit: schaf het papieren dagblad af. Is het dan werkelijk zo simpel?

Ja, maar niet zo simpel als de schrijvers van het artikel Niet de krant, maar journalisten verdienen steun beweren. We kennen ook deze recente berichten: bijna niemand wil betalen voor online nieuws en diegenen die wel willen betalen, betalen het liefst zo min mogelijk. Niet zo gek. Als de gratis koffie bij Albert Heijn ineens 50 cent zou kosten, zou geen hond het meer drinken. Terwijl bij de burens van Starbucks het tienvoudige wordt betaald.

Suikerooms

In de afgelopen jaren zijn er veel suggesties geweest voor de toekomst van de kranten. Wat mij blijft verbazen is de focus op dat godvergeten papier en dat gezever over advertenties.

Kirk Cheyfitz, een CEO van marketingbureau Story Worldwide (dat in het verleden o.a. de marketingstrategie van The Independent, The Sopranos en automerk Lexus op zich nam) concludeerde onlangs: laten we, om de kwaliteit van de journalistiek te waarborgen, het adverteren herdefiniëren. Paginagrote advertenties voor grof geld lijken tegenwoordig

eerder giften van suikerooms. Aan het begin van de twintigste eeuw was het andersom. Een eigenaar van een taxibedrijf in Amersfoort was dankbaar als hij in de Amersfoortsche Courant mocht adverteren. Dat dagblad werd, zij het in een oplage van 4000 exemplaren, gegarandeerd door de bewoners van de stad gelezen. De dokter zette er immers ook zijn openingstijden in. Las men een krant, dan die. Bijna honderd jaar later en we hebben een mediarevolutie doorstaan. Maar rara, de kranten zien er – op een kleurenfoto na – bijna nog het zelfde uit. Terwijl er voor de journalistiek zoveel kansen liggen. Ongetwijfeld zal middels lezersonderzoeken door vele marketingbureaus uitwijzen dat die en die advertentie echt wat oplevert – anders is dat marketingbureau ook zijn werk kwijt.

De tactiek van mediatycoon Rupert Murdoch om bezoekers van websites te laten betalen voor content ('pay-to-read') is even simplistisch als zinloos. Veel mensen stuiten tijdens een zoektocht over een bepaald onderwerp op een artikel; moet er voor betaald worden, dan haakt de consument af. Of, zoals journalist Robert Andrews vorige maand in The Guardian verkondigde: 'The truth is that many people find online stories not through brand loyalty or by entering through the homepage, but by chance, through aggregators and referrals. That does not just mean the oft-criticised Google News: Digg.com, the Drudge Report and a million blogs, emails, instant messages and tweets now introduce readers to articles because of their intrinsic, individual value.'

Ufo's en aluminium kogels

Stom dat die krantenmakers niet in eerste instantie naar de toekomst keken. Nu zijn de websites van de vele titels een light versie van de krant. Funest voor de journalistiek. Daarom nog

even terug naar die koffie. In feite kunnen we het ‘gratis’ krijgen uit de automaten in de Albert Heijn, op het werk, of bij de meubelboer. Maar we vinden die beleving niet optimaal; echt genieten van koffiedrinken is onderdeel van een speciale traditie of ritueel. Dat moet uit een bepaalde machine komen met een bepaalde druk, met opgeschuimde melk en een klein bitterkoekje erbij. Thuis jassen we er met z’n allen gezinspakken ondefinieerbare ufo’s en aluminium kogels doorheen voor dat kopje koffie. De machinefabrikant en het voedingsmiddelenconcern hebben de handen ineen geslagen, en wij kopen massaal in.

Waarom gaan de Nederlandse nieuwsmakers niet eens om de tafel zitten met de fabrikanten van laptops, mobiele applicaties, e-readers, routers en beeldschermen? Het consumeren van nieuws / journalistiek moet een optimale ‘experience’ zijn. Ha, hoor ik u roepen. PCM ging toch een verbond aan met KPN? Het ging hopeloos mis met dat crossmediale plan van DAG. Dat was een omvangrijk en wollig product; voor de consument was het totaal onduidelijk hoe hij dit moest plaatsen. ‘De expertise van KPN op het gebied van nieuwe media en de redactionele inbreng van PCM leiden tot een volstrekt nieuwe aanpak die een veel groter bereik zal opleveren onder de doelgroep, de internetgeneratie tussen 20 en 40 jaar,’ riepen ze. Gelul! Hoezo massaal beeldschermen plaatsen in stations en Albert Heijn met oudbakken ANP-berichtjes, stockfoto’s en mpegs van camjo’s? En dat in combinatie met gratis kranten – verspilling. Da’s verstrekken van middelmatige koffie. Het succes van een goed journalistiek product schuilt in het concept: ‘het is niet geschikt voor iedereen, maar je wilt toch zeker ook niet iedereen op jouw feestje?’

Veel mensen die werken in de grafische (media-)sector willen een Mac. Inmiddels kunnen pc's evenveel, maar de sector blijft trouw aan de Mac. De Mac staat voor een solide machine. Een Mac-gebruiker vertrouwt die machine. Een Nespressodrinker zweert bij zijn Nespresso ('What else?'). Maar een gemiddelde krantenlezer, jonger dan 30, is 'de krant' als betrouwbaar product gaan wantrouwen. Waarom? Omdat het stuk papier nog altijd dagelijks rondgepompte ANP-berichten op de voorpagina plaatst. Berichten waar nu.nl en GeenStijl al veertig keer overheen zijn gegaan. Geen wonder dat adverteerders zich achter de oren krabben; die beginnen het medium ook te wantrouwen.

Schillenboeren van de media

Kort en goed: ja, de journalistieke sector moet de handen ineenslaan met de machines waarop wij al dat nieuws bekijken. De geldverslindende drukkers, de krantenjongens en de expeditiemedewerkers zijn vandaag de lantaarnopstekers en schillenboeren van de media. Ze zullen moeten verdwijnen, of slechts beperkt blijven tot vak- en publieksbladen die niet dagelijks hoeven verschijnen (en zullen blijven bestaan). De hoofdredacteuren van dagbladen zullen joint ventures moeten sluiten met makers van laptops, mobiele telefoons, e-readers. Goede journalistiek als een beleving waar de consument wel degelijk voor wil betalen.

Voor de journalisten en redacties wordt het werk aantrekkelijker, want de mogelijkheden worden uitgebreid. Voor de consument wordt de nieuwsservice beter dan de halfgare copypaste-teksten van de 'papieren' editie. De nieuwssnacker wordt nu toch al op zijn wenken bediend: in 2008 is het datagebruik op het mobiele netwerk van T-Mobile

verachtvoudigd. Favoriete iPhone applicatie: Nu.nl. Ik weet zeker dat een ondernemer met een sterker nieuwsproduct kan komen. Nu.nl is nog even de fastfoodleverancier voor online nieuws, we zijn nu toe aan een sterrenrestaurant voor online nieuws.

Is het nu wachten op de Mac News, Asus Info, Intel Journalism of Blackberry Metro? Of het een heel andere 'device' moet worden, daar ben ik niet uit. Je wilt immers ook de teksten gewoon kunnen kopiëren en doorsturen naar je vrienden, posten op Facebook.

Onheilspellende woorden van Elsbeth Etty

'En waar blijft dan de journalistieke onafhankelijkheid!' Roept de druipsnor in zijn stofjas vanuit de kelder. Wel, die is dan net zo aan- of afwezig als in de huidige situatie, waarbij de tanende Nederlandse papierbranche in handen komt van één Persgroep, meneer. Moet papier dan helemaal verdwijnen? Niet wat mij betreft. The New Yorker, The Paris Review, Vrij Nederland: ik vermaak me prima. Maar dat dagblad heeft zijn beste tijd gehad.

Elsbeth Etty sprak onlangs de onheilspellende woorden in haar Jac. Van Looy-lezing op 6 sept 2009 uit: 'Behalve redacteur en columnist van NRC Handelsblad ben ik sinds vijf jaar bijzonder hoogleraar literaire kritiek aan de VU. Het was, toen ik daar aantrad, een schokkende ontdekking dat vrijwel geen van de studenten kranten leest. Degenen die buiten Amsterdam wonen en met de trein reizen, bladeren nog wel eens een gratis krant als Metro, Spits of De Pers door. Sommige erg christelijke studenten, dun gezaaid trouwens, ook aan de VU, lezen op mijn verzoek bij hun ouders de boekenbijlage van het Reformatorisch

Dagblad en een enkeling heeft weet van het bestaan van het dagblad Trouw.'

Ik ervaar vreemd genoeg het tegenovergestelde bij de studenten van de Hogeschool van Amsterdam. Ze zitten met hun hoofd bij de waan van de dag en denken over tien jaar op een krantenredactie te belanden. De opgevouwen NRC Nexten en Volkskrantjes liggen keurig naast hun iPods op hun tafel. Ik probeer ze juist te wijzen op een mogelijke kentering in het journalistieke klimaat.

Opstand van de elite is prima, maar dan wel graag met nieuw elan

16-07-2009

Vrij Nederland filterde uit het interview met minister Guusje ter Horst twee weken geleden een hartekreet: 'Elite, kom in opstand!'. Mooie tactiek van het opinieblad: eerst Ter Horst naar voren schuiven met de kordate uitspraak en dan twee weken later weer die uitspraak op de cover, maar dan met een vraagteken: 'Opstand van de elite?' Resultaat: reactierondje 'mensen die zich wel eens uitlaten over de stand van het land' (zo staat het letterlijk in de intro). Tadaa: Freek de Jonge, Wim de Bie, H.J.A. Hofland, Maarten van Rossem... lees ik hier soms een Snoecks almanak uit 1988?

Het gewraakte fragment van het oorspronkelijke interview met minister Ter Horst in Vrij Nederland van 4 juli: 'Waar ik op dit moment naar snak is dat de intellectuele elite van Nederland in opstand komt. Dat er een tegenbeweging op gang komt van mensen die zeggen: we hebben genoeg van de vergroving, de samenleving die extreem-rechts propageert is niet het Nederland waarin wij willen leven. Hun stem hoor ik te weinig.'

Wat doet Vrij Nederland twee weken later? Ze laat stemmen horen. Wim de Bie. Freek de Jonge. Ja, zij bedrijven humor, zijn schrijvers en kunstenaars. H.J.A. Hofland, absoluut een van de grootste vaderlandse journalisten van de vorige (en deze) eeuw. De tachtig gepasseerd en ook als senior een toonbeeld van scherpzinnigheid. Maar moeten zij de komende vijftig jaar nog met dit volk doorbrengen? Hofland heeft vele talenten, maar de honderddertig halen zal ook hem niet lukken. Maarten van Rossem heeft altijd gelijk, maar stond hij te dringen om zijn zegje te doen of vond de redactie hem zo'n plezierige usual suspect?

Twee (Nausicaa Marbe en Marjolijn Februari) van de drie vrouwen die reageren op Ter Horsts 'opstand' zijn columnist van de Volkskrant. De derde, Désanne van Brederode, kennen we als columnist van Buitenhof. Van die drie is Februari's voorstel nog het meest zinvol: 'Niet oproepen om ergens tegen te zijn, maar juist om ergens voor te zijn'. Vrij Nederland-columnist en veelschrijver Grunberg roept nog iets komisch bedoeld: 'Laten we ons erbij neerleggen dat Nederland Oostenrijk is zonder Alpen. Niet voor niets gaat de koninklijke familie daar zo gaarne skiën.' Doekle Terpstra, voorzitter van de HBO-raad mag het hek sluiten.

Tot ziens in het Theater!

Een antwoord ván de elite? Op de elite? Nee, een antwoord aan Guusje Ter Horst. Allen mochten zij nu even in het vuurtje blazen of er in pissen. Het vuurtje waarvan Vrij Nederland het aanmaakblokje zelf aan Guusje Ter Horst had gegeven. Maar alle mensen die aan het woord komen in deze Vrij Nederland doen in feite niets meer dan een column schrijven die voortborduurde op een maatschappelijke discussie over 'wat het volk wil en de politiek wil en de ruis die daarover ontstaat'. Doekle Terpstra,

hoe sympathiek ook, doet gewoon een verdunde reprise van zijn artikel 'Stop de verWildering' uit 2007. Freek de Jonge maakt het helemaal bont door zijn stukje af te sluiten met 'Tot ziens in het theater!'. Eh, juist.

Te makkelijk, even de rolodesk in komkommertijd openen om de vaste lijnen van de kennissen te bellen. Begin de volgende keer eens met iemand van onder de veertig (iemand anders dan je huiscolumnist Grunberg, dan). De gedachte die Ter Horst verwoordt, is namelijk helemaal niet zo gek of onsympathiek. Alleen ligt het gebrek aan aandacht voor een ander geluid echt niet aan die elite. Die is al wat langer in opstand.

Retourtjes mediapark

Ik herhaal Ter Horst: 'Hun stem hoor ik te weinig'. Niet vreemd. De pater informaticus blijft voor de (post)babyboomers de grijze uil bij de kranten, de quasi-streng ondervrager aan de borreltafel van de talkshow en die rechts afgedwaalde columnist. Als een valk bewaakt hij de toorts van de Firma Mening. Wellicht uit angst dat de jeugd aan de deur komt morrelen. Zelden lees, zie of hoor ik een verrassende stem. Aan die stem ligt het niet, mevrouw Ter Horst. Echt niet. Aan de boodschapper, het medium. Redacties houden van hun kalende paters (en nee, daarmee bedoel ik niet perse de eerder genoemde personen uit dit stuk). Uitgezonderd nrc next en de Pers, overigens. Gemiddelde wachttijd voor een Benjamin op de opiniepagina's? Zolang als God de Grijze het wil, half afgebakken zuurdesem mag voor. Op pagina 2 van Het Parool denk ik altijd dat ik de koffie heb omgestoten en zich zo ongewild een Rorschshach-test vormt, maar nee, het zijn de ondoorgroondelijke wegen van Theodor Holman.

In de so called praatprogramma's op televisie zijn het altijd dezelfde narrige betweters, is het niet als gastheer, dan als gast. Bij hoge uitzondering ontdekt men na uren redactioneel gezesel: 'Verrek, ook Joost Zwagerman weet iets!'. Die heeft dan weer een seizoen lang retourtjes naar het mediapark in Hilversum-Noord te declareren. Maar liever beroept men zich op een oudere ponskaart, met een steeds zieliger wordende riedel.

Langzaam maar zeker ontstaat er wel degelijk een elite die daar niets meer mee heeft. Een elite die net een paar jaar klaar is met studeren, mooie dingen maakt, plannen smeedt. Een elite die genoeg heeft van het vermoeiende downward-gelul. Als we nu eens die stem vaker serieus zouden nemen in plaats van het geweeklaag van de zure (post)babyboomers, dan gaat Nederland een glansrijke toekomst tegemoet. Heus.

En over twintig, dertig jaar, worden wij dan weer uitgekotst door een nieuwe generatie met dezelfde beste bedoelingen. Gelukkig maar.

3FM Serious Request: suck my coke

20-12-2009

Malawi wordt door het Rode Kruis vaak aangehaald als rampgebied waar vele slachtoffers vallen door malaria. Schieten er al beelden door uw hoofd van leemhutten, troebele wateren en de bast van een kokosnoot als enige luxe? Coca Cola is er in ieder geval marktleider op het gebied van non-alcoholische dranken, uitbesteed aan Southern Bottlers Malawi Limited (SOBO). In heel Afrika drinkt men 36 miljard flesjes Coca Cola per jaar, volgens The Economist van 3 juli 2008.

Toen fervent coladrinker Giel Beelen afgelopen vrijdag te gast was in het radio 1-programma Dit is de Dag, noemde hij journalist Simon Rozendaal, eveneens te gast, plagerig een lid van het korps 'zure journalisten'. Beelen vond dat Rozendaal onterecht kritiek uitte op het nobele initiatief Serious Request. Beelen en kornuiten zitten uren achtereen in 'het glazen huis' plaatjes te draaien in ruil voor geld. Dat geld is voor medicijnen en netten – tegen malaria. De cynische Rozendaal merkte op dat geen enkele inwoner van een land waar malaria voorkomt, met een muskietennet rond zijn hoofd bij een kampvuur zal gaan zitten, ondanks dat het belang van de 'netten' (een heel gezin 5 jaar malariavrij voor 5 euro) bij elke gelegenheid door 3FM en

het Rode Kruis wordt aangegrepen om een oplossing zo concreet mogelijk te maken.

Wat me al enkele dagen opvalt, is een ander reclamespotje voor Serious Request. Precies, die van de Coca Cola Truck. Dj Gerard Ekdom bejubelt met gezwollen voice-over de Coca Cola Truck. Bij Serious Request TV (zaterdagavond bij BNN) wordt Ekdom ook nog eens met een colaatje light in zijn hand gefilmd. Het hele idee dat de 3FM-dj's niet eten, als in de traditie van het aloude vasten slaat nergens op als de dj's wel Coca Cola drinken en de Coca Cola Truck promoten. Misschien was een verblijf in een glazen huis vol malariamuggen relevant.

In een artikel in The Guardian uit augustus 2009 typeert journalist Sarah Boseley het als volgt, als ze Uganda bezoekt. 'In Katine, a Coke is easy to buy. Medicine isn't.' Bosely schrijft in haar artikel over Novartis, the 'huge Swiss drug company based in a state-of-the art glass block in Basel,' dat het bekendste anti-malaria-middel Coartem produceert. Novartis heeft de prijs voor een dosis Coartem laten zakken naar 80 dollarcent, maar dat is nog steeds te veel voor de armste landen. Om de situatie te verbeteren heeft het Global Fund to Fight Aids, Tuberculosis and Malaria (GFATM) besloten dat landen als het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten bijspringen om de kosten voor Coartem te drukken. Volgens Bosely ging het in 2005 helemaal mis: de ministeries van gezondheidszorg in Afrika sjoemelden met het geld; een corruptieschandaal tot gevolg. Maar Coca Cola drijft er prima handel, overigens. Hoe doen ze dat toch?

Natuurlijk, ook Coca Cola beroept zich op modieuze termen als duurzaamheid en transparantie. Maar hoe kan The Coca Cola

Company zich in 2006 op de borst kloppen voor een zeker 'watervoorzieningsprogramma' in Malawi maar er slechts anderhalve ton (in euro's) voor uittrekken? Nee, ik vind niet dat grote bedrijven zich moeten opwerpen als nestors van de wereld, maar 3FM-dj Gerard Ekdom heeft geen clue als hij in een reclamejingle een banaal polygaam huwelijk sluit tussen een commercieel merk, een goed doel en een nationale publieke zender. I'm loving it.

Ultieme Kerstgevoel

Die Coca Cola truck duikt vanaf de jaren negentig op in Nederland. Volgens het blog Frankwatching gebeurde dit in 2007 'om het ultieme kerstgevoel verder te benadrukken' en daarom 'werd gekozen voor een non-spot doorvertaling binnen diverse programma's van SBS 6. Daarnaast verscheen de Coca-Cola truck op high traffic locaties in Nederland.' Vervolgens zien we de lachwekkende slides van Coca Cola Nederland, opgediend door de 'brand manager' van Coca Cola Nederland.

De Amerikaanse frisdrankenfabrikant rapporteerde over het eerste kwartaal een nettowinst van 1,35 miljard dollar. In het tweede kwartaal van dit jaar behaalde het een winst van 2,04 miljard dollar. In het derde kwart was dit 1,9 miljard dollar. Reken eens uit hoeveel netten en medicijnen betaald kunnen worden voor een fractie van dat bedrag.

De opbrengst van de vorige editie van 3FM Serious Request in 2008: iets meer dan 5,5 miljoen euro. Frisdrank is, niet verrassend, populairder dan een 'stille ramp'. Misschien is de enige echte redding dan toch het ambitieuze plan waarmee het distributienetwerk van Coca Cola gebruikt wordt voor het het

verspreiden van medicijnen. Geen idee van Coca Cola zelf, overigens.

Cultuurfilosofie

De neo-nostalgie van Nederland

02-01-2009

Toegegeven, alles met de toevoeging “neo” is een beetje modieus. Maar het zijn vooralsnog rake typeringingen voor de koude wind die over ons vlakke land raast: noem het neo-conservatisme, neo-moralisme, neo-sentiment of neo-nostalgie. Waar zijn de futuristen gebleven?

In de politiek, in de entertainment en op straat is er momenteel een sterk verlangen naar een bijna klassiek Nederland. Ik heb het in dit geval niet over ‘retro’ als modeverschijnsel. Dan eerder over het zorgwekkende ‘heimat’.

Steeds als ik uitingen hoor van het kaliber ‘Vroeger, ja toen kon je tenminste...’ hoor ik al het refrein van Wim Sonnevelds ‘Het Dorp’ in mijn hoofd jengelen. Het denken in het abstracte ‘vroeger’, als superieur ten opzichte van het heden, is een uiting van angst voor het heden en de toekomst.

Ik moet eerst even een onderscheid maken. Ik heb het niet over burgers die zich opwinden over een toename van regeltjes of burgers die roepen dat je ‘vroeger tenminste lekker

ongedwongen een peukie kon opsteken of een paddo kon eten'. Ook zal ik aangedragen cijfers over criminaliteit of opeenstapeling van problemen in de zorg niet ontkrachten. Daar gaat het me ook niet om.

De digitale guillotine

Waar ik een probleem mee heb, is het opgedrongen angstvisioen van Nederland als tanende goegemeente. Dus zullen we verdorie onze herwaardering voor Nederland overdrijven. Handen af van 'onze' Sinterklaas! Meer knusse musicals! Kees de Jongen, gratis voor iedereen! Identificatieplicht! Jeugd, beweeg! Leef gezond! Een geschiedenis canon! Strengere en langere straffen! Inburgeren! Onderwijs moet niet leuk maar streng zijn!

De populariteit van filosoof Ad Verbrugge is een mooi voorbeeld. Hij is oprichter van de vereniging Beter Onderwijs Nederland, waarmee hij een hele karavaan van "onderwijzers uit het Oosten" en andere bewonderaars (zelfs liberaal Wiegel) achter zich aan trekt. De Volkskrant mag zijn epistels maar wat graag publiceren op de opiniepagina en behoudend Nederland hangt er handenwrijvend boven. Een paar jaar terug was hij ook te gast bij VPRO's *Zomergasten*. 'Een huwelijk is in onze traditie een verband tussen man en vrouw, gerelateerd aan de mogelijkheid van voortplanting, de voortgang der geslachten, opvoeding van kinderen' (bron: Intermediair). En, over de jeugd: 'Daarnaast zien we hoe deze destructieve en soms zelfs depressieve agressie zich uit in de voorliefde voor geweldfilms en verschillende vormen van popmuziek, van deathmetal tot gangsta-rap.' (uit: 'Tijd van Onbehagen', Sun uitgevers, 2004) Neen, u hoort niet G.B.J. Hiltermann door uw buizenradio tetteren: dit is iemand met een flinke vinger in de pap bij een zeer succesvolle onderwijsbeweging anno 2008.

Verbrugge staat niet alleen. Een politieke beweging als Trots op Nederland met Verdonk aan het roer (letterlijk, op haar promotiefoto). De Partij van de Vrijheid met Wilders aan de peddels. Rouvoet die me ongevraagd een cd met een welkomstboodschap opstuurt als mijn kind is geboren. Ik ben van mening dat deze verkrampde strategie elke vorm van evolutie tegengaat. Er heerst een grote zucht naar het fatsoenlijke, bijna nostalgische Nederland dat eigenlijk nooit bestaan heeft maar als een Fata Morgana wordt opgeworpen door politici, filosofen, tv-programma's (*Ik hou van Holland*) en zelfs kunstenaars. En ook al die bodemloze comments op websites. Zij stellen de digitale guillotine op over het kleinste bericht dat over onze nationaliteit gaat. De leden van The Angry Mob 2.0 zijn de verontwaardigde bejaarden in de portiekflat. Dit deugt niet, dat deugt niet, en dat van onze belastingcenten, en Den Haag is te soft geweest, weet je wel. We hebben Nederland verwaarloosd. Kijk naar Fortuyn, Van Gogh. Wat is ons gebeurd! We hebben het toch zeker laten overkoken. Kennelijk is het politieke klimaat een cyclisch model: nu moeten we op de paarse blaren zitten terwijl we worden geschoren.

Dankzij dat soort opvattingen zijn wij geneigd te denken aan een ideaal Nederland dat sinds de oprichting van de Republiek der Nederlanden niet is ontwikkeld en slechts gedoemd is tot dijken, rivieren, Kees De Jongen, Mens-erger-je-niet en als enige recalcitrant Pietje Bell. Wie Nederland wil zien als in het campagnefilmpje van de PVV, mopperend op "linkse hobby's" in de branding, is een fantast. 'We moeten weer terug naar een veilig Nederland...' aldus Wilders. Weer terug? Naar Nederland uit het Polygoon-journaal zeker.

'We willen geen verleden!'

Maar om u uit de droom te helpen: de wereld is groter dan Nederland. Toen Mies Bouwman nog onze liefste tv-tante was, zond de BBC al 'Thirteen to Centaurus' (1965) uit, naar een *Truman Show*-achtig verhaal van J.G. Ballard, waarin het publiek constateert: '... feel that there's something obscene about this human zoo'. Kom maar, haal uw kop chocolademelk (lekker, zoals vroeger) maar tevoorschijn. Toen de schelmenroman 'Ciske de Rat' (het boek dat de latere film en de huidige populaire musical zou inspireren) door *Elsevier*-oprichter Piet Bakker werd geschreven, waren de kale, messcherpe woorden uit 'Le Mythe de Sisyphe' en 'L'Etranger' van Albert Camus al gedrukt. Camus, die constateerde dat de wereld een absurde plek was die niet om zelfmoord vroeg, 'maar om opstand.'

En de symbolische gezellige oma citeert wenend onze oude Sonneveld: 'Dit dorp, ik weet nog hoe het was / De boerenkind'ren in de klas / Een kar die ratelt op de keien / Het raadhuis met een pomp ervoor / Een zandweg tussen koren door.' Wim Sonneveld moest nog geboren worden toen kunstschilder Filippo Tommaso Marinetti in *Le Figaro* zijn manifest van het futurisme (1909) schreef, waarmee hij verkondigde dat snelheid, beweging, kracht en dynamiek gevierd moest worden. Een jaar later schreven de futuristen Giacomo Balla, Umberto Boccioni, Carlo Carrà, Luigi Russolo en Gino Severini in hun *Technisch Manifest*: 'Alles beweegt, alles rent, alles verandert snel. Een beeld is nooit zonder beweging, het verschijnt en verdwijnt.'

Ik zal niet zo ver gaan om Marinetti's uitspraak 'We willen geen verleden!' te delen, want dan zou ik hem (en Camus) hier niet moeten citeren. Uiteraard kwam het futurisme weer voort uit

het klimaat van enthousiasme en geloof in de industrialisatie, en schurkte het in de laatste dagen zelfs tegen het fascisme aan. Mijn opwinding heeft niet zozeer met een afgunst van het verleden te maken, maar met de bewieroking van een ongeldig ideaal. Namelijk: Nederland, de musical: een veilig maar vlak en kleurloos vinexwalhalla, met in elke voortuin een Nederlandse vlag en elke ochtend een groet aan onze vriendelijke blonde buurman.

Hoe de nieuwe asceten dansen op de vulkaan

07-01-2009

Een asceet in de traditie van de oudheid is iemand die afziet, volgens Van Dale 'iemand die zich aan vrome boetedoening wijdt.' Een nieuwe asceet is in mijn optiek iemand die zijn handen van het publieke domein heeft getrokken en zich heeft los geworsteld van de massahysterie, maar dit alles wel naarstig goed in de gaten houdt. Anders dan de absurde wereld zoals Albert Camus het beschreef in *L'homme Revolté* uit 1951 ('Het laat ons achter in een impasse. De eerste en enige zekerheid die me zo wordt gegeven, binnen de ervaring van het absurde, is de opstand') weet de nieuwe asceet dat opstand geen zin meer heeft.

Rare imam daar, rechtse rakker hier

Eigenlijk komt de opvatting van de 'Banality of Evil' (1963) van Hannah Arendt dan nog dichterbij in de buurt. Het gaat ver om deze tijd naast de massavernietiging in de Tweede Wereldoorlog te plaatsen, maar de banaliteit van een ambtelijk apparaat dat ingezet moest worden bij de geoliede machines die de concentratiekampen waren, is dezelfde die ingezet wordt bij het creëren van de huidige banale perversie die ons omringt: woonboulevards met discountbanken die door kinderhanden

worden gemaakt, kilo's vleeswaren vol varkenscollageen en E-nummers, plasmaschermen op afbetaling. Dit alles in een xenofob en ontwricht landschap, maar ondertussen wel op een gekoeld strand van Dubai willen liggen.

Ronald Inglehart schreef in 1977, een jaar voor mijn geboorte, het boek 'Silent revolution'. Volgens Inglehart stijgt het aantal 'postmaterialisten' en daalt het aantal materialisten als generaties opgroeien in welvaart. De twintigers en dertigers van nu groeiden op in de hierboven ontstane banale welvaart met al haar pseudo-events dat langzaam morfte in een horror van aanslagen, een vermoorde filmmaker en een politicus, tot en met het hypercircus van meningen en politieke verschuiving dat daar weer omheen gevormd werd. Rare imam daar, rechtse rakker hier, laaiende ghetto's zus, gatherings voor begrip zo.

Entertain us

Even terug naar de jaren negentig. Zoals elke generatie het betaamt, werd ons verweten dat we geen zier uitvoerden, slechts vorm gaven aan de verveling omdat 'we toch alles hadden.' Here we are now, entertain us. We ontdekten The Real World, maakten de opkomst van commerciële tv en radio mee, waren getuige van een oorlogsserie die Operation Desert Storm heette en door CNN werd uitgezonden, lachten om de maakbaarheid van erotiek en liefde in *Sex voor de Buch* en *All you Need is love*. Wat J.G. Ballard in zijn roman *The 'Atrocity Exhibition'* (1972) beschreef en wat John Heartfield met zijn dadaïstische anti-oorlogsmontages in de jaren 30 maakte, werd een deel van ons venster: een stuurloze tentoonstelling. Samples, readymades, supermerken, hardcore porno, internet, studentenleningen, kunst, reclame, mode en popcultuur scheerde langs 'That vision thing' van George Bush Sr. en balde tien jaar later samen tot een

orgastische apotheose na de millenniumwisseling, het symbool van de jaren nul. Aan twee cijfers hebben we genoeg: 9 en 11. En Bin Laden werd de schurk, Irak de sequel. Toen laaide het vuur op en kreunde Casino Aarde. Maar wat nu? Wat moeten we na de show doen? Er rest ons niets anders dan ascetisch door het leven te gaan om er nog iets van te maken.

Anders dan de digitale natives (de huidige middelbare scholieren kunnen zich niet eens meer een wereld zónder internet en mobieltjes voorstellen), hebben de nieuwe asceten de opkomst van het hypercircus bewust meegemaakt. We begrijpen genoeg van 2.0 om de babyboomers af te troeven, maar verbazen ons om de profielengekte van Hyves. We hebben nog te veel met punk om met das en jas in te voegen op het kantoorpark, maar India-gangers die 'zichzelf ontdekken' met een reisblog en een Rough Guide binnen handbereik, vinden we ongeloofwaardig. We vinden de Toppers abject, maar de wereld van autocue, klapvee, bluescreen en uitgeschreven grappen in een VARA-talkshow hebben we ook nu wel gezien. We tappen het internetsignaal van de burens af en volgen daarmee het nieuws, tenzij de vorige bewoner van ons tijdelijke appartement de krant is vergeten op te zeggen. We springen van vrijwilligerswerk naar een tijdelijke job in de marketing terwijl we niet geloven in het bedrijf, we zijn ons bewust van de opwarmende aarde maar piekeren er niet over om in onze blote zak in een vega-commune te wonen. We downloaden, maar kopen wel een duur concertkaartje. Postmaterialisten pur sang, ontspringen zoveel mogelijk de dans van pop-ups, doelgroepsegmentatie en branding. Maar eerlijk zeggen: het lukt nauwelijks.

Dansen op de vulkaan

De nieuwe asceten, zijn zeker niet de 'groene bruggenbouwers' in een wereld waarin het publieke debat wordt gedomineerd door zwarte gaten vol meningen en holle frasen die ons 24 uur per dag bereiken. Dat komt door de gelatenheid, de desillusie, en eigenlijk schurken we dus tegen het No Future-adagium aan. Maar is er dan geen uitweg?

Jawel. We kunnen niet anders dan ons beroepen op een moraal, die opvallend ver af staat van het nihilisme. We zetten ons niet langer af, maar nemen afscheid van het ellebogengevecht in de rij bij de kassa, wenden ons gezicht af bij de regionale SBS-verontwaardiging en ontvluchten het overvolle winkelcentrum en het meningencircus. Nieuwe asceten denken over de grens en in de toekomst, maar opereren in de marge. Met genoeg realiteitszin om te beseffen dat we in de minderheid zullen dansen op de vulkaan.

Dubai, Lost Vegas

17-02-2009

Hoezo geen samensmelting van culturen mogelijk? In de Verenigde Arabische Emiraten is een variant van Las Vegas uit de grond gestampt, met dat verschil dat je geen casino in Dubai zal aantreffen. Terwijl we onze mond vol hebben over de woekering van uitheemse culturen op eigen grondgebied, doen bedrijven van over de hele wereld vrolijk mee aan de realisatie van een absurd circus van staal, glas en beton in de VAE. Hoewel er de laatste tijd nog maar weinig ruimte overblijft voor vrolijkheid.

Iedereen kent wel zo'n gelukszoeker die naar Dubai gaat, voor een korte of langere periode. Het lijkt ook best aantrekkelijk om de kantoorbaan in Holland te verruilen voor een vergelijkbare kantoorbaan, maar dan in een décor van shoppingpaleizen, tophotels en een stralende zon. Althans, dat is toch het eerste beeld. Bedrijven als Apple, Sony, Hilton, Burger King en ABN Amro zijn er net zo normaal als het woestijnzand. Websites voor zonzakanties schrijven wervende teksten als: 'Westerse kleding, vrouwen op hogere posities, alcohol en de meeste andere westerse gewoontes worden hier inmiddels als normaal gezien.'

Appelmoes en bietjes

Aanpassen van een vreemde aan de Nederlandse cultuur vinden wij een must, in den vreemde lijkt het nogal een opgaaft. Maar als een gebied in het Midden-Oosten eruitziet als Second Life én ook nog belastingparadijs is, proberen we het aarzelend. Dan mogen schimmige Nederlandse investeringsmaatschappijen met plannen voor Dubai (Palm Invest) adverteren bij Harry Mens. Iemand schreef in 2006 over haar eerste ervaringen in Dubai op een weblog de potsierlijke zinnen: 'Wat het eten betreft hebben we niets te klagen. De supermarkten zijn hier echt super. [...] Douwe Egbertskoffie, Koeleman appelmoes, rode bietjes van Hak, leverpastei, komkommers, bloemkooltje en zo kan ik nog wel even doorgaan.' De geüpgrade versie van de VOC-mentaliteit.

In de artificiële gelijknamige hoofdstad klitten de expats samen en zoeken ze elkaar op voor een alcoholische cocktail in de gekoelde lobby van een grotesk hotel of andere residentie, ver verwijderd van de armoedige Naif Street. Te veel burka's, snapt u wel. Veilig opgeborgen in de airco droom zitten Nederlanders op exotische spots als The Palm Jumeirah, waar zij Sinterklaas ontvangen of naar Nederlands cabaret kijken. Sjeik Mohammed Bin Rashid Al Maktoum en grote jongens als Donald Trump zijn de lachende derde.

Collega-auteur Hassan Bahara bezocht Dubai vorig jaar en verbaasde zich over de wegpoetsende hand van Allah; alcohol is in strijd met de islam maar wordt op toeristische plekken gedoogd, porno is verboden, maar de prostituees uit het voormalige Oostblok vinden hun weg bij de rijken. Er is zelfs een urban legend die vertelt dat er plannen waren om een casino van het megalomane Burj Al Arab hotel te plaatsen op een artificieel eiland buiten het emiraat, om zo de anti-gok-wet te omzeilen.

Misschien het mooiste symbool van de dubbelzinnigheid is de dood van de voormalige Sjeik Maktoum die in 2006 overleed in het exclusieve Palazzo Versace hotel aan de Gold Coast in Queensland, Australië. Dubai is een Lost Vegas waar het Oosten op het Westen lijkt. Dan zijn de Arabieren ineens net mensen.

Anti-multiculturalisme

Wim van de Pol schreef drie jaar geleden een mooi verslag in Revu over de andere kant van Dubai. Over de armoedige kant van Dubai is hier in 2007 trouwens ook een goed verhaal geschreven. Dat Human Rights Watch vorig jaar augustus nog meldde dat 'bepaalde bedrijven' de wet overtraden, gezien het toenemende aantal oververhitte bouwvakkers dat door de ziekenhuizen werd opgenomen, zien we kennelijk door de vingers. De Europeanen die zich veilig ophouden in de aircozones, zijn zich van geen kwaad bewust. 'Ze verdienen toch meer dan in India of Pakistan?' is het verweer. In maart 2007 brandde Frank Karsten zijn vingers aan Dubai in een artikel (De droom van Dubai) in HP/De Tijd, waarin hij het emiraat Dubai als één mooie droom bewierookt. Over het economisch stelsel fantaseert hij zelfs: 'Dubai lijkt oplossingen te hebben gevonden voor belangrijke problemen die ook in andere landen spelen. Misschien dat het Dubaise model eerder navolging verdient dan het Zweedse of Rijnlandse model.'

Maar dat was 2007. Nu begint de weelde de eerste barsten te vertonen. De migrant workers vertrekken als een dief in de nacht, luxueuze appartementen worden niet meer verkocht en artificiële eilanden zakken weg. Het kan niet anders of dit sprookje krijgt een vreemd einde. De haven van Dubai kent 250 wolkenkrabbers die allemaal in de afgelopen vijf jaar zijn gebouwd. Momenteel staat een groot deel van de pompeuze

bouwwerken leeg, vertelt deze reportage. Duitse makelaars krijgen ze niet verkocht, die miljoenenappartementen. Kopje koffie, glazenwasser?

Een vriend analyseerde Dubai tenslotte als volgt: 'Religieuze wetten worden geschonden met alcohol en sex, kapitalisme faalt met leegstand van kapitale panden. Misschien is het juist een voorbeeld van het onverenigbare van Oost en West, een anti-multiculturalisme, dat hier zegeviert.'

Het kwaad komt uit Huissen (maar noem hem geen terrorist)

01-05-2009

Toen ik in 1997 na 19 jaar vanuit Huissen naar de randstad verhuisde, moest ik aan studiegenoten altijd net iets te lang uitleggen waar het stadje lag waar ik vandaan kwam, hoe je het schreef en uitsprak ('nee, niet Huizen, Huissen, met een uu'). Misschien is dat na afgelopen Koninginnedag anders. 'Je weet wel, van die gek die toen in Apeldoorn...' (Terwijl ik eigenlijk niet eens in de oude stadskern woonde, maar in een vinexwijk die aan Arnhem grensde). De afgelopen uren is er een uitvoerig mediadossier aangelegd van een type massacre dat alleen in bizarre nachtmerries voorkomt. Ik heb de gebeurtenis nog niet eens letterlijk benoemd, maar u weet nu al waar het over gaat. Kortsluiting in het hoofd van een provinciale ex-bewaker met wijkende haargrens in een Suzuki. Geen terrorist, zeggen deskundigen. Maar Karst hing vermoedelijk wel degelijk een ideologie aan. Nihilistisch exhibitionisme, in hifi sound and vision.

Uiteraard denk ik aan de dood van onschuldige toeschouwers die slechts op een mooie dag naar de Koningin wilden zwaaien.

Het lijkt koel en zakelijk om een paar uur na de daad van krankzinnigheid van ene Karst uit Huissen al zo te spreken. Maar dit is geen cynisch referaat om klappen uit te delen aan het journaal dat ons elke minuut van informatie voorziet. Evenmin is het een vingerwijzing naar het publiek of de ooggetuigen.

Deskundigheidsdeskundige

De gebeurtenis die op 30 april 2009 plaatsvond in Apeldoorn is het instapmodel van het type horror media event dat zich de afgelopen jaren al vaker heeft laten zien. Een doelloze daad van verderf in een decor van oorspronkelijke vreedzaamheid. Of het nu de vader is die zijn gezin doodt, de gek die een crèche afslacht of een ontspoorde tiener die zijn klasgenootjes neerknalt. Het begint met de daad zelf, kort daarop gevolgd door een 'mediabehandeling' die tegenwoordig kan bestaan uit een palet aan filmpjes van de mobiel, grofkorrelige foto's van een digitale camera en verslaggeving via twitter. Daarna ontstaat weer de publieke én professionele reactie op deze mediabehandeling, gelardeerd met in allerijl ingevlogen experts. Een nabehandeling van peinzende talkshowhosts die vragen aan de deskundigheidsdeskundige: 'Hadden we dit kunnen voorkomen?'

Sprekend voor deze generatie is de collectieve beleving van een aanslag. In een mum van tijd krijgen we verschrikkelijk veel te verstouwen. De Suzuki die nog geen 24 uur geleden tegen het monument tot stilstand kwam, is in onze hoofden bijna even berucht als een kunstwerk van Giacomo Balla. De beelden van rondvliegende lichamen, vleeswonden en die nét wegfietsende politieagent benaderen de impact van de vliegtuigen van 9/11 die vanuit verschillende standpunten werden vastgelegd. En dat vinden we niet eens gek meer.

Zapruder

Tot in de late jaren zestig was het nauwelijks mogelijk voor het journaal om beeld synchroon met geluid op te nemen. Uit het boek *Journalistieke cultuur in Nederland* (2000) van Jan Bardoel e.a.: 'Tijdens de watersnoodramp in 1953 was er alleen een 35 mm geluidscamera beschikbaar [...] de televisiereportages leden onder een groot gebrek aan beeldmateriaal. Daarnaast had film nog een nadeel: het moest worden ontwikkeld. Dat kostte tijd en vertraagde de verwerking aanzienlijk.'

Je kan het je nauwelijks voorstellen maar de Kennedymoord, die gefilmd werd door Abraham Zapruder, heeft het publiek pas bewegend en in kleur kunnen aanschouwen na meer dan tien jaar. Ja, frames van de films zijn een week na de moord in 1963 afgedrukt in *Life* magazine. Maar pas in 1975 werd het fragment vertoond tijdens een uitzending van het programma *Midnight*, gepresenteerd door Geraldo. Terwijl tegenwoordig iedereen onbetwist denkt aan de Zapruder film bij de moord op Kennedy.

rijp voor het dolhuis

Beeld je in hoe een dwaas, rijp voor het dolhuis, in Friesland in 1747 met een paard en wagen op een menigte was ingereeden tijdens een bijeenkomst met Willem IV. Het had behoorlijk lang geduurd voor Malle Ed in Maasbracht het nieuws zou horen. Uit de mond van een stadsomroeper, die het weer uit de vijfde hand kreeg. Ongetwijfeld dat de beleving anders zou zijn geweest dan in onze situatie. Je kan het je niet meer voorstellen dat de draaiende camera's zouden ontbreken. Dat weblogs niet alomniel de informatie verstrekken over nummerplaten, aanslagen op Beatrix en een huiszoeking in Huissen.

De huidige generatie mediaconsumenten krijgt elke gruwelijke gebeurtenis per direct, als het bloed nog warm is. Niet eens meer alleen in de huiskamers. Terwijl Balkenende zijn medeleven betuigde voor een zoemende camera van een televisieploeg, stonden achter hem lachende tienerjongens dát weer te filmen met hun mobiel. Zal die jongen vanavond na zijn alsnog genoten pils het filmpje uploaden naar YouTube?

Het echte kwaad

Karst uit Huissen zal misschien in het zelfde rijtje eindigen als Volkert en Mohammed. Met dat verschil dat het nu ineens het werk van een 'gek, in zijn eentje' is. Dat hij op het moment van schrijven al dood is. Zijn doelwit, de Koninklijke familie, miste hij. We vinden hem geen terrorist. Dat moet iemand me toch eens uitleggen; nog niet zo lang geleden werden enkele onschuldige burgers tegen de vlakte gewerkt door een speciale militie op verdenking van terroristische activiteiten, maar waag het niet om deze losgeslagen provinciaal een terrorist te noemen. Terwijl ook hij een ideologie zal hebben gehad. Een ernstig soort nihilisme dat niet eens een geschrift nodig heeft om op te leunen. De oerhollandse Karst met zijn eigen kleine leed reed als een bloeddorstig subject in op mensen, terwijl het hele Koningshuis toekeek en de camera's alles vastlegden. De voice-over moest in de chaos het juiste zeggen. Iedereen wist dat deze fragmenten, terwijl ze in feite plaatsvonden, nog vaak herhaald zouden worden.

Ik denk dat we dergelijke patiënten als Karst, die een statement van nihilisme maken in hifi sound and vision, eerder als bedreigend moeten ervaren dan wat de gemiddelde Nederlander beschouwt als bedreigend.

Maar het echte kwaad zie je niet. Dat woont in Huissen of Steenwijk. Slaapt misschien wel naast je. Wel wordt gezegd dat het kwaad erg intelligent was, grappig en ontzettend aardig. Is nu pas veertien jaar. Heeft een krantenwijk. Lust graag bami. Of is een vrouw. Ken je als een rustige, beleefde buur. Speelt cello. Rijdt een Fiat. Of een Lada. ME'ers zullen in de toekomst een raam inslaan van de woning om naar binnen te gaan. En zal een populaire zoekterm zijn.

Wanneer zet iets aan tot geweld?

28-05-2009

VVD-fractie leider Mark Rutte heeft met zijn recente uitspraken omtrent stokpaardje 'vrijheid van meningsuiting' een onmogelijke stelling voortgebracht. 'Als iemand zich uitspreekt in de openbare discussie, moet hij niet meer strafbaar zijn, tenzij hij aanzet tot geweld of discriminatie,' aldus Rutte. Maar wat als iets onbedoeld uitmondt in geweld of discriminatie? Wie is er dan de schuldige?

Neem de situatie rond de Deense cartoonrellen. De cartoonist heeft het geweld nooit oorspronkelijk in die cartoons gelegd, maar h j is degene die in dit licht dan door Rutte bestraffend wordt aangewezen. Ik verzin dat niet, Rutte zegt dat hier: 'Woorden die aanzetten tot geweld moeten onverkort strafbaar blijven.' Het door Rutte gesuggereerde geweld als valuta is interessant.

De afgelopen dagen veel aangehaalde woorden van Rutte uit het programma Knevel en Van den Brink waarin hij zegt dat iemand de Holocaust mag ontkennen omdat zo iets z o ridicuul is, vind ik nog niet eens zo grievend. Ik snap het wel. Je kunt ook beweren

dat roken gezond is. Voor de gemiddelde mens een nogal absurde aanname, maar voor de verstokte rokers die longkankerpatiënten zijn geworden nogal pijnlijk.

Mijn bezwaar zit in de grens die Rutte stelt, die van 'het geweld', die grens bestaat niet. Voorbeelden uit de geschiedenis zijn er wel, maar daarmee snijdt de VVD-er zich juist in de vingers. Wat is in vredesnaam Ruttés 'openbare discussie'? Waar begint deze?

Kill all the white people

Een uitspraak van politicus Wilders die de islam achterlijk en verwerpelijk vindt (maar niet de moslims zelf), zou volgens Rutte dus ook gewoon moeten kunnen. Het zet immers niet direct aan tot geweld en discriminatie, toch? Maar als ik een boek uit zou brengen vol avantgardistische korte verhalen met als surrealistische titel 'Rutte Moet Dood', dan zou ik volgens Rutte in theorie op het matje moeten komen bij de rechter. Terwijl het woord 'Rutte' hier niets meer is dan drie medeklinkers en twee klinkers. Bedoel ik soms Mark Rutte? Welkom in de wereld van polemieken en kunst. Je kan me in zo'n geval veel verwijten (slechte, domme titel), maar niet dat ik oproep tot geweld. Net zomin als Primal Scream ooit iemand heeft geïnspireerd tot massamoord in Ruigoord na het beluisteren van de song 'Kill All Hippies' (overigens komen de woorden in het liedje uit een sample van de Hopper-film *Out of the Blue*). Type-O-Negative zong ooit 'Kill All The White People'. O zeker, sindsdien zijn er veel white én coloured people vermoord, maar niet dankzij Type-O-Negative.

Het tegenovergestelde is daarentegen wel gebeurd: Het volledig onschuldige 'Helter Skelter' van The Beatles zou seriemoordenaar Charles Manson hebben geïnspireerd. Maar

waar roept Lennon of McCartney op tot dood en verderf? Iemand die een Philips gebouw-betreedt met een mitrailleur omdat hij geheime boodschappen heeft doorgekregen via de zwarte balken op zijn breedbeeldscherm: het zijn allemaal voorbeelden van *lunatics*.

Het is misschien flauw om zulke voorbeelden naar voren te schuiven, maar het verduidelijkt mijn punt. Het enige dat mogelijk aanzet tot geweld bij een eenmalige, zich niet herhalende uiting in welke vorm dan ook, zijn we zelf. Wie kan me een gebeurtenis noemen van grensverleggende uitingen zónder (direct gewelddadige) gevolgen, maar waarvan de veroorzaker van zijn bed is gelicht? Juist, het gevalletje Nekschot. Maar een paar jaar daarvoor pakten de (veel mildere) Deense cartoons heel anders uit. Geweld tot gevolg! Alleen van 'de andere kant', niet de liefhebbers van de cartoons. En waar staat Rutte dan?

Indoctrinatie

Kunst zou in mijn ogen onschendbaar moeten zijn, dus vervolging van Nekschot zou al ridicuul zijn, hoe saai en infantiel ik zijn tekeningen ook vind. En ja, Wilders' mislukte knip- en plakwerk Fitna mag van mij zo Pathé in (of ik het kunst wil noemen, daar ben ik nog niet uit). Maar wat als een groep nihilistische en verveelde malloten ergens in dit land de tekeningen van Nekschot obsessief zou adoreren en hierin zo ver gaat dat ze Arie Boomsma opzoeken om hem eens aan het kruis te nagelen? Dan heeft Nekschot volgens Rutte wel degelijk schuld: hij heeft aangezet tot geweld. Net als Marilyn Manson dat zogenaamd zou hebben gedaan voorafgaand aan de Columbine schietpartij. Net als de makers van schietspelletjes op de computer. Net als – het is allemaal gelul.

Van de kunst naar de dagelijkse realiteit: een imam of Geert Wilders kan roepen wat hij wil, pas als hij een intensieve indoctrinatie heeft toegepast en gedurende een langere periode op iemand heeft ingepraat met als gevolg dat iemand tot een daad van geweld komt, dán praten we over aanzetten tot geweld. Iemand als Charles Manson dus. Niet in het geval van uitspraken als 'Joden aan het Gas' tijdens een demonstratie. De mensen die dat roepen zullen niet bedoelen dat de gasflessen daadwerkelijk moeten worden opgesteld. Hun woorden zijn een vehikel voor onomwonden discriminatie. Maar van Rutte zou het mogen.

Het is allemaal mooi wettelijk vastgelegd in Artikel 137d van het Wetboek van Strafrecht, en we kunnen er vanuit gaan dat de wanhoopsuitingen van Rutte nog geen deuk in een pakje boter slaan. Ruttés voorstelling van zaken bestaat simpelweg niet! 'Discriminerende woorden moeten echter alleen strafbaar zijn als ze direct aanzetten tot daadwerkelijke discriminatie.' Die zin slaat he-le-maal nergens op. Rode auto's kunnen alleen rood zijn als iedereen ze rood vindt, ook als ze blauw zijn.

Niemand houdt van Kutjochies

13-06-2009

Komt de massale steun voor de PVV niet vanwege de groeiende overlast door Kutjochies? Kutjochies leek me een betere term dan Rotjochies (te Pietje Bell) of Kutmarokkanen (want vraag aan het gemiddelde Kutjochie om Rabat aan te wijzen op een kaart en je bent al een bledder), laat staan een Kutmoslim. Mensen zijn graag geneigd verschillende onderbuikgevoelens aaneen te schakelen, meestal dankzij het media-infuus. Islam – Mohammed B – WTC – 9/11 – Terrorisme – Van Gogh – Wilders – Marokkanen. De waarheid is veel banaler. In ons dagelijks leven hebben we te maken met het schimmige winkelcentrum, diefstal, het getreiter in het portiek en overlast op het plein. Niks geen radicale islam.

Als we nu eens hardop zeiden dat de oorzaak van een hoop overlast in de publieke ruimte gewoon door Kutjochies komt. Of ze nu van autochtone of allochtone komaf zijn. Ik ben van mening dat we niemand tegen de schenen schoppen als we ons de komende jaren zouden richten op de Kutjochies. Radicaal? Ja. Geradicaliseerde moslims? Ik dacht niet dat Tante Bep daar iets

van merkt in het winkelcentrum in Vlaardingen. Gewoon, Kutjochies.

Wie twijfelt aan de basisprincipes van de multiculturele samenleving, moet eens een kijkje nemen in 'Prachtwijk' De Baarsjes in Amsterdam-West. Op een zonnige dag is er op het Columbusplein een bonte mengeling van culturen zichtbaar. Kinderen en volwassenen dartelen door elkaar, met en zonder hoofddoeken, halal- en niet-halal sandwiches. Niets naargeestigs aan. Daar kan niemand zich een buil aan vallen, ook geen PVV-er. Maar buiten het zicht, op de hoeken van de minder vrolijke straten drommen de Kutjochies samen.

In de Veiligheidsmonitor 2008 van het CBS staat: 'Inwoners voelen zich het meest onveilig op plekken waar jongeren rondhangen.' Relschoppers en veelplegers zijn bijna altijd jonge mannen. In het Jaarrapport Integratie 2008 zijn het vooral de jongere niet-westerse vrouwen (18-34 jaar) die zich het vaakst 'wel eens onveilig' voelen.

De nieuwe goddelozen

De problematiek van de Kutjochies is, veronderstel ik, de grootste doorn in het oog van veel Nederlanders, maar vooral van PVV-aanhangers. Het lijkt erop alsof Wilders er 'eindelijk' iets van zegt. Gebruikt termen als 'straatterroristen'. Als je boven een jongeren centrum woont in een arbeiderswijk wil je misschien diep van binnen ook wel eens dat er een tank van het leger het plein schoonveegt. Dat gevoel is helemaal niet zo gek als mensen zijn weggepest of ondergeroched. Maar het zijn wel altijd Kutjochies. Hun moeders en zussen kijken toe, soms uit machteloosheid maar vaak ook uit argeloosheid of een gebrek aan betrokkenheid voor het leven buiten hun vier muren.

Met name Wilders' voorstellen om jeugdcriminaliteit tegen te gaan bestaan uit tijdelijke of onmogelijke oplossingen. Hoe dan ook veroorzaakt het de hetze door altijd maar die Islam erbij te halen. Als er nu een islamiet stilletjes in een hoekje bidt of een plaatje van moslimhippie Youssef (voorheen Cat Stevens) draait, zal niemand zich daar aan storen. Zodra een horde bontkragen op scooters een heel plein terroriseert, of op een Pinksterdag een zwembad verziekt, dán zijn de rapen gaar. En dat is terecht. Maar die Kutjochies hebben net zoveel met de islam als met vader Abraham. Het zijn eerder de nieuwe goddelozen, die elke wet overschrijden en áls ze al hun geloof erbij halen, barsten van de hypocrisie.

Hoe dan ook: Kutjochies, welke kleur ze ook hebben, daar wil iedereen van af. Van links tot rechts. Als we kijken naar de slachtoffers van geweld is de groep met de grootste kans op slachtofferschap jongeren tussen 18 tot 25 jaar (42 procent) en de groep met de kleinste kans zijn ouderen vanaf 75 jaar (8 procent). Het is dus echt een jongerenprobleem volgens het Jaarrapport Integratie 2008. Saillant detail uit dit Jaarrapport: in vergelijking met autochtonen is het aandeel niet-westerse allochtonen met onveiligheidsgevoelens echter ook hoog in matig en vooral niet-stedelijke gebieden.

Oplossingen zijn er aan de lopende band bedacht met behulp van wollige raden en adviescommissies, ellenlange ambtenaarsstukken en andere praatgroepen. Goed, al hebben we het over Kutjochies in het algemeen: we halen ze er toch weer bij, de Marokkaanse jongens. Jurist en Forum-voorzitter Sadik Harchaoui had al snel door dat een heleboel oplossingen niet werken. In een interview met de Pers van 7 januari 2008 somt

hij de grootste flops op van de verschillende werkwijzen, maar ook de succesnummers. “Het is met afstand de belangrijkste maatregel: voorkom met alle mogelijke middelen dat de jongeren hun school zonder diploma verlaten. Want: ‘Als ze een diploma en een baan hebben reduceer je de kans dat ze in aanraking komen met de politie met vijftig procent’, weet Harchaoui. ‘Zorg voor stageplekken, zorg voor een soepele overgang van vmbo naar mbo, zorg voor goede beroepskeuzevoorlichting, zorg dat jongens die goed met hun handen zijn niet steeds in de klas hoeven te zitten.’ “

Het kabinet lijkt het voorzichtig te begrijpen, getuige het plan Grenzen stellen en perspectief bieden. Dat mag ook wel eens worden gezegd. Het klinkt misschien minder heldhaftig dan verhalen over terugsturen naar het land van herkomst en strafkampen, maar toch is het veel realistischer. Het gaat echter nog jaren duren voor dat een verbetering zal optreden.

Dat de sfeer van opgefokte tienerjongens in groepen met andere culturele achtergronden hetzelfde is, blijkt uit het plan van aanpak voor de aanwas van jonge skinheads in Winschoten gedurende 2007 en 2008: ‘Uit onderzoek blijkt dat jongeren die toetreden tot extreemrechtse groepen voordien vaak een vage xenofobe oriëntatie hadden, maar geen uitgesproken racistische opvattingen. Latente racistische opvattingen worden echter manifester en sterker naarmate de jongeren meer in de groep werden opgenomen.’

Iconen

De spijker op zijn kop. Vaak begint de oriëntatie naar ‘de zelfkant’ zwak, maar eenmaal in de groep is er geen houden meer aan. In elk geval is de gemene deler: argwaan voor de

gevestigde orde en de vooringenomen, nihilistische houding. Niemand moet ons, en wij moeten niemand. Individuele gevoelens of ideeën kennen ze nauwelijks. Vraag één van hen bij de bushalte prompt naar hun toekomst en ze kijken je aan alsof je ze vraagt naar de dichtst bijzijnde klaverjasclub. Dit beeld zul je herkennen bij de meeste Kutjochies. Toch is het zaak om ook de waarde van de groep voor zo'n Kutjoch te kunnen inschatten. Er zijn talloze studies naar gedaan: de status en de hiërarchie die kennelijk zo'n aantrekkingskracht vormen.

Uiteindelijk handelen de meeste jongens in beginsel vanuit een zeer laag zelfbeeld. School vaak niet afgemaakt (of ze scoren slecht) laag geschoolde ouders die geen clue hebben wat er zich op de straat afspeelt en het ook aan de straat overlaat, waar ze worden grootgebracht met ellebogenwerk. Kortom, de identiteitsvorming is nul. Ze groeien op in een mal, een uniform. Ze zijn niet bandeloos of zonder regels in de groep, integendeel. Ze voelen continue de druk en vragen zich af of het wel in de smaak valt bij de groep.

Pas als Kutjochies hun ethiek niet meer hoeven te baseren op de mores van de straat of het recht van de sterkste in de groep, zal het langzaam tot ze doordringen dat er in hen wellicht iets schuilt als een door de maatschappij aanvaarde moraal. Zodra de overlast bij de wortel wordt aangepakt en van bovenaf vooral wordt bijgestuurd door strenge, maar positieve en doortastende vader- en broerfiguren – jongens zijn nu eenmaal erg ontvankelijk voor iconen – dan zou je die hele middenlaag van zorginitiatieven die zich nooit hebben bewezen, gewoon terzijde kunnen schuiven. Dat is geen falen van een systeem, dat is geen failliet van een heel land, dat is erachter komen dat iets gewoon niet werkt, punt. Het zal jaren duren voor zo'n aanpak werkt, en

misschien dat voor elke groep Kutjochies weer een andere aanpak nodig is. Maar laten we het niet hebben over Kutmarokkanen, Turkse Boefjes, Antilliaanse bengels of Partyflock Gelkoppen. Het zijn gewoon Kutjochies, en elke laag van de bevolking, allochtoon of autochtoon, links en rechts, heeft last van ze. Het gaat erom hoe je ermee omspringt. De softe baardlullentechniek en bureaucratie bij de zorg laat ze ontsporen, maar stigmatisering en negatieve aandacht evenzo.

Troost u: de chaos in de publieke ruimte zal altijd in enige mate aanwezig zijn. Er zijn ook nog altijd eikels op de weg die te hard rijden, bejaarden die hun hond laten kakken op het strand, lallende corspballen tijdens de intreeweek van de universiteit en gezellige confrontaties tussen voetbalploegen. Er valt nog een hoop te leren voor de mensheid. Gekken zijn er altijd. Met een hoop jongeren gaat het overigens prima.

Droomt Erik Puik van elektrische schapen?

09-08-2009

Zaterdag 8 augustus jl. publiceerde Erik Puik, lector microstroomtechnologie aan de Hogeschool Utrecht, in de Volkskrant een artikel in de rubriek Opinie. In dit artikel schetst hij een somber beeld van de samensmelting van hyperintelligente computers en de mensheid. Uiteindelijk zullen we volgens Puik zelfs ten prooi vallen aan de computer. Het is erop of eronder. Puik denkt dat als we niet alert zijn, 'onze young professionals slaven zijn van een door ons gecreëerde meester.' Kijk, dat wekt mijn nieuwsgierigheid.

Het artikel is een ingekorte versie van een essay dat Puik schreef in het kader van het debat over 'de identiteit van de hbo-professional', eind augustus. Puik bekijkt de technologische ontwikkelingen met argusogen. 'Met de moderne communicatie, die '24/7' doorgaat, vervaagt de grens tussen werk en privé. [...] Dit is misschien nog even wennen voor mijn generatie maar is geheel vanzelfsprekend voor mijn studenten. Voor hen zijn 'plaats' en 'tijd' relatieve begrippen in een leven waarin alles door elkaar loopt. [...] met enige bezorgdheid zie ik ook dat de snelheid waarmee de technologie voortschrijdt steeds hoger wordt. Is die straks voor mensen nog wel bij te benen of zullen

we slaven worden van onze computers? Als politici en wetenschappers als ikzelf er niet bovenop zitten, vrees ik het laatste.'

Erik Puik (1964) is niet van gisteren. Hij studeerde af aan de HTS in Eindhoven in werktuigbouwkunde en elektrotechniek. Hij werkte bij Océ Technologies. Hij was projectleider bij TNO. Sinds juni 2006 is hij lector aan de Hogeschool Utrecht. Geen leek dus.

Maar welke 'computers' ons nu volgens Puik de baas worden, wordt me niet duidelijk na lezing van het artikel. Wel schrijft Puik over de prognose dat in 2025 computers even veel geheugencapaciteit en denkkracht bezitten als mensen, en dat dit in 2055 is gestegen tot evenveel geheugencapaciteit en denkkracht als alle mensen op aarde bij elkaar op dat moment. 'Met name bij dat laatste krijgt menig een onaangenaam gevoel,' schrijft Puik. Dat onaangename gevoel is niet vreemd, want direct zullen we ons afvragen wat het met de identiteit zal doen: zijn we dan nog wel 'menselijk' of 'echt'?

Stef Aupers zegt in het boek *In de ban van de moderniteit, de sacralisering van het zelf en de computertechnologie* (2005): 'Wat 'echt' en wat 'onecht' is valt niet wetenschappelijk vast stellen. Er zijn meerdere posities mogelijk.' Ook Plato filosofeerde al over schijn en wezen.

Mens als boosdoener

In de wereldliteratuur is over een barbaarse computerdictatuur en de vrees voor een 'gesimuleerde' werkelijkheid al sinds de industriële revolutie geschreven. Aldous Huxley, George Orwell, William Gibson, JG Ballard, Jean Baudrillard en bibliotheken vol met SF-literatuur. Dat anno 2099 de wereld er anders uit zal zien

dan nu, geloof ik graag. Maar met automatisering verdwijnt nog niet de emotie, het intellect, de creativiteit of de sociale component bij de mens. Er is geen enkel wetenschappelijk bewijs voor dat een kind van 7 minder 'voelt' dan een mens van 77 omdat hij is opgegroeid in een wereld vol technologie, terwijl de bejaarde het pinautomaat te veel gedoe vindt.

Juist de hierboven genoemde schrijvers (zij behoren tot mijn favorieten!) noemen als grote boosdoener echter nog altijd de mens, niet de machine. Zoals de Britse schrijver Anthony Burgess begin jaren negentig in een interview met *Snoecks* zei dat televisie ooit is uitgevonden om mensen iets te leren - en zie wat er van geworden is. Dat ben ik met Burgess eens: ik heb niets tegen het fenomeen televisie, wel wat er - vaak - mee wordt gedaan. Door mensen.

Maar het is nogal pessimistisch om te stellen dat de megaslimme computers alleen maar misbruikt worden en ons uiteindelijk ook zullen misbruiken. Erik Puik vindt zelfs dat de impact van 'deze ontwikkelingen maatschappelijk wordt onderschat. Waar wij ons druk maken over het klimaat, experimenten met dna van mensen en dieren, hebben we een veel machtigere concurrent in het leven geroepen. Wij zullen door de steeds potentere computer in onze rol, van meest intelligente deelnemer op aarde, van de troon verstoten worden.'

De illustratie bij het artikel toont de Japanse robotlerares Saya. Dat ziet er revolutionair uit, Japan is tuk op robots, maar ondertussen heeft de hele wereld nog steeds een hijgende labrador en geen android als huisdier. Ook wordt door Puik een captain van een verkeersvliegtuig aangehaald die zich omringt met technologische middelen, maar niet in staat is al die

systemen te voorzien. Ik denk dat de bestuurder van de verongelukte zeppelin Hindenburg (1937) de systemen ook niet doorzag. De kapitein van de Titanic (1912) evenmin. En bij het uitvinden van het vuur zal menig vuursteen in mensenogen zijn gevlogen. Alle technologische blunders zijn onderdeel van de menselijke evolutie.

Ik begrijp de angst voor privacy-schendingen en het klakkeloos registreren van persoonlijke informatie door de almaar groeiende digitale databases. En inderdaad, daar moeten we altijd kritisch over zijn. Maar in de tijd van de Koude Oorlog kon men ook al prima zijn buurman schaduwen en verklikken. Dat ging allemaal spijkerhard met buizenpost, dieselmotor, verrekijker, af luisterapparatuur, schrijfmachine en papier. Dat de gevolgen dankzij ict-technologie dramatisch zullen zijn in geval van misbruik, wil ik geloven. Maar ook wil ik geloven dat evenveel positiefs te zeggen is over een verregaande ict-infrastructuur.

Werktijden van de aardappelboer

Digitale wijsheid zorgt ervoor dat we veel meer kunnen doen in een korte tijd. En ja, Puik lijkt zich voorzichtig te beklagen over die attitude. 'Vijftien jaar geleden had ik een relaxed baantje [...]. Zo bleef werk en privé gescheiden, wat voor iemand in loondienst vrij normaal was'. Maar misschien is het hele gegeven 'loondienst' wel niet meer normaal? Moeten we ons perse aan de werktijden van de aardappelboer houden terwijl onze banen totaal veranderd zijn? Daar denkt een nieuwe generatie anders over. Het maakt hen tot de 'homo digitalis' of 'homo zappiens'.

Dat Puik geen technofob is, blijkt uit zijn werk bij TNO rond 2005. Puik in het TNO Magazine van december 2005:

'Uitgangspunt van 'Assembly By Wire' is dat arbeidshandelingen op beeldschermen worden weergegeven op een andere plaats dan waar zij uitgevoerd worden. Het zou bijvoorbeeld zo kunnen zijn dat een productielocatie in Nederland bediend wordt door operators die in China werkzaam zijn. Op deze wijze maken we gebruik van lage-lonenhanden. De communicatie wordt verzorgd via internet. Zo worden mensen en processen geografisch ontkoppeld.' Heeft Puik inmiddels zijn mening herzien? Is het gebruik van lageloonlanden toevallig geen uitwas van het door Puik omschreven schrikbeeld van grensoverschrijdende technologie?

De angst voor verregaande ict-technologie op zich is niet reëel, wel een eventuele naargeestige ideologie erachter. Dat maakt het verschil. Het primaire doel van wapentuig is altijd het onschadelijk maken van een vijand, maar dat is niet het primaire doel van ict-technologie. Wat dat betreft kan je ook bezwaren hebben tegen een goed ontwikkeld wegenstelsel. Stel dat een dictator de weg bezet en inneemt!

Volgens Puik moeten politici en wetenschappers de vinger aan de pols houden en 'er bovenop zitten'. Laat China nu net zo'n land zijn waar de politiek er bovenop zit. Censuur, noemen we dat. En hoe de wetenschap over verregaande technologische innovatie dacht? Nou, het lijkt mij dat zij het toejuichen. Professor Wim Veen van de TU Delft ziet de 'digitale' wereld als een verlengstuk van het fysieke bestaan. Toen ik hem vorig jaar interviewde voor Volkskrant Banen zei hij: 'Hoe dacht je dat de eerste reacties waren op de telefoon? Veel te onpersoonlijk, door zo'n raar apparaat praten. Het werd pas volledig geaccepteerd toen de buurvrouw met Tante Miep over haar gordijnen ging praten door de telefoon.'

Karst, de alwetende eenling

05-09-2009

'Familie en vrienden typeren Tates als antiburgerlijk en anti-alles. Documenten, boeken, aantekeningen en tatoeages suggereren wel dat hij affiniteit had met rechts-radicale ideeën. Zo verdiepte Tates zich in de oude Noordse volkeren en in het runenschrift. Ook las hij werken van Nietzsche en Celine, maar ook heel andere dingen, aldus het rapport.' (Bron: NOS)

Heel andere dingen. De Veronicagids? GeenStijl? Schold hij soms hele commentboxen vol? Nee. Karst had geen internet. Ik zie Karst weer zitten, net zoals ik hem kort na de aanslag zag. Voor zich uit starend. Leeg. Emotieloos.

Louis-Ferdinand Céline. In twaalf jaar geen boek meer van ingezien. 'Reis naar het Einde van de Nacht', 'Dood op Krediet': alsof de pagina's besmeurd zijn met zure regen en zwarte modder. Zullen boekhandels vandaag bezoek kunnen verwachten van hen, de Karsten, telgen uit de marge? De Karsten die we niet kennen. Beleefd schrapen ze hun keel en vragen de boekhandelaar: 'Hebt u misschien iets van Céline?'

Karst is niet de gedroomde moordenaar. Geen moslim. Geen jonge gamer. Geen activist. Geen perverseling die al jaren

stiekem de lijken in zijn tuin verborg. Alle ingrediënten voor een zachtmoedige loner. Een Suzuki Swift, een baantje als vorkheftruckchauffeur, een nieuwbouwwoning in een dorp: niet bepaald de ingrediënten van een slasher. En dan is hij ook nog eens dood. Geen lynchpartij meer denkbaar, geen politieke partij die zijn bloed wil zien. Want we hebben het bloed al gezien.

Bijna elke school, straat of familie heeft zijn kansloze Karst. Iemand die achterdochtig de wereld om hem heen beziet. De blik van een Karst vernauwt en vernauwt, tot de gezichten om hem heen vervormen tot banale composities. De emoties die zijn familie en vrienden tonen worden afgestoten als waterstralen bij een statisch geladen ballon.

De Karsten van de wereld zijn afschuwelijk eenzaam. Zo eenzaam, dat er nooit statistiekgegevens over hen zullen worden uitgesproken. Ze vallen buiten elke categorie. Al zou de plopmicrofoon van ÉénVandaag op het plein om zijn mening smeken, dan zou Karst zachtjes zeggen dat hij niet zou weten wat of hij dacht van wel of geen verbreding van de snelweg. In zijn gedachte is er geen ruimte voor trivia als snelwegen. Er hangt slechts een donker grijze nevel, dik als ijzervijzel.

Karst Tates had 'rechts-radicale ideeën'. Maar noemde Prins Willem-Alexander zelf een racist (de grootste racist in de reconstructie, overigens, is Louis-Ferdinand Céline). Wij willen dit weten.

Wij, de buitenstaanders, de onwetenden, wij gissen. We reconstrueren de Karst met profielschetsen, met animaties, met gesprekken. We herschikken Karst tot mens. Wij willen oud-collega's spreken, wij willen familie horen. Wij eisen de onderste

steen boven. Maar die steen, die ligt op de bodem van een niet-bestaande put. Daar kan geen domme open brief, uitspraak in een talkshow of actualiteitenprogramma meer tegenop.

Een paar dingen weet ik wel. Zijn moeder moet ooit geroepen hebben: 'Karst, kom je eten?' En hij maakte een herfststukje op school. En moest uitleggen aan vriendjes op de camping dat je Huissen schreef met ui maar dat je het uitsprak als uu.

In Huissen steekt Rita Lentjes nog eens een Belinda Menthol op. Gaat de veegwagen over de markt. Zet de slager zijn bord met Reclame Heden Verse Worst Kilo Heel 3,99 buiten.

De opkomst en ondergang van de gewone man

16-09-2009

'De veroorzakers van de crisis gaan vrijuit, de rekening wordt bij de gewone man gelegd!' De woorden van SP-fractievoorzitter Agnes Kant naar aanleiding van de begroting galmen na. De 57-jarige Jos is al bijna drie decennia actief als docent techniek-metaalbewerking in het praktijkonderwijs. In 1977 wás er tenminste nog een gewone man, verzucht Jos. In een Opel Kadett. Die blikken Corned Beef at en naar de Kampeer en Caravan RAI ging. Alleen maar om te kijken.

'Maar het is toch zeker zo,' zegt Davy, de 43-jarige buurman van Jos. Vandaag wordt Davy's zoonje Jeffrey 5 jaar. 'Ik heb er recht op.'

'Waarop?' vraagt Jos voorzichtig.

'Om op mijn 65e met pensioen te gaan, natuurlijk.' Jeffrey gooit verveeld een handvol demonische plastic poppetjes, verkregen bij aankoop van talloze liters Wicky, kilo's halfomhalf en een actieverpakking Senseopads, over de schutting.

Jos gaat terug in de tijd, toen hij de overstap van de metaalindustrie naar het praktijkonderwijs maakte. De buurman was toen nog maar net een verveelde tiener, niet de 43-jarige

officemedewerker die hij nu is. De officemedewerker die zijn collega's tot vervelens toe bestookt met irritante, komisch bedoelde foto's op Hyves. Die Jochem Myer nadoet bij de koffieautomaat. Die een wuppie op zijn monitor heeft geplakt en op zijn mobiel een lollige ringtone van de Gebroeders Ko heeft. Die stiekem uit het magazijn van zijn werk pakken wc-papier en doosjes post-its meeneemt. 'Mijn baas belazert mij toch zeker ook.'

Jos ziet hoe de moderne werknemer is vervallen in een model van lafhartig gelegenheidswerk, gereduceerd tot louter zuurstofverspilling onder het systeemplafond. Davy is niet anders. De gewone man, concludeert Jos, is geen gewone man meer, maar een gemiddelde man. Schreeuwlelijken in te grote auto's met gel in hun haar, plasmaschermen op de pof en all inclusive reizen. Die klagen dat Bos de banken betuttelt. De banken die hen jarenlang vrijelijk leningen verschaffen.

'Deze tattoo heb ik laten zetten nadat we met de dolfinen gingen zwemmen,' zegt Davy trots. 'In Egypte.'

Egypte, denkt Jos. Land der farao's. Graven en piramides. Hiërogliefen. Waar hij als kind van kon dromen. In gedachte bladert Jos door zijn map met vergeelde foto's, genomen tijdens de vakanties met zijn oudere broer: Terschelling 1972. Luxemburg 1981.

'Toch is het erg gesteld met dit land,' zegt Davy. 'De hoge heren in Den Haag graaien maar en wij, de belastingbetalers, zijn de klos. Doorwerken tot mijn 67e, wat denken ze verdomme wel niet?'

Jos neemt een hap van zijn schuimtaartje. 'Ja, werken,' zegt hij nu. 'Daar is veel om te doen.'

Davy veert op. 'En als de moslims zich er ook mee bemoeien,' zijn blik is nu vol vuur, 'dan hebben ze aan mij een verkeerde. Voor mij wordt het SP of PVV bij de verkiezingen. Doen ze ook gelijk wat tegen de hoge benzineprijzen. En de boetes hier op de rijksweg. Ik heb al vier boetes deze maand, terwijl ik alleen maar op tijd op mijn werk moet zijn.' Davy wijst naar zijn zoon. 'Hij moet toch ook een toekomst hebben?'

Aan het einde van Jeffreys verjaarspartijtje schudt Jos de hand van Davy. 'Blijf je geen voetbal kijken?' vraagt Davy.

Jos kijkt vertwijfeld naar de plavuizen met vloerverwarming. 'Nee. Morgen weer aan het werk.'

's Avonds zit Jos op zijn ribfluwelen zitelement. Hij lepelt zijn macaronischotel Hawaii naar binnen. Tot zijn schrik moet hij bekennen dat hij, ooit een gewone man in de onderwijssector, tot een elite is gaan behoren: iemand die met plezier nog tien jaar naar zijn werk gaat. In een sector die ondanks de crisis nog geld toe krijgt.

Klimaatproblematiek volgens de nieuwe gewone man

15-10-2009

Ontmoet Stefan. Wijkende haargrens, stekels, gel. Roze polo. Witte broek. niet-geupdatet profiel op Hyves met foto's van de vakantie in Griekenland en Turkije. Werkt als front office medewerker in de facilitaire dienst. Woont in een eengezinswoning in het midden van het land met Larissa (parttime-medewerkster in de kinderopvang) en zoontje Jimmy. Vandaag lopen wij een dag met Stefan mee en kijken naar Stefans bijdrage voor een beter milieu.

Mijn auto is toch mijn rijdende kantoor, zegt Stefan altijd. Hij wurmt zijn BMW tussen de andere auto's op de A1. Neemt een stukje vluchtstrook mee. Scheelt weer tijd. Radio 538 schalt door de speakers van de autoradio. Dat vindt Stefan wel 'lachen'. Op zijn werk checkt hij eerst een rits websites voor hij aan zijn werk gaat. Onheilsberichten over smeltende poolkappen slipt hij. Liever zoekt hij wat op onder het kopje 'opmerkelijk'.

In zijn kantoor kan het raam niet open. Klimaatbeheersing, zegt de afdeling Service. Stefan kijkt op het display van de klimaatbeheersing. Buiten is het warmer dan binnen. Het is koud. Misschien kan je een paar handdoeken voor het rooster

hangen, suggereert Jeffrey van de afdeling Service. Of maandag even bellen naar Danny van de technische dienst.

Om half tien gaat Stefan even roken en bijpraten met Floortje van de administratie. Ze praten over wintersport. All Inclusive. Met z'n drietjes. Lekker er helemaal uit. Jaja. De reis er naartoe hè. Hoe doe jij dat met die kleine. DVD'tjes draaien hè. Ja. Jaja. Nog een sigaretje dan? Oke. Heb je nog met Ronald gesproken? Ja? Dus ik zeg ja, doen. En hij zegt ja, dat moet ik overleggen. Dus hij zegt –

Na drie uur trekt Stefan eens een ordner uit de kast. Hij duwt het koptelefoontje van zijn mobiel in zijn linkeroor en belt met Larissa. Hai schatje met Stef. Hoe is het? Dit gesprek gaat ongeveer een uur zo door. Stefan kijkt nog wat filmpjes van Koefnoen op uitzendinggemist.nl en drinkt in die tijd vier senseootjes. Dan doet hij een uurtje werk en gaat dan lunchen. Saucijzenbroodje. En een Knorr Vital. Ik kies bewust.

Jos komt aan zijn tafel in de kantine. Ga je nog karten. Nee. En jij dan. Nog stappen. Nee. De kleine hè. Jaja. Even roken straks. Ja. Oké. Balletje trappen op het parkeerterrein? O nee, het begint te regenen.

Stefan propt wat extra handdoeken tegen het rooster, want als hij dat niet doet wordt er een koude luchtstroom het kantoor ingeblazen. Even werken. Excelletje maken. Er komt een collega geld ophalen voor een verjaardag. Ga je nog mee naar de personeelsborrel. Uitnodiging, gemaakt met WordArt. Half vier. Tijd voor een Red Bulletje. Zakje winegums. Tijd voor de Coen en Sander Show.

Om vijf uur verlaat Stefan in zijn BMW het parkeerterrein. Het begint te schemeren. Stefan ziet vanaf de rijksweg de matrixborden van de snelweg al met de knipperende oranje lichten en het dreigende '50'. Coen en Sander geinen door. Stefan trommelt op het stuur. Koppeling induwen. Koppeling op laten komen. Koppeling induwen. Koppeling op laten komen.

Tegen zevenen komt Stefan thuis. Zoon Jimmy rent rond met een plastic zwaard. Er staat een cd van Kabouter Plop op. Larissa ligt op de bank, kijkt naar RTL Boulevard. Knorr Wereldschotel (Mexicaanse Taco's) staat op het vuur.

Dan rinkelt de telefoon. Één keer. Twee keer. Drie keer. Zeker weer van die telemarketeers. Stefan zucht en neemt op.

Een dame die het gezin groene stroom wil aanbieden. Tegen een aantrekkelijk tarief. Stefan haalt diep adem. Dit had hij altijd al willen doen. Mens, ga nuttig werk zoeken in plaats van mij lastig te vallen!

Hij hangt op. Stefan en Larissa giechelen. Het giechelen gaat over in honend lachen. High five. Doe jij Jimmy in bad?

Literatuur

Ha, een cadeau: Oeroeg als emailen kaasfondue-pan

09-01-2009

‘Literatuur wordt alsmat oppervlakkiger.’ ‘radicale onintellectualisering.’ Uitspraken van redactieleden van de steeds schaarser wordende literaire tijdschriften, deze week in Vrij Nederland geportretteerd.

De literatuur zelf wordt niet oppervlakkiger, de markt is veranderd. Elke gelegenheids-BN-er en panellid schrijft een boek. Boeken zijn niet in de eerste plaats (meer?) bestemd voor de elite. De gemiddelde lezer heeft een AKO-waardige smaak (van Kluun tot French), waart niet per sé alleen maar rond in de hoogste regionen van het intellect. Zit op Hyves. Tankt bij Shell. Luistert Sky Radio. Kijkt RTL 4. Heeft een mening op internet. Blogt misschien wel. Als ik een stapel boeken van Kluun naast die van Christian Gailly leg, is de Kluun-stapel als eerste weg. Wordt de literatuur dan oppervlakkiger? Nee. Het aanbod is anders en vooral groter, maar minder diepgaande literatuur (alhoewel die term arbitrair is) wordt er echt niet geschreven.

Gouden Kooi

Vergelijk het met de situatie in de (pop-)muziek. Als je afgaat op het niveau van Popstars, Rock Nation en andere talentenjachten

op televisie, de tetterende lolbroekzender Radio 538 en het gegil van TMF: oké. Da's de gemene deler. Maar alle alternatieve playlists op Last.FM, bandjes op MySpace en druk bezochte concerten laten iets heel anders zien.

Radicale onintellectualisering? Die is nog niet gemeten. Afgaand op het hoge aantal mafketels dat zich aanmeldde voor *De Gouden Kooi* zou je dat misschien wel zeggen. Maar de nieuwe asceten laveren er tussendoor en eten een hele google-boekenkast leeg (en bestellen boeken als ze hen bevallen), forwarden elkaar YouTube-links met hele BBC-documentaires. Er lezen meer mensen meer soorten teksten. Logisch dat daar een hoop troep tussen zit; vroeger lasen sommige mensen helemaal niet, nu doen ze het een beetje: Sp!ts, Kluun en Hyveskrabbels.

Sleetse bejaarde

Maar wat doet de CPNB, de stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse boek, om Nederlands literatuur zogenaamd naar een 'hogere' niveau te tillen? Die geeft als sleetse bejaarde een cadeau in de vorm van Hella Haasses 'Oeroeg'. 61 jaar geleden was het al het boekenweekgeschenk, dit keer krijgen mensen het gratis via de openbare bibliotheek onder de noemer Nederland Leest. Na 'De gelukkige klas' van Theo Thijssen in 2007 en *Twee vrouwen* van Harry Mulisch in 2008.

Niets ten nadele van mevrouw Haasse, maar als ik DVD's met hoogtepunten van Faas Wilkes en Abe Lenstra distribueer voor de actie Nederland Kijkt naar Voetbal, zou men ook vreemd opkijken en roepen dat we de titanen al in vele vitrinekasten hebben geëerd. Dat Van Persie ook best aardig voetbalt, en misschien wel iets meer representatief is – zeker als we de jeugd

mee willen krijgen. Laat de niet-lezer nu eens kennis maken met een boek.

Minderheden

Want elke potentiële lezer van boven de twintig heeft 'Oeroeg' toch al. Is het niet als beduimeld Lijsters-exemplaar, dan ligt de VHS-film wel ergens te verstoffen. Helpen we de niet-lezer of bijna-lezer nou echt binnen met een herdruk van 'Oeroeg'? Met al die nieuwe lezers die thuis geen Nederlands spreken, doe je er beter aan om Hassan Bahara's 'Een verhaal uit de stad Damsko' (2006) opnieuw uit te geven en te verspreiden.

Ach, hoor ik nu de zure critici roepen. 'Hij neemt het op voor de minderheden – hoewel het toch geen minderheden zijn want ik zie ze overal.' Ja. Onder een hoop Nederlanders met ouders die hier niet geboren zijn, heerst geen leescultuur. Juist daar valt nog een slag te maken. Kinderen met Nederlands sprekende ouders klauteren misschien nog vanaf de sportpagina van de Telegraaf naar een aardige spionagethriller. Maar de jongens en meiden van zestien die thuis geen Nederlands spreken, lezen thuis vaak ook geen Nederlands. Dan kun je die ouders wel dwingen tot een taal cursus, maar achter de voordeur verandert er toch niks. Wat moeten die jongeren in vredesnaam met het verhaal over het koloniaal verleden van Nederland? Misschien is de drempel minder hoog als ze aan Hassan Bahara beginnen. Dat is, als we overtuigd zijn van het belang van boeken lezen.

Passeer je met zo'n roman dan de jongeren die wel uit een 'volbloed' Nederlands gezin komen? Neen, want het is voor de dorpeling uit de polder ook wel eens leerzaam om een kijkje te nemen in het hoofd van de grootstedse Marokkaan, in plaats van er alleen zijn ouders over te horen mopperen. Eerlijke

kruisbestuiving: kies je het jaar erop een boek van een jonge Nederlandse schrijfster als Janneke van der Horst of Wiegertje Postma, ongeacht wat je er inhoudelijk van vindt; pas zo heeft een boek een propagerend, innovatief nut.

En anders moet de CPNB geld pompen in de De Academica DebutantenPrijs, ook een leesbevorderingsproject. Daar draaft nu nota bene de gemeente Dordrecht voor op. Prima als CPNB mij opzadelt met een leuke emailen kaasfondueset, maar iedereen weet dat de titel Nederland Eet in zo'n geval ook nergens op slaat. En de literatuur wordt er evenmin 'diepgaand' van.

J.G. Ballard haatte en omhelsde de toekomst

27-04-2009

Toen ik vorige week in Saint Tropez was, kreeg ik midden in de nacht van een vriend een sms: 'Net nu jij daar zit: Ballard is dood.' De verwijzing in dat sms-je naar de plek waar ik me bevond was vanwege J.G. Ballards roman 'Super-Cannes' (2000), waarin de palmbomen en wegen langs de Franse zuidkust naadloos overgaan in ogenschijnlijk veilige geklimatiseerde hypermoderne bedrijvenparken waar misdaad wordt bedreven. De mensen in Super-Cannes zijn een door medicijnen afgevlakte robotsoort geworden en zoeken het vertier in geweld. Ballard leek in zijn schrijfwerk argwanend over (technische) innovatie, maar roemde deze in werkelijkheid ook. Hij zag de Fransen als pioniers op het gebied van architectuur en technologie. Hoe anders was zijn mening over zijn vaderland Engeland. 'The Future, which in Britain has been dead for decades [...]. Prince Charles may be going his best to propel the British into a nostalgic past.' ('In the voyeur's gaze' in the Guardian, 1989).

Hans Bouman schreef in de Volkskrant (die ik kocht bij de kiosk bij de Place des Lices, als een echte zongebruinde pensionado met mijn open hemd, kermishorloge en Rayban) een mooie beknopte blik op Ballards oeuvre na zijn dood op 19 april 2009.

Niet lang daarna zou het thuisland verrast raken door die andere overleden schrijver, Martin Bril. Bril en Ballard: twee schrijvers die niet alleen dertig jaar en dertig boeken scheelden, maar ook een totaal andere visie op het geschreven woord hadden. De ene schrijver was razend populair en krijgt vrouwen aan tafel bij DWDD tot tranen geroerd ('ik had het gevoel dat ik hem echt kende'), de ander hield er een andere agenda op na, en dat is niet alleen omdat hij geen Nederlandse schrijver was.

Erotisering van auto-ongelukken

J.G. Ballard heeft altijd een fijne neus voor modernistische transfer-zones als vlieghavens, snelwegen en parkeergarages gehad, maar beschreef ze met evenveel huiver. Hij 'gebruikte' de moderne wereld om er kritiek op te uiten in zijn schrijfwerk, maar in een vorm die juist alleen kon gedijen in een moderne wereld. 'Bij twijfel, quote Ballard,' zei schrijver Iain Sinclair ooit in een interview. Geen kunstenaar schreef zo geraffineerd op de huid van de moderne tijd (en een stukje van morgen). Met zijn oeuvre van tientallen romans en essays als wapenfeit kunnen we Ballards werk aan de ene kant omschrijven als dystopisch maar aan de andere kant futuristisch.

Ballards werk wordt ook wel omschreven als science fiction, maar met boeken vol ruimteschepen en andere melkwegstelsels heeft hij nooit veel op gehad. Lang voor Al Gore alarm sloeg met zijn film *An Inconvenient Truth*, schreef Ballard de roman 'The Drowned World' (1962), over een 'naamloze, vergeten stad' onder water komt te staan als gevolg van smeltende ijskappen. In 1973 liet Ballard met 'Crash' het literaire engagement opschrikken met een roman waarin de erotisering van auto-ongelukken en littekens wordt bezongen. Het lijkt soms alsof Ballard zijn romans gecomponeerd heeft in een witte jas in een

laboratorium, alsof er toch een link is met zijn studie medicijnen waar hij ooit aan de universiteit van Cambridge aan begon.

Afkeer van provincialisme

Ballards literaire composities waarin glas, technologie, metaal, snelheid en sperma grote rollen speelden, zal bij menig leesclubje tot grote verontwaardiging hebben geleid. Een gezelligheidsdier en publiek knuffeldier is Ballard nooit geweest, hoe aimabel hij verder privé was. Hij weigerde de onderscheiding 'Commander of the British Empire' (vergelijkbaar met ons koninklijk lintje). 'As a republican, I can't accept an honour awarded by the monarch.' Een redacteur van een Nederlandse uitgeverij vertelde me een paar maanden geleden dat Ballard in 2000 een fax stuurde met de vraag of de uitgeverij wel goed bij hun hoofd was om ook hem te vragen (naast oa. Connie Palmen, Salman Rushdie en Marianne Fredriksson) voor een boekje met brieven aan de 6 miljardste wereldburger. Ballard was geen schrijver die makkelijk invoegde bij dergelijke ludieke acties.

In tegenstelling tot zijn Britse collega's had Ballard weinig met wat hij zelf omschreef als de 'worst defects of provincialism [...] and a moralizing concern for the limited world.' ('Memories of Greenland', Magazine Littéraire 1978). De kinderjaren in het oorlogsdecor van Shanghai (beschreven in zijn populaire 'Empire Of The Sun', verfilmd door Spielberg) hebben van Ballard een "ontwrichtend" schepper gemaakt. Niet in principe moreel ontwrichtend, maar los van vaste waarden en conventies. Er is geen goed, geen fout, geen verleden, geen heden, alleen een mogelijk 'nu'. En dat heeft Ballard gemeen met de kunstenaars die hij zo bewonderde: schilders Francis Bacon en Salvador Dali en schrijvers Nathanael West en William Burroughs.

De schrijver is radicaal veranderd

En dat zie je ook terug in het werk van Ballards bewonderaars uit de geschiedenis, bijvoorbeeld bij punk- en wave-artiesten als Ian Curtis van Joy Division en Andrew Eldritch van The Sisters of Mercy. Alexander van Caenaghem schreef op 15 februari 2008 in de Standaard over het verband tussen het Joy Division- nummer 'The Atrocity Exhibition' en Ballards gelijknamige boek: 'Typisch Ballard is het idee dat het eigen hoofd de laatste schuilplaats is voor de vijandige buitenwereld. 'The Atrocity Exhibition' is een pleidooi voor de psychopathie als toevluchtsoord van de menselijke vrijheid.'

Ballard heeft, ondanks populaire moderne Britse volgelingen als Will Self en Alex Garland, niet de romantische status van een schrijver zoals lezers dat graag zien. In 1995 schreef hij in het voorwoord van de heruitgave van *Crash*, naar aanleiding van de verfilming door David Cronenberg: "Ik ben van mening dat de rol van de schrijver, zijn gezag en handelingsbevoegdheid, radicaal veranderd zijn. Voor mijn gevoel wéét de schrijver niets meer. Hij heeft geen enkele morele status. Hij offreert de lezer de inhoud van zijn hoofd, een collage van mogelijkheden en denkbeeldige alternatieven. Zijn rol is die van de wetenschapper die, in het veld of in het laboratorium, geconfronteerd wordt met een onbekend onderzoeksgebied of -object. Het enige dat hij nog kan doen is verschillende hypothesen formuleren en deze toetsen aan de feiten.'

Toch is de beste man niet alleen maar af te schrijven als een Doctor Frankenstein die monsters tot leven bracht. In het stadje Shepperton, dat door de M3 snelweg wordt doorkliefd, voedde

hij als alleenstaande man drie kinderen op en was, volgens de overlevering, een devoot huisvader.

'I believe in all children. [...] I believe all mythologies, memories, lies, fantasies, evasions. I believe in the mystery and melancholy of a hand, in the kindness of trees, in the wisdom of light.'

Geef 'literatuurprofs' in het onderwijs de ruimte

11-05-2009

Eind maart van dit jaar verscheen het Handboek Literatuuronderwijs 2009-2010, naar aanleiding van de Dag van het Literatuuronderwijs in november 2008. Op deze dag werden door leraren, schrijvers en anderen gediscussieerd en vragen gesteld als: Hoeveel zinvolle manieren van vertellen over literatuur zijn er eigenlijk? Vertellen nieuwe media ook een literair verhaal en is dit verhaal anders per medium? 'Leest' een film anders dan een boek en waarom?

Veel docenten gaan op een goede manier met literatuuronderwijs om. Er zijn ook scholen waar het minder goed gaat. Soms staan twee typen docenten tegenover elkaar: de vakgek en de vluchter. De één staart zich blind op de heiligverklaring van de vaderlandse letteren, de ander raffelt literatuur af met opdrachten uit een weinig creatieve lesmethode die door een educatieve uitgeverij is opgesteld. Niet iedere taaldocent is enthousiast over literatuur. Dat geeft niet, zolang elk docententeam maar een 'literatuurprofessional' in dienst heeft, die desnoods alleen het 'taaloverstijgende' vak Literatuur zou mogen geven.

Stoommachine

‘Mediapedagoog’ Daniël Lechner nam vorig jaar op de opiniepagina van de Volkskrant stelling over literatuuronderwijs in zijn artikel Literatuur niet meer van deze tijd. ‘Literatuur is best een aardige expressievorm, maar ondertussen wél een relikwie van vervlogen tijden geworden.’

Dat is niet waar. Lechner verwacht naar mijn inzicht het verschijnsel literatuur met het fysieke boek. Literatuur zal altijd bestaan, maar zal in de toekomst ongetwijfeld andere vormen aannemen. En dan nog. Het boek als “papier met letters en een kaft erom” stamt weliswaar uit de tijd van voor de stoommachine, maar wie een AKO binnenloopt ziet niets dan kassuccessen die ons toeschreeuwen vanaf de boekentafel. En de e-reader verkoopt nauwelijks in Nederland.

Hobby van de letterenhijgers

De bewering dat literatuur ‘dood’ zou zijn, is onzin. Het is zelfs van groot belang. Maar op sommige scholen is literatuuronderwijs gedegradeerd. De ergste vorm van degradatie is de hobby van de letterenhijgers die hun vingers gretig porren in de vochtplekken van oude reuzen. Ze noemen zichzelf inspirerende docenten, maar in de praktijk betekent dat een druipsnor die blijft ouwehoeren over de taalkunst van Multatuli. Het andere uiterste lijkt weliswaar sympathiek, maar is eveneens weinig zinvol: de docent die lukraak vertederd raakt van een verwerkingsopdracht voor het ‘fictiedossier’ (bijvoorbeeld een tekening naar aanleiding van een boek van Carry Slee). Beide docenten zijn geen literatuurprofessional.

Vier jaar geleden schreef Cyrille Offermans apocalyptische woorden in NRC Handelsblad: 'Computers te over, bibliotheken verstoffen in hoog tempo. Op de meeste scholen heerst een anti-intellectualistisch klimaat, de leescultuur is er de facto afgeschaft. Het probleem is niet zozeer dat het gros van de leerlingen liever Giphart leest dan W.F. Hermans, het probleem is dat ze liever helemaal niets lezen.'

Alleen het feit al dat Offermans het lezen van Giphart vol *dédain* categoriseert als een mogelijk 'probleem', getuigt van ongefundeerde woede én onkunde. Die woede en onkunde zie je vaak bij vakgekken van de oude stempel. Ligt een afname van interesse voor lezen aan de leerlingen? Helemaal niet. De verkoopcijfers van Harry Potter en Carry Slee liegen niet.

Offermans heeft in zijn artikel gelijk als hij zegt dat het invoeren van een literaire 'canon' ridicuul is, als daar boeken op staan waarvan een groot deel van de literatuurdocenten nog nooit gehoord heeft. Maar het is een wel heel erg bekrompen idee dat literatuuronderwijs alleen zou moeten gaan om Nederlandse literatuur. Oké, misschien is het ook wel typisch Nederlands van mij om ons nationale trots weg te cijferen, maar weinig docenten breken een lans voor een internationaal georiënteerde, modernistische blik op literatuur. Het is vreemd dat als een vwo-leerling geen Frans heeft, vaak ook niets te weten komt over Sartre en Camus. Terwijl zijn docent Nederlands zo hoog opgeeft over het belang van literatuuronderwijs. Helaas beperkt die zich tot een klein gebied. Bij de term 'verplichte leeslijst' ben ik altijd op mijn hoede. Maar docenten lijken er dol op, getuige een enquête naar de canon onder de leden van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde (2002).

Een belangrijke vraag zien we vaak over hoofd: wat vinden de leerlingen er nou eigenlijk zélf van? Er is veel onderzoek gedaan naar literatuuronderwijs. Op de site van de Nederlandse Taalunie staat een tekst over een onderzoek dat gedaan is gedurende de periode 1997-2002: 'Docenten die de meeste problemen hebben, werken ongeveer op dezelfde manier met het leesdossier en hebben ook dezelfde doelstelling. De nadruk ligt bij hen op tekstbestudering. Het leesdossier werkt niet als het wordt gebruikt als controlemiddel bij het traditionele, cognitieve, reproductieve en op tekstbestudering gerichte literatuuronderwijs. Het leesdossier werkt wel en goed als het wordt gebruikt als een hulpmiddel bij een vorm van literatuuronderwijs waarin aandacht is voor tekstervaringsprocedures en ruimte voor verschillende leerlingen met hun individuele voorkeuren en leerstijlen.'

Ga aan de slag!

Docenten op middelbare scholen nemen veel te weinig tijd en ruimte om hun literatuuronderwijs in het curriculum regelmatig aan te passen. Het nemen van de tijd en ruimte is één, het krijgen is een tweede, getuige de toename van werkdruk. Er ligt dus ook een taak voor de beleidsmakers, directie, het bestuur. Docenten moeten naar elkaars talenten kijken. Je moet niet verwachten van een docent Nederlands dat hij alles kan: leerlingen goede zakelijke brieven laten schrijven, én die leerling foutloze interpunctie aanleren, én leren argumenteren, én nog een mondje meepraten over literatuur. Dan krijg je van alles een verdund beetje. Mijn advies: kies één docent in het team die zich opwerpt als de literatuurprofessional.

Laat hem of haar de leerlingen kennismaken met een wereldse aanpak van literatuur. Onzin om te denken dat de leerling, ook

die van het vmbo, dat 'niet aankan'. Geef de literatuurprofessional alle gereedschappen om de leerling te prikkelen, zodat die uiteindelijk een begenadigd lezer kan worden met een persoonlijke smaak en voorkeur voor boeken van over de hele wereld. Niet alleen Nederlandse, maar ook Europese en bijvoorbeeld Amerikaanse en Aziatische literatuur. Zo breek je de bekrompen wereld van 'leeslijstlikkers' open en heb je ook niet meer het smoesje dat leerlingen 'toch maar alles van internet plukken'.

En daarvoor hoeft helemaal niets ingewikkelds voor te gebeuren. Kijk je naar de eindtermen van het ministerie van OCW, dan past de literatuurprofessional daar prima tussen. Er hoeft niets omzeild te worden of drastisch aangepast te worden. Ga aan de slag! De ware prof abonneert zich op literaire tijdschriften, struint YouTube af naar interviews met auteurs, nodigt schrijvers uit en gaat in debat met zijn leerlingen over trends in de literatuur. Het vervolgonderwijs zal springen om jonge intellectuelen.

Kies je er niet duidelijk voor om literatuuronderwijs te professionaliseren, dan loop je de kans dat ofwel populisme het literatuuronderwijs zal dicteren, ofwel dat het zal verzanden in een a-dynamisch mausoleum.

Weten we nog wel wat een roman is?

12-05-2009

Een goed teken dat Dimitri Verhulst de Libris Literatuurprijs 2009 heeft gewonnen met 'Godverdomse dagen op een godverdomse bol'. Dan beperken we ons weer tot waar het om gaat: letters op papier die beroering brengen. De man of vrouw die er achter schuilt komt op de tweede plaats. Misschien dat deze benoeming de storm laat overwaaien die ontstaan is rond die andere, meer besproken Libris-genomineerde. Cabaretier / programmamaakster Anousha Nzumé trekt zich de inhoud van Robert Vuijsjes debuut *Alleen maar nette mensen* aan. Volgens Nzumé zet Vuijsje met zijn boek de zwarte vrouw in een verkeerd daglicht. Als reactie hierop schreef ze een nogal verwarrende brief op poten in de Volkskrant van afgelopen zaterdag. Daarin doet ze opmerkelijke uitspraken, waarvan de zin: 'Zijn seksistische roman ontkent mijn bestaan' de romankunst niet alleen te veel macht toekent, maar zelfs beledigt.

Maandagavond kreeg Nzumé's tirade een staartje met haar optreden in *De Wereld Draait Door*. Het werd de cabaretier bijna te veel. Ze viel hierbij zelfs presentator Matthijs van Nieuwkerk aan, omdat hij volgens haar in een eerdere uitzending te jolig en

grof had meegepraat over zwarte vrouwen met schrijver Vuijsje. (Ze moest eens weten. Een paar minuten later zou men in een gesprek met Vuijsje op het andere net in de aankondiging van Netwerk net zo kolderiek reppen over de billen van negerinnen). Vriendinnen van Nzumé zaten ook in de zaal. Één van hen gaf aan het boek 'abject' te vinden.

Een fascist en dat is dat

Nog los van de keuze om woorden als neger te gebruiken, en los van de overbekende stereotypering die door Vuijsje wordt neergezet, valt me op dat in deze discussie over het hoofd wordt gezien dat het om een roman gaat, een werk van artistieke integriteit. Weten we nog wel wat een roman is? Je moet schrijvers en personages uit elkaar blijven houden, al is dat op de Nederlandse literaire markt niet eenvoudig. Uitgevers en schrijvers doen hun best boeken te laten samensmelten met de personality die de schrijver is. En dat gebeurt al jaren, van Cremer tot Kluun. En dat gebeurt nu ook met Vuijsje. Of ik hem dat kwalijk kan nemen, weet ik nog niet. Hoe dan ook, je zal het boek moeten beoordelen als literair product. Dan is het nogal wat om een boek racistisch of seksistisch te noemen.

De nogal zweverige recensent Wim Gijsen schreef ooit over 'Ik, Jan Cremer' (1964): 'Slaan met laarsjes en zweepen, knuppelen en rabauwen in kroegen, overal poffen, de boel belazeren en vernielen en daar trots op zijn en vooral met iedereen in bed, dat is het voornaamste deeg waarvan dit boek gebakken is. Op die manier zijn we gauw klaar: Jan Cremer is dus een fascist en dat is dat.' De geschiedenis herhaalt zich in een light versie, en de nieuwe onverbiddelijke bestseller heet nu Alleen maar nette mensen.

Skrewdriver

Fascist, racist. Alsof we te maken hebben met rellerige teksten van neonaziband Skrewdriver. Maar het gaat hier verdorie om een roman. 'American Psycho' van Bret Easton Ellis, toevallig één van de lievelingsboeken van Vuijsje, kon ook rekenen op felle, veel heftigere kritieken. De moorden op en de eenzijdige karakterisering van de vrouwen in het boek zouden volgens feministische critici het bewijs zijn dat Ellis seksistisch was. Maar de Nederlandse schrijfster Renate Dorrestein nam daar afstand van en zei het boek 'tot haar laatste snik' te verdedigen. In het boek 'Women's studies and culture, a feminist introduction' (1995) wordt gesteld dat je het boek ook als aanklacht tegen de mannelijke terreur kan beschouwen.

Zou de vriendin van Nzumé Alleen maar nette mensen ook abject hebben gevonden als een zwarte vrouw dit werk zou hebben geschreven? Het is moeilijk vast te stellen dat een roman op zichzelf racistisch of seksistisch zou zijn. In het geval van een column vind ik het iets anders, omdat dat een tekst is die vaak de mening van een schrijver / columnist uitdraagt. Een roman bevat geen mening. Nooit. Hooguit een visie van een schrijver, maar het is aan de lezer om daar iets mee te doen. Maar Nzumé baseert haar bevindingen op een media-optreden (*De Wereld Draait Door*) en de attitude van de schrijver. Ze vraagt larmoyant aan het slot van haar tirade in de Volkskrant: 'Wanneer ik vind dat Alleen maar nette mensen koloniaal seksisme uitlokt, ben ik dan een negerinnenwif dat niet zo moet zeuren?'

Nee. Maar blijf het alsjeblieft als roman beschouwen. Als Vuijsje het als reportage had gemaakt voor Revu zou het wat anders zijn. Zoals Nausicaa Marbe in diezelfde Volkskrant concludeert: 'Evengoed gaat het over de tragiek van de ooit mishandelde, nu

maatschappelijk kansloze, alleenstaande zwarte moeder. Dat zulke vrouwen, hoe bot en ordinair ook in de roman, ervoor zorgen dat hun kinderen met gestreken kleren en een gezonde dosis zelfvertrouwen de deur uitgaan, is aangrijpend en bewonderenswaardig. Daar hebben allen die nu klagen over het vermeende seksuele racisme van Vuijsje overheen gelezen.'

Zo, en nu gewoon Dimitri Verhulsts boek 'Godverdomse dagen op een godverdomse bol' gaan lezen. Daarin wordt de héle mensheid onderuit geschoffeld. Wie dan nog wat te klagen heeft, kan bij God terecht.

Italianen opgelet: Is 'Sonia Rossi' echt?

20-07-2009

Vakantietijd is dé tijd voor sensatielectuur. Sensatielectuur vereist sensationele behandeling. Ongeveer een jaar geleden kwam bij het Duitse uitgeefconcern Ullstein het boek 'Fucking Berlin' van Sonia Rossi uit. Het concept deed de Duitse kassa's rinkelen. Een autobiografie van een studente wiskunde van Italiaanse komaf bekostigt haar studie met het werk in de prostitutie. Teilzeit Hure, zo vertelt het omslag gewichtig. Tot zover weinig opmerkelijks.

Het boek is sinds kort in Nederland uit bij TM Publishers. De redactie van BNN's *Sputten en Slikken Zomertour* zocht de schrijfster op voor een interview, dat de omroep gisteravond uitzond. Net als in haar boek vertelt Rossi in dit interview hoe ze als studente naar Berlijn kwam en afgleed richting seksindustrie. Van de ene industrie naar de andere: ik verdenk de uitgeverhuizen van een fraai staaltje marketing - leugens, mogelijk. Er zitten haken en ogen aan het verhaal van deze nieuwe 'schrijfster'.

Sonia Rossi komt uit een klein dorpje op Sicilië, zo vertelt de biografie. Naar eigen zeggen sprak ze de Duitse taal niet en kon

zij geen aanspraak maken op enige studentenfinanciering. Ze ontwikkelde zich van onschuldige webcamgirl tot hoer teneinde haar hoofd boven water te houden. Interviews met de schrijfster gaan steevast gepaard met pruiken en zonnebrillen. De naam 'Sonia Rossi' is uiteraard een pseudoniem.

Vloeiend Duits

Een Siciliaanse dame die rondloopt op een wiskundefaculteit in Berlijn? Dat valt op. Dan zou je verwachten dat de eerste reacties van medestudenten en docenten na anderhalf jaar wel in de pers zouden opdoemen. Het ontbreekt Rossi hoe dan ook niet aan enige genialiteit: de verplichte Sprachprüfung für den Hochschulzugang (DSH), een taalttest voor de Duitse Humboldt universiteit (waar ze zou studeren) zal ze toch hebben moeten doorlopen. Dat is immers een vereiste voor die studie.

Dol als ze zijn in Italië op roddelverhalen, zou een gemiddelde Italiaanse speurhond binnen een mum van tijd die Italiaanse familie hebben gevonden. Één keer een oproep "Moeders, is dit uw dochter?" in de paar lokale *giornali* en er is weer een schandaal bij. Maar het bleef relatief stil in de Italiaanse pers. Sterker, ze heeft - tenminste, volgens mijn bescheiden zoektocht - geen interviews gegeven in haar vaderland. Als er al over haar geschreven wordt, worden voortdurend de Duitse kranten geciteerd. Terwijl het toch logisch is dat de boekenkaternen van kranten en de boulevardpers op zijn minst een telefonisch gesprek met de Italiaanse schrijfster zouden hebben.

Iemand die tot een paar jaar geleden geen woord Duits sprak, moet van zeer goeden huize komen om in interviews als deze zo vloeiend Duits te spreken. Los daarvan heeft haar accent niets Zuid-Europees, het lijkt eerder verwant aan een slavische taal -

maar dat zou een kenner moeten bevestigen. Rossi vertelde vorig jaar tegen Der Spiegel: 'Ich bin auch froh, dass "Fucking Berlin" nur in Deutschland erscheint und nicht in meinem Heimatland.' Nou, daar is het nu wel verschenen. Maar in Italië is nog niemand van zijn stoel opgeveerd.

Volgens de website coak.nl is de gang naar een uitgever zo gegaan: 'Ik had zo veel meegemaakt, dat moest ik ergens kwijt. Het begon met een blog waarop ik verhalen schreef over het bordeel. Ergens hoopte ik wel dat het gepubliceerd zou worden, maar ik had nooit de illusie dat het echt zou aanslaan. Ik ontmoette een journalist die erg onder de indruk was van mijn blog en me in contact bracht met haar literair agent.' Voor de goede orde: het boek is oorspronkelijk in het Duits verschenen. Mijn redenering is dat je zo'n persoonlijk blog in je moedertaal zou schrijven en dat het dan niet zo snel door een Duitser wordt opgepikt. Hoe dan ook, dat zogenaamde blog lijkt onder de radar verdwenen.

Pruiken, zonnebrillen, schuilnaam

Een jaar geleden schreef de Duitse website jetzt.sueddeutsche.de nog op dat Rossi's ouders ab-so-luut van niets mochten weten. 'Deine Eltern wissen also auch nicht, dass es dieses Buch gibt?'

'Nee!' luidde haar antwoord. Hé, maar wat zegt Rossi in het eerder genoemde Nederlandse interview van dit jaar? 'Mijn ouders hebben het gelezen. Ik weet niet wat zij als fictie en wat als werkelijkheid zien. Erover praten wil ik, nog steeds, liever niet.'

Dus de ouders hebben het inmiddels wél gelezen? De rest van de Duitse schandaalminnende studentenwereld ook. Waarom dan

überhaupt nog de pruiken, zonnebrillen en de schuilnaam? Die personen voor wie Rossi zich zou schamen weten onderhand wel wie ze echt is. Maar haar echte naam (of een speculatie) borrelt nergens op.

Mijn suggestie? Dit boek is geschreven door een of meerdere slimme redacteuren of ghostwriters en een goed geïnformeerde griet is ingevlogen als schrijfmodel. Zoals we hier enkele jaren geleden Yusef El Halal hadden. En zoals de krankzinnige schrijver JT Leroy ook nooit bestaan heeft. Verschil met die boeken? Dat ze als fictie werden verkocht, prima waren geschreven en niet perse voor de pegels.

'Fucking Berlin' moet het duidelijk hebben van de schandalen en soapwerkelijkheid rondom de schrijfster. Mocht de vrouw uit de interviews daadwerkelijk het boek hebben geschreven, dan moet ik sterk denken aan het geval James Frey, die over zijn vermeend criminele loopbaan bij Oprah op de bank mocht opscheppen. In werkelijkheid bleken de verhalen een stuk minder sappig. De site thesmokinggun.com ontmaskerde hem als *the man who conned Oprah*.

Mocht 'Rossi' dus helemaal verzonnen zijn, dan doet dat niets af aan de aanwezigheid van het geschrevene, en of het al dan niet goed is. Maar het werpt wel een stok in de spaken van scorende uitgevershuizen die lezers misleiden. Fucking Berlin wordt immers uitgegeven als non-fictie.

Zoals een echte Italiaan(se) het verschil kan proeven tussen een goede espresso en een laffe filterbak, moet hij of zij ook kunnen bepalen of de vrouw uit de tv-interviews een Italiaanse is. Een oproep aan (Nederlandse) Italianen en kenners van de Italiaanse

cultuur. Is deze griet werkelijk een Siciliaanse of worden we geflest? Wie weet zit ik er helemaal naast.

Politiek

Wilders' Finest Hour

22-01-2009

Terug bij af. Het vuur tussen Geert Wilders en Gerard Spong laait weer op omdat het Hof het Openbaar Ministerie alsnog opdracht heeft gegeven voor het vervolgen van Wilders vanwege artikel 137d Sr: het 'demoniseren'. Of het zin heeft, vraag ik me ernstig af. Toch snap ik de verontwaardiging en de zet van Spong en consorten, die aangifte deden tegen Wilders. Vooral omdat Wilders' uitspraken nooit enige nuance hebben gekend.

Nog afgezien van de makkelijke beledigingen, is Wilders' felle kritiek op de islam altijd hol geweest. Hij heeft het bijvoorbeeld over 'Islamisering' (zie het fragment van 21 januari van het NOS-journaal). Wat betekent dat? Ik veronderstel dat Wilders doelt op een overname, of een versmelting van de islam met de seculiere maatschappij.

Ku Klux Klan

Ik ben zelf niet gelovig opgevoed en heb altijd defensief tegenover betweters en betogers uit de kerk gestaan. Dat zal ik altijd blijven doen, bij elke godsdienst. Ik denk aan de film Jesus Camp, over de dictatoriale verschrikkingen van een kinderzomerkamp vol christelijke dwalingen van Becky Fischer en haar Kids in Ministry. Maar heeft Fischer iets met het

zalvende 'God bless America' van Obama te maken? Ook de maximalistische zionisten die met grof geschut te werk gaan, zoals momenteel in de Gaza-strook, verwerp ik – het geloof gaat ook daar hand in hand met radicale daden. Voor Nijntje-illustrator Dick Bruna zal het joods zijn een andere betekenis hebben. De Ku Klux Klan strijdt in naam van God, maar is mijlenver verwijderd van modern EO-discipel Arie Boomsma.

Het geeft dus niemand het recht een geloof in zijn geheel af te wijzen, zoals Wilders herhaaldelijk doet. De uitspraak van Wilders dat een gematigde islam niet bestaat, is net zoiets zeggen als dat er geen winterdag zónder sneeuw bestaat. Er is een menselijke kant aan elk geloof, zoals er ook menselijkheid schuilt in humanisme en atheïsme. Ik denk aan de zin op een Italiaanse stadsbus: 'Het slechte nieuws is, dat God niet bestaat. Het goede nieuws is: je hebt er geen last van'. Een zelfmoordaanslag en het martelaarschap in naam van Allah is ver weg bij de meeste moslims in ons land. Loop een school binnen, een apotheek, een supermarkt: Allah is er ongetwijfeld, maar net zo opvallend als het luchtventilatierooster.

De term 'islamisering' van Wilders is diffuus. Als betekent dat mijn Marokkaanse bovenbuurman na zijn bezoek aan de moskee mij op vrijdag een bord eten aanbiedt, kun je spreken van islamisering. Als betekent dat mijn dochter mede door een puike moslima wordt opgevoed op de crèche, kun je spreken van islamisering. Als betekent dat ik door de medewerkster van de Marokkaanse viswinkel met een glimlach wordt geholpen, kun je spreken van islamisering. Maar ik zie hierin geen enkele botsing met mijn opvattingen, hooguit verrijking. (Mijn Nederlandse burens zitten daarentegen in de zomer de hele dag buiten te schreeuwen op de stoep en naar het tetterende Hart van

Nederland op het plasmascherm te kijken). Wilders zei ooit in zijn onafhankelijkheidsverklaring: 'Ik wil niet dat een elite van laffe en bange mensen dit land nog langer schaakt.' Als je je tegen de positieve kanten van de islamisering verzet en denkt dat ze je met de Koran om de oren slaan en hel en verdoemenis prediken, ben je pas bang.

Edwin Bakker en Bibi van Ginkel van het Instituut Clingendael schreven op 4 december over de wereldwijde aanslagen door moslims gepleegd in Trouw: 'Als we uitgaan van een hoge schatting - 10.000 gewelddadige djihadisten - is ongeveer een op de honderdduizend moslims bereid om de door Wilders geciteerde verzen (de Koran, tva) in de praktijk te brengen. Daarmee lijkt er geen bewijs voor zijn stelling dat deze teksten richtinggevend zijn voor het leven van moslims.'

Dat stugge landbouwplastic

Slechts een halve eeuw zijn er moslims in Nederland, en het aantal van een miljoen islamieten en driehonderd moskeeën klinkt voor Wilders en zijn achterban (in omvang ongeveer de helft van het aantal islamieten) als een nachtmerrie. Een 'verlichte' vorm van islam waar zo volop voor gepleit wordt - in het verleden onder andere door politieke laagvliegers als Joost Eerdmans en Marco Pastors - is al aanwezig in ons land, het wordt alleen ernstig verstoord door types als Wilders. Het islamfundamentalisme met het keurmerk van Bin Laden (die in de islam slechts een vehikel ziet, uiteindelijk gaat het hem allemaal om geld en macht) verbinden aan Nederlandse moslims, is niet juist.

Misschien durf ik zelfs te beweren dat de psychotische dwaas Mohammed B. juist doordraaide in de periferieën van

vingerwijzingen en harde oneliners in het post-9/11-tijdperk. De blinde fundamentalist Mohammed B. was net zo gevaarlijk als de blinde islamofoben. Hij zág niet eens de goede kanten van Van Gogh, wat uiteindelijk leidde tot een weerzinwekkende clash in de maatschappelijke boxring.

In de ene hoek zien we xenofobie en de schreeuw om vrijheid van meningsuiting, in de andere hoek de krankzinnige uitwassen in de vorm van een verkrampde islam die wordt beleid in schemerige moskeeën van spanbeton. Het probleem is dat als beide kampen heftiger duelleren, de kloof tussen islam en niet-islam groter wordt, een 'gemedieerde' kloof ontstaat, opgebouwd uit angstige soundbites en onwetendheid. Zou ik charismatisch leider zijn en roepen 'Geert Wilders is satan', dan is de kans groot dat mensen me zullen napraten. Roept Wilders, waarachtig een charismatisch leider, dat hij het 'islamfascisme' spuugzat is, dan juicht zijn achterban met hem mee, niemand lijkt nog kritisch.

Er is maar een oplossing tegen deze vorm van polarisatie. Nuance, tegen wil en dank, tot de laatste snik, op grass roots-niveau. Blijf vooral praten op een normale toon, prik luchtgaten door dat stugge landbouwplastic, anders bloeit er nooit iets. Met Wilders-termen als 'genoeg is genoeg' komen we niet verder, met het molesteren van voormalig moslim Ehsan Jahmi en bedreigen van boekhandelaren die Wilders' werk verkopen evenmin.

Maar toen Fadoua Bouali in een opiniestuk in de Volkskrant van 15 juni 2007 een poging deed een genuanceerde visie op islam te geven, reageerde Max Pam weer in de Volkskrant van 18 juni 2007: 'Mevrouw Bouali wil alleen de goede kant van haar

godsdiens zien.' Ja, is dat zo gek? Wat moest ze dan? Het geloof neemt voor haar een zekere plek in, zij interpreteerde de koran op haar manier, maakt dat Bouali tot een bloeddorstig beest? Of neem Habib Ali al-Jifri, bijnaam 'de Profeet der Liefde', de veredelde hippie, wat moet je hem kwalijk nemen? De Amsterdamse stadsdeelvoorzitter Ahmed Marcouch van Slotervaart wordt publiekelijk afgestraft als hij pogingen doet om moslimouders en kinderen zich thuis te laten voelen op de openbare school. 'De ouders en kinderen krijgen een alternatief voor het moskeeonderwijs. De school laat zien van de islam niet vies te zijn.' Het weerwoord is dan: maar onze eigen protestantse kinderen, of de joodse? Prima, dan vraag ik u om in Slotervaart het aantal kruisjes en keppeltjes te tellen.

One issue

Als je de slechte kant van een geloof wil zien, zul je altijd bewijzen vinden. Het is alleen niet erg vruchtbaar om je alleen maar op dat negativisme te storten. Je zal altijd gelijk hebben, maar er nooit iets aan kunnen doen – iets waar Wilders politieke carrière door is gegroeid, met krachttermen als 'straatterrorisme', 'spuugzat', 'zieke ideologie' en 'keihard aanpakken'. Er zal niets zinnigs volgen op zijn totalitaire aanpak, zogenaamd door hem met een zweem van 'vrijheid' omgeven. Zoals de omstreden imam Salam in 2004 over de aanpak Verdonk zei: 'Ze zegt met woorden dat we gelijk zijn, maar ze vraagt me mijn keuzes te verlaten en de hare aan te nemen. Dat klopt toch niet?'

Wilders moet dus aangepakt worden – overigens net als elke haatzaaiende imam. Maar ik ben ook bang dat het initiatief van advocaat Spong even terecht als zinloos is. 'Je geeft je

tegenstander een prachtig podium,' zei de Tilburgse hoogleraar strafrecht Theo de Roos al eerder dit jaar in het NRC.

Het door Wilders zelf omschreven 'Nederland dat niet meer in de ban is van de angst, voor aanslagen of voor straatterreur' is nog ver weg als hij door blijft gaan met zijn eenzijdige strategie.

In een PVV-regime had een Ehsan Jami amper bestaansrecht

08-09-2009

Eenvoudig is het niet voor de zelfverklaard progressieve Nederlander – waartoe ik mezelf gemakshalve reken – om zich staande te houden in de verhitte discussie over de islam. Jarenlang kwam vanuit de linkerflank kritiek op godsdienst in al zijn facetten. Onze ouders lachten maar wat graag om de blasfemische grollen van Wim T. Schippers' dronken dominees in de jaren zeventig. Reves Ezelproces? Hulde! Kamerdebatten over de vraag of de slang wel of niet gesproken had werden afgedaan als ridicuul.

Maar anno 2009 voelt de linksliberaal zich geneigd het voor de moslimzondebok op te nemen, juist omdat alle discussies ongenueanceerd door elkaar lopen. Conclusie: links (ook ik maak me daar 'schuldig' aan!) doet aan 'hyperemancipatie' van de moslims, Wilders doet het tegenovergestelde. Terwijl Nederland als liberaal en vrij land de grenzen wagenwijd open zou moeten stellen voor vrijdenkers in den vreemde. Journalistes die zweepslagen krijgen in Soedan, Iraniërs die vluchten voor het bewind, homoseksuele Egyptische balletdansers die angst hebben om omgebracht te worden.

‘Houd de deuren open voor intellectuelen.’ Het is makkelijker gezegd dan gedaan. Waar trek je een grens? En doe je niet aan een griezelige selectie door pak ‘m beet de schrijvers, de acteurs en de journalisten te wenken en de loodgieters te weren? Een heikel punt. Maar hier moet je grofweg de conclusie trekken dat een loodgieter zijn werk kan uitvoeren zonder hete adem van de staat. De intellectueel wordt in de gaten gehouden, gevolgd en in het ergste geval vervolgd. Zij zijn in het beste geval afhankelijk van het werk van Amnesty International en mogelijke grillen van politieke lobby’s. Eigenlijk zouden zij erop moeten kunnen vertrouwen dat Nederland en West-Europa in zijn geheel bij uitstek een gebied is waar men welkom is en waar het politieke klimaat van het land van herkomst te bekritisieren valt, en mogelijk zelfs te beïnvloeden.

Daar ga je, Van Aalten. Alsof je als loodgieter niet ook intellectueel of vrijdenker kan zijn. Dat is waar. Ook zij moeten zich gesteund voelen. Laten we dus oppassen met termen als ‘gelukzoekers’, ‘profiteurs’ of ‘achterlijke gezinsherenigers’. Ik heb het hier over de vrijdenker die zich ernstig geremd voelt in het land van herkomst. Uit welk land hij ook komt, hij moet hier de ruimte krijgen. Hoe zag ons literaire klimaat eruit zonder Kader Abdolah, Hafid Bouazza of Naima El Bezaz? Niet dat Abdolah, Bouazza of El Bezaz met elkaar te vergelijken zijn. Sterker: de Marokkaans-Nederlandse Bouazza en El Bezaz zijn niet ‘gevlucht’. Maar zij moeten zich in hun vrijheid gesterkt voelen, voeders van een modern 21e eeuws Europa.

Blasfemie als misdaad

De linksliberale flank moet oppassen dat de rechtspopulisten niet aan de haal gaan met dit soort vrijdenkers. Leuk dat Wilders in het verleden openlijk met Ayaan Hirsi Ali en Ehsan Jami als

moslimafvalligen flirtte, maar in het regime dat Wilders voor ogen heeft, hadden zowel Hirsi Ali als Jami geen poot om op te staan, laat staan intellectuele of anderszins vrijzinnige heilzoekers. 'Afschaffen stemrecht gemeenteraden voor niet-Nederlanders.' 'Naturalisatie pas na 10 jaar rechtmatig verblijf in Nederland gedurende welke periode men volledig moet hebben gewerkt en geen misdrijf mag hebben gepleegd,' zo luidt de visie van Wilders' beweging. Volledig werken? Wat is 'volledig werken'? Aan een eigentijdse roman werken met een beurs voor het Fonds voor de Letteren – no way, dat wordt weggezet als linkse hobby, neem dat van me aan.

'Geen verblijfsvergunning voor immigranten die tien jaar voor aanvraag verblijfsvergunning waar ook ter wereld zijn veroordeeld voor een misdrijf.' Waar ook ter wereld? In Iran zou Ehsan Jami's blasfemistische film 'An interview with Muhammed' als misdrijf worden beschouwd. Einde verhaal dus, volgens Wilders.

Progressieve burgers zoals ik hebben een les te leren. Critici van dubieuze regimes of religies vormen een belangrijke bijdrage aan het internationale debat. Wij moeten hen steunen en – letterlijk – de ruimte bieden. Wij moeten niet meer schrikken van felle kritiek op de islam van de 'afvalligen'. Daarentegen moet het electoraat van de aartsconservatieve Wilders beseffen dat hij met zijn huidige regels in het verkiezingsprogramma elke verlichting tegengaat. Ook een moslim heeft in Nederland het recht zijn geloof in vrijheid af te vallen én te belijden. Ook een gevlucht Iraniër heeft nog recht op zijn vierkante meters Allah.

Klein Holland

Aan het begin van dit jaar krabde ik nog vertwijfeld achter mijn oren bij lezing van zijn pamflet 'Hitler in de Polder & Vrij van God', maar Joost Zwagerman had gelijk. 'Hoe lang houden de gezanten van de culturele elite het vol deze mensen te beoordelen in termen van aandachtsziekte, relzucht, belediging en het orkestreren van publieke verontwaardiging? Mogen zij dan echt niet van de islam losweken zoals veel van die eertijdse christenen vermoedelijk, met dank aan schrijvers als Maarten 't Hart en Karel van het Reve, zélf van hun geloof zijn losgeweekt?'

In tegenstelling tot Wilders zeg ik dan ook: zet ze open, die grenzen. Vóór al die vrijzinnige Iraniërs, Afghanen, Irakezen, Soedanezen, Marokkanen, Koerden: eigenlijk iedereen die behoefte heeft aan 'ruimdenken' omdat het in het land van oorsprong niet kan. Neem hen op in de maatschappij. Geef hen een stem. Stop hen niet weg en stuur ze niet van loket naar beampte en asielzoekerscentrum. De wereld heeft hen veel te hard nodig. Wilders zet de migranten neer als gevaarlijke buitencategorie, terwijl zij de spil van een democratisch en transparant Europa zouden moeten vormen. Pro-migratie voor kansrijke intellectuelen, dus.

Hoe ga je dit in de praktijk brengen? Vindt straks niet een half continent zichzelf ontzettend intellectueel? En is een intellectueel automatisch ruimdenkend? Dit kan Nederland niet alleen. Het is een uitgelezen kans voor Europa: versoepeling van de wetgeving omtrent niet-Westerse studenten, meer internationale platforms voor journalisten en financiële middelen voor vrijzinnige denktanks. Alleen zó dicht je de kloof tussen de culturen. Haal de angel uit de onderbuik. Immers, naast de Trias Politica vormt de openhartige journalistiek en de kunst de 'vierde macht'. Dat vereist echter wel meer karakter en

gewicht dan flutfilms als *Fitna* (daar is immers niets openhartigs aan. Maar ook Wilders moet het recht hebben die film te maken en te vertonen. Of we er wat aan hebben gehad is nog maar de vraag).

De toekomst ziet er dan veel minder radicaal uit dan Wilders' PVV het voorspelt. Zoals de huidige christelijke kerk in veel gemeenten een andere functie heeft dan slechts ruimte bieden aan bezinning en gebed, kan een moskee in de toekomst voor een grote groep gematigde moslims een soortgelijke functie hebben. Liever een Poldermoskee met een open karakter, dan een verboden ondergronds autonoom apparaat met extremistische opvattingen.

Overigens, zinvoller dan het hele politieke toneel (en dit betoog) is de VPRO-serie *Klein Holland*. Deze serie verbindt de 'oerhollandse man van de straat' (Martin van Waardenberg) met de 'exoot' (de van oorsprong Iraanse Hossein Mardani, die in de serie *Camping Pernis* een rol van Bin Laden speelde). De serie is genomineerd voor de Lira Scenario Prijs. Ja, daarom kan je trots op Nederland zijn. Omdat dit soort mooie dingen gemaakt worden.

Marcouch krijgt nog een Judaskusje na van ex- fractiegenoten

30-09-2009

Ahmed Marcouch, stadsdeelvoorzitter van Slotervaart in Amsterdam, heeft meermaals geuit voor welk beleid hij gaat: van 'binnenuit' wil hij de samenleving verbeteren. Met als aandachtspunten o.a. homo-emancipatie (de start van de gaypride in het stadsdeel ligt nog vers in het geheugen) en terugdringing van radicalisme bij moslims. Maar dan. De oppositie, die gevormd wordt door wijkpartij Slotervaart Levendige Tuinstad (hoewel het op de site nog 'leefbaar' in plaats van 'levendig' is), de VVD en enkele ex-PvdA-raadsleden, komt in opstand.

'Een groot deel van de oppositie vindt dat Marcouch de scheiding van kerk en staat niet respecteert. [...] Marcouch wil bij wijze van uitzondering de mogelijkheid openhouden dat het stadsdeel religieuze organisaties ondersteunt. Hij denkt bijvoorbeeld aan cursussen voor imams die geen Nederlands spreken of te weinig weten van de democratische rechtsstaat. Ook wil hij imams een duidelijkere rol geven in het bestrijden van radicalisering,' aldus het Parool van vandaag.

Marcouch weet als geen ander dat voor een 'nivellering' van religie en uitbannen van excessen in de wijk hulp van binnenuit effectief is. De emancipatie binnen de islam kan bewerkstelligd worden dankzij het extra bijbrengen van de Nederlandse cultuur en taal bij imams – is dat zo'n gek voorstel van Marcouch? Ik denk inderdaad dat imams een grote rol kunnen spelen in de bestrijding van radicalisering in Marcouch' stadsdeel. Meer dan een VVD'er met een roze das, in elk geval.

Marcouch wekt de indruk meer verstand van zaken te hebben dan Slotervaart Leefbare Tuinstad, die op haar site geen woord over moslims of imams heeft geschreven, maar bijvoorbeeld wel over hangjongeren en criminaliteit: 'Het aantal klachten over zulk wangedrag neemt de laatste tijd weer toe. SLT pleit daarom voor meer wijkagenten en meer surveillance op straat, ook 's avonds. De politie en daaraan gekoppeld het JIB, zullen harder moeten optreden en straffen'. Het verkiezingsprogramma 2006-2010 van SLT is misschien niet eens slecht, maar de oppositiepartij kan je niet betrappen op een gesmeerde communicatie met haar achterban. Vooral de algemene beschouwingen van de SLT-fractie van najaar 2005 bij 'actualiteiten' plaatsen, geeft me te denken.

Dan is er de heer Beste, onafhankelijk (voormalig PvdA-)raadslid. Samen met andere voormalige PvdA-raadsleden schreef hij in 2008 een Arbeiders, Ontwaakt!-achtige brief naar de Volkskrant. Daarin stellen zij dat Marcouch bijdraagt "aan de neergang van de PvdA, omdat de PvdA hem in de media gebruikt als pr-instrument dat de nieuwe gematigde 'Nederlandse islam' moet vertegenwoordigen."

Duidelijk, Marcouch' pleidooi voor islamonderricht op openbare scholen in het stadsdeel vormde de druppel waarna het drietal opstapte. De drie meenden dat de scheiding van kerk en staat met dit voorstel grof geweld wordt aangedaan. Hoezo intern oplossen? Nee, aan de schandpaal ermee! Daarna zijn ze pas uit de PvdA-fractie gestapt.

Doet hij het dan zó slecht? Je zou het betwijfelen. Marcouch kreeg in juni 2008 namens die eerder genoemde partij Slotervaart Levendige Tuinstad een motie ingediend om homobeleid te ontwikkelen in het stadsdeel. De motie werd al snel door Marcouch omgezet in een Homonota. Marcouch pleitte zelfs voor de komst van een homocafé in het stadsdeel. Zo zijn er legio voorbeelden te noemen van daadkrachtig beleid vanuit het dagelijkse bestuur. Dat er nog een hoop is op te lossen, lijkt me evident.

En dan hangt er nu een motie van wantrouwen boven Marcouch' hoofd omdat weer het gewraakte woord 'islam' voorbijkomt – knap staaltje populisme van de oppositie in het Amsterdamse stadsdeel. Ja, natuurlijk ken ik alle beschuldigingen van rechts-als-beroep-hebbende Carel Brendel – die nog net niet beweert dat Marcouch zelf de Twin Towers heeft opgeblazen.

Maar emancipatie-imams, waarom niet. Ik denk ook dat het beter zou zijn als de predikanten in de bible belt eens een lesje Nederlandse cultuur zouden leren, desnoods op kosten van de gemeentes Nunspeet, Harderwijk en Spakenburg. Noem het dan maar een gebrek aan respect voor de grens tussen kerk en staat. Religie heeft nu eenmaal af en toe hulp nodig – ja, van onze belastingcenten.

Dromen van de liberale heilstaat

31-08-2009

Het zomerreces is voorbij. De tandwielen bij zowel de regerings- als oppositiepartijen draaien op volle toeren tijdens heidag en brainstormsessie. Wat wordt de koers? Vanochtend liet VVD-fractievoorzitter Mark Rutte in het radio 1-programma *Dit is de dag* het 'nieuwe' geluid van de liberale partij horen. In plaats van de neergaande angstspiraal van de ex-vvd'er Wilders kiest Rutte voor een andere, maar niet minder strijdvaardige toon. Één die best nog succesvol zou kunnen worden. Gaat de VVD stuivertje wisselen?

Daar lijkt het stiekem wel een beetje op; van het Reagan-ideaal naar het Obama-ideaal. Hoewel Rutte al vaker nieuwe geluiden met veel bombarie bracht, zou een nieuwe draai aan het liberalisme daadwerkelijk gevolgen in het politieke klimaat kunnen hebben. Juist nu Wilders volgens Maurice de Hond in de peilingen zakt (Poppetje gezien, kastje dicht), zou Rutte zich, vrij naar D66, kunnen storten op een hernieuwde tactiek.

Dynamiek en optimisme, met die instrumenten gaf Rutte vanochtend de aftrap voor het nieuwe politieke seizoen. Luister

het interview op Radio 1 hier. De economische crisis en de onderbuik zouden we volgens Rutte te lijf moeten gaan met een hernieuwd elan, niet met de 'sp en boerenpartij-achtige' oplossingen van Wilders. 'Mensen snakken naar perspectief,' zo zei Rutte. 'Anti-islam, anti-elite, het zal allemaal wel. Oneliners en platte teksten slaan aan als er geen grote verhalen meer zijn. Ik vind dat Nederland zich moet bekennen tot een vernieuwingsagenda.' Even later roemt Rutte de kersverse burgemeester Aboutaleb, die als tiener uit het Marokkaanse Rifgebergte naar Nederland toog: 'Dat vind ik een Nederlands succesverhaal. Een simplistisch sentiment als van Wilders deel ik niet. Mij interesseert het niet welk geloof je hebt. Het gaat om toekomst en geen afkomst, wat maak jij ervan?'

Het lijkt erop of Rutte goed heeft gekeken naar de animo voor het 'Ja' van D66 en 'Yes You Can' van Obama. De verontwaardigde man die een paar maanden geleden nog blunderde over de vrijheid van meningsuiting heeft zijn zinnen gezet op de vernieuwingsdrang. Het punt van FNV-voorzitter Agnes Jongerius (AOW-verhoging is voor haar 'onder geen beding onderhandelbaar') maakt Rutte kwaad. Jongerius leeft volgens hem in een tijdperk van 'vijftig, zestig jaar geleden. Ik heb bij Unilever gezien dat mensen stopten met werken op hun 58e. Zonde van het talent. Je zag ze er niet gelukkig van worden. Doorwerken, daar worden mensen ouder van.' Aan het slot van het gesprek roemt hij zelfs Indianenstammen in Amerika (?), die gebruikmaken van de ervaring van de dorpsoudste, die stoppen in feite ook nooit met werken.

En zo moet Nederland volgens Rutte ook op het gebied van onderwijs excelleren. 'Er zit zoveel kracht bij het huidige technisch onderwijs, het hoger onderwijs. We moeten bereid zijn

fundamentele vernieuwingen door te voeren. Zo kunnen we Nederland uit de moeilijke fase halen, door Nederlanders perspectief te bieden op de langere termijn. Daarvoor is het liberalisme er.'

Overigens, als staatssecretaris van OCW stelde hij in 2005 nog voor om zijn toenmalige post op te heffen. 'Bij het verder terugtrekken van de staat uit het hoger onderwijs hoeft er geen aparte bewindspersoon voor hoger onderwijs meer te zijn. Eén van mijn ambities is het om mijn huidige functie op te heffen,' zei hij toen.

Toch, de huidige toon van Rutte kan werken. Het spastisch geschreeuw van Wilders en de SP, het gefrons van de PvdA, het moralisme van de Christenunie en de kneuterige bekrompenheid van het CDA – eigenlijk schaart de VVD zich met het vizier op de toekomst naast D66 en GroenLinks. Sterker, de slogan 'Zin in de toekomst' van GroenLinks had zo een spreuk van de VVD kunnen zijn. Zoals ik weinig heb aan de stem van de onderbuik, kan ik ook niet zoveel met een roze wolk. En welke stappen zet Rutte dan écht? We moeten de huid niet verkopen voor de beer geschoten is. Toch vind ik dat de boodschap die Rutte verkondigt slimmer en gezonder is voor Nederland dan ons te confronteren met het ravijn. Het gewraakte 'perspectief' van Rutte, daar heeft hij gewoon gelijk in.

Ik stem altijd GroenLinks. Ik ga nu een opmerkelijke uitspraak doen. Dit zal zowel een oudgediende rechtse VVD'er (bijvoorbeeld Wiegel) als de anti-autoritaire groenstrookverkenner (bijvoorbeeld Roel van Duijn) vermoedelijk verbazen. Ik zie in theorie liever 'mijn' partij (die zelfs haar wortels heeft in de voormalige CPN!) in een liberale

welvaartsstaat met VVD en D66 aan het roer op de door de partijen voorgehouden optimistische koers, dan dat mijn partij tegen het andere vermeend linkse front zou aanschurken: het folkloristische geslijp van SP en de logge PvdA.

Is dat schrikken? Waarom? Het socialisme is een model uit vervlogen tijden. De ambacht en de arbeid is niet meer dezelfde als van een eeuw geleden. Zodra het ook door Mark Rutte gepropageerde optimisme in uitvoering gebracht kan worden, met behoud van sociaal-liberale waarden, is een breed liberaal front een serieuze optie – mits het verre blijft van neo-liberale situaties.

Misschien klinkt het als een onmogelijk monsterverbond, maar ik teken voor een combinatie van duurzaamheid (op zowel de voedsel-, landbouw- en energiemarkt), talentontwikkeling, vrije (en eerlijke) markt, internationalisme en meritocratie. Al sta ik daar niet alleen in en ben ik zeker niet de eerste die dat bedenkt. Dankzij het positief elan van zowel D66, GroenLinks en VVD vervliegt mogelijk het negativisme en de behoudzucht van het huidige politieke klimaat als een stinkend gas.

Ben ik dan voor één grote liberale partij? Nee. Elke club zou zijn eigen kleur moeten behouden. Maar het door Rutte geponeerde 'Ik heb geen behoefte aan andere liberale partijen. Ik voel niets voor dat soort discussies' uit 2007 zou hij van zich af moeten zetten. Het zal hem geen windeieren leggen.

De blunders van nieuw PVV- Kamerlid Richard de Mos

03-09-2009

Is Wilders stiekem een indo of rellerige losbol met krullende mat? Het zal wel. Veel interessanter is de naar voren geschoven nummer 9 op de lijst van de PVV: Richard de Mos (33). Hij mag Barry Madlener vervangen, die naar Brussel gaat voor belangrijke zaken. Richard de Mos was tot 2007 leraar op basisschool De Spoorzoeker in Den Haag. De man die prat gaat op de traditionele onderwijsmores, lijkt zelf moeite te hebben met de Nederlandse taal én logica.

De PVV-fractie is een vat vol tegenstrijdigheden. Van een voormalig eigenaar van een geflopt multicultureel radiostation (Martin Bosma en diens Colorful FM), een gesjeesde tv-presentator met een hart voor dieren (Dion Graus) tot een kunstenaar met een neosocialistisch gevangenisplan (Fleur Agema). En daar is nieuwkomer De Mos, die Barry Madlener in de Tweede Kamer gaat opvolgen. Grootse plannen voor het onderwijsbestel had De Mos toen hij zich in 2006 aandiende bij de PVV. Mos bemoeit zich nu niet direct meer met onderwijs, want hij neemt Madleners portefeuille over (V&W en VROM). Maar in het kort nog even de onderwijsagenda van de PVV: het vmbo moet afgeschaft en de mavo moet terug (vmbo-t is

nagenoeg exact hetzelfde als de mavo, maar goed), de ROC's (mbo) moeten afgeschaft en er moeten ambachtsscholen en tuchtscholen komen. Alle modieuze onderwijssystemen moeten terug in de mand.

Zullen we even een duik nemen in De Mos' eigen schoolloopbaan? De digitale atmosfeer stelt nooit teleur. Zijn persoonlijke site is al enige jaren offline, maar lang leve de archieven. Ten eerste: Mos heeft zelf dankzij het door hem gehekelde onderwijssysteem van de mavo naar het mbo (Scheepvaart- en Transportcollege Jan Backx te Rotterdam) kunnen doorstromen. Misschien maar goed ook; de uitval van scholieren die van de mavo naar de havo doorstroonden was vóór de invoering van het vmbo-mbo systeem enorm. Na enige studies en jaren werkervaring kon De Mos als zij-instromer het primair onderwijs in. Leraar worden op een basisschool en tegelijkertijd studeren, dus. Nog zo'n voordeeltje dat de door hem gehate paarse coalitie voor hem had bereid. Net zoiets als roepen: 'Bah wat heb ik toch een lelijke trui aan' in een winterse kou, terwijl je moeder de trui heeft gebreid. De Mos ging aan de slag in de bovenbouw van openbare basisschool De Spoorzoeker in het Haagse Spoorkwartier. Een man met een missie, want de school is volgens De Mos geen prettige aangelegenheid. Op hetvrijevolk.com vertelde hij drie jaar geleden over een paar leerlingen uit zijn klas: 'Ondertussen ziet Rachida er vaak onverzorgd uit, loopt ze erbij als een uitdagende vrouw, terwijl ze pas een meisje van 10 is, die alleen liefde en begeleiding nodig heeft, maar dat nergens krijgt. Hatice maakt tekeningen met afgehakte lichaamsdelen, heeft te kampen met overgewicht, een laag zelfbeeld en moeder die aan de antidepressieve middelen zit.'

DDR

Op zijn eigen site zou hij overigens zeggen: 'De eigen ervaring leert dat ik het moet doen met lesmethoden waarbij in de aardrijkskundeboeken onder andere de DDR, de USSR en het voormalige Joegoslavië nog actief zijn. In sommige rekenstencils komt de gulden nog voor en laat ik zwijgen over de vakken geschiedenis en burgerschap, want daar weten de meeste onderwijzers zelf (te) weinig van om daar goed onderwijs in te geven.' De school waar De Mos werkte had al in 2001 een zogenaamd Onderwijskansenplan, vastgesteld door de directie van de school, de medezeggenschapsraad en het schoolbestuur. Vervolgens is het plan van aanpak goedgekeurd door de gemeente Den Haag en het Ministerie van OCW. Wie kijkt in het onderzoeksrapport uit 2007 van de Onderwijsinspectie (die volgens De Mos' eigen standpunten alleen maar naar Cito-resultaten zou moeten kijken!), komt niets tegen van een negatieve aantekening van dien aard. Opmerkelijk: De Spoorzoeker behoort volgens cijfers van de Onderwijsbond tot de scholen met meer docenten met een hogere beloningsschaal (LB, 9 procent) dan het landelijk gemiddelde (1 procent).

Softe vrouwencultuur

Een goede knauw naar zijn collega's destijds, maar goed. Hij klaagt dat hij geld te weinig heeft en zit met zijn handen in het haar met verouderde rekenstencils. Wat het geweest is, weet ik niet. Maar een school waar men nog aardrijkskundeboeken met de DDR erin (voor 1989!) in bezit heeft, behoort tot de sterke minderheid. Tegenwoordig gebruik je misschien Google Earth? Of mag dat niet van Meester De Mos? O, gelijk heeft De Mos zeker. Scholen zijn uiterst voorzichtig met het aanschaffen van nieuw lesmateriaal. De gemiddelde ouderdom van de lesmethoden voor aardrijkskunde is in 2007 ten opzichte van

2006 toegenomen naar 9,1 jaar. Traditionele 'Aardrijkskunde'-boeken bestaan nog amper, omdat het vak tegenwoordig over meerdere leermethoden en lesonderdelen wordt verdeeld. Er zijn trouwens docenten die vinden dat de methoden niet voldoen aan de moderne eisen; dus werken ze parttime als schrijver voor een educatieve uitgeverij. Maar van De Mos mag dat dus weer niet, want de parttimers verzieken het onderwijs (zoals hij zou schrijven in het Parool, zie volgende alinea).

Had De Mos ambitie om zelf directeur te worden? Omdat er te weinig werd verdiend? Kennelijk. De Mos stortte zich op de opleiding Schoolleider primair onderwijs Hogeschool Utrecht, vestiging te Delft. Maar met een curieuze opvatting, getuige zijn ingezonden stuk van februari 2007 in het Parool. 'Mannen zijn in het basisonderwijs een zeldzaamheid, en zodoende is het basisonderwijs al jaren geen juiste afspiegeling van de samenleving meer. Het onderwijs wordt geteisterd door parttimers, en op menige school heerst de 'altijd-maar-leuk-mentaliteit', die de softe vrouwencultuur tot stand heeft gebracht.'

Oef, laat het Fleur Agema eens horen. Of zijn collega Wilders die het altijd heeft over het gebrek aan respect uit de hoek van de islam. Of zijn oude juf Heleen op de Hoekse Hillschool in Hoek van Holland. Want op haar was hij 'altijd verliefd'. Had hij zitten dromen? De mavo was immers voor hem een 'hele ondeugende tijd.' Tijd om je schoolbankprofiel te wissen, De Mos?

Of het nu allemaal kommer en kwel was voor Richard de Mos op de Spoorzoeker, begrijp ik nu nog niet. In 2006 kreeg de school o.a. dankzij zijn bezielende leiding een Gulden Klinker. 'Leerlingen van groep 7 en 8 van De Spoorzoeker zorgen ervoor

dat hun omgeving verbetert. Zo houden zij het schoolplein schoon, vegen ze de straat en houden ze de boomkransen schoon. Ook hebben zij een aantal afvalbakken beschilderd, om deze aantrekkelijker te maken om afval in te gooien. Docent Richard de Mos helpt de kinderen hierbij. In de klas besteedt hij ook regelmatig aandacht aan het milieu.'

Milieu? Was dat geen linkse hobby volgens de PVV? Want dit zegt De Mos nu: 'Als woordvoerder milieu zal ik in de Kamer de klimaathysterie, waar u allen flink belasting voor betaalt, gaan bestrijden. Niet alleen de maakbare mens en de maakbare maatschappij zijn een illusie, ook de maakbare natuur bestaat niet.'

Ik hoop het zó hard voor de journalistiek dat we over twee jaar nog minstens tien PVV'ers in de fractie hebben. Niets is zo kleurrijk en amusant.

Onderwijs

Telegraaf komt met ‘vmbo- hoax’

13-05-2009

‘vmbo-ers krijgen diploma cadeau. Bij het laagste vmbo-niveau helpt 80 procent van de examinatoren de leerlingen tijdens het examen,’ aldus een bericht op de site van de Telegraaf vandaag. Het land is weer te klein: meer dan 100 reacties in de comments. Maar waar de Telegraaf de informatie vandaan haalt? Het verslag van de Onderwijsinspectie komt met heel andere cijfers.

Dat er zorgen over de examens op middelbare scholen zijn, is terecht. Maar die zijn er al zolang het Cito is opgericht eind jaren zestig van de 20e eeuw en sinds de invoering van de mammoetwet in diezelfde periode - en eigenlijk ook al daarvoor. Laten we eerst eens het woord ‘examen’ onder de loep nemen. Ook op het vmbo (dat onderscheiden wordt in vier verschillende niveaus, en de Telegraaf doelt op het laagste niveau BB, dat staat voor Basis Beroepsgerichte Leerweg) wordt onderscheid gemaakt tussen het Schoolexamen en Centraal Schriftelijk Examen. Ook is er een praktisch gedeelte. De Telegraaf vertelt ons niet om welk examen die zogenaamde ‘hulp’ van examinatoren gaat.

De Onderwijsinspectie zegt in haar verslag dat het inderdaad schort bij de afname én beoordeling van CSE- en praktische examens. Slechts 4% volgt de examenreglementen volledig op. CSE-examens van vakken zoals de talen, Economie en Wiskunde worden onder strenge eisen afgenomen en, als een school de examens niet digitaal afneemt, altijd door een tweede corrector beoordeeld. Geen docent zal leerlingen antwoorden influisteren en het hele examen doorloodsen, zoals de Telegraaf suggereert.

Als we het dan over eisen hebben, kijk dan ook naar zoiets als onderwijstijd. Scholen voor praktijkonderwijs en vmbo doen het aanzienlijk beter dan scholen voor havo en vwo, die bijna nooit volledig aan de wettelijke vereisten voldoen.

Het Schoolexamen (SE) is van een heel andere orde. Al aan het begin van het derde leerjaar is een leerling bezig met het vergaren van resultaten die meetellen voor dit type examen. Een toets voor wiskunde valt hier bijvoorbeeld ook onder. Wat zegt de Onderwijsinspectie? 'De vakinhoudelijke en toetstechnische kwaliteit van schoolexamens in het vmbo en havo is meestal wel voldoende, zeker als leraren gebruik maken van toetsen en opdrachten uit methodes of oude centrale examens. Als ze zelf toetsen maken, is de kwaliteit minder goed.' In de praktijk betekent dat: de docent is te veel afhankelijk geworden van de voorgekauwde methodes van educatieve uitgeverijen. Goede toetsvragen bedenken is een vak apart. In 2003 schreef men in het onderwijsverslag ook al: 'Het is immers in de meeste gevallen niet duidelijk of hun leraar-examinator (te) gemakkelijke of (te) moeilijke toetsen voorlegt, en of het correctiemodel dat de leraar hanteert, voldoet aan professionele eisen.'

'Mulo-B'

Het is dus zeker niets nieuws dat docenten zoeken naar juiste manieren om leerstof te toetsen. Door de toenemende werkdruk wordt het er niet makkelijker op. Geef docenten meer tijd om zich te professionaliseren. Maar het Nederlandse publiek en de media slijpen de messen. In een reactie op het betreffende stukje van de Telegraaf schrijft iemand de nonsens: 'Het onderwijs is zoals wij allemaal weten gedgradeerd tot een bedenkelijk nivo.Het wordt nl. aangepast aan het nivo van de leerlingen die moet nl. dat diploma halen en wat hij of zij kan is onbelangrijk.Ik denk dat het gymnasium het nivo haalt van de vroegere MULO B.' Voor verontwaardigde reacties vol taalfouten ben ik altijd op mijn hoede, maar de bevindingen van deze poster is een fraaie illustratie van totale onwetendheid.

Dat de Onderwijsinspectie met cijfers komt, is haar taak. Dat doet het al vele jaren. De school is een dynamische omgeving en daarom nooit 'af', goed dat de controle wordt uitgevoerd. Dat er een hoop aan moet verbeteren (ook op de mbo's), zal ik beamen. Maar dat het vmbo-diploma wordt weggegeven is onjuist, en dat beweert ook de inspectie allermint. Sterker, ze begint haar onderwijsverslag met de bevindingen: 'Evenals in voorgaande jaren stelt de inspectie vast dat de meeste scholen in 2007/2008 onderwijs van voldoende kwaliteit bieden. Dat wil zeggen dat leerlingen voldoende presteren en dat er geen ernstige tekortkomingen in het onderwijsleerproces zijn.'

Ik nodig u uit om het CSE-examen Nederlands van vorig jaar op het niveau vmbo-BB te doen. De score kun je bepalen aan de hand van het antwoordmodel (op de site van examenblad.nl).

Uurtje werk. Toegegeven, het zou maar één derde mee tellen voor het eindcijfer aan het eind van leerjaar 4 van het vmbo-BB, maar toch.

Wiegel en Bolkestein scharen zich achter SP

25-05-2009

VVD-coryfee Hans Wiegel kan bij de volgende Tweede Kamerverkiezingen beter het knopje van de SP indrukken op de stemmachine. Althans, als het onderwijs hem aan het hart gaat. De verbeterde opvatting over onderwijs van de voormalige SP-lijsttrekker Marijnissen galmt nog eens na in een artikel in Vrij Nederland afgelopen week: 'Wij moeten het woord onderwijsvernieuwingen niet gebruiken. Want dat zijn eerder onderwijsvernielingen.' Hé, zo iets zei Wiegel vorig jaar ook in een column in de Pers.

De commissie-Dijsselbloem (onder aanvoering van PvdA'er Jeroen Dijsselbloem) was ook genadeloos in het oordeel over de ontwikkelingen in het onderwijs van de afgelopen jaren. Dat niet elke respondent van het onderzoek zich gelukkig voelde met de resultaten, blijkt uit een interview met wetenschapper Robert-Jan Simons. Hij voelt zich zelfs 'misbruikt'. In maart van dit jaar sprak ik samen met college Ianthe Sahadat met hem en andere 'onderwijsvernieuwers' (en een tegenstander) voor een artikel in Volkskrant Banen. Ik weet dat onderwijsvernieuwing een heet hangijzer is. De opvattingen verschuiven steeds meer naar een gesloten circuit: de docent heeft het voor het zeggen, er moet een

canon van kennis komen, overal moeten minimumeisen worden gesteld, strengere normen bij de examens... Een meer liberale opvatting, zoals Ewald Engelen van de Waterlandstichting propageert met zijn boekje 'Een Milde Meritocratie' (2008), lijkt niet populair.

De oude liberaal en de oude socialist

Frappant om te zien dat de SP-standpunten over onderwijs niet alleen tegen die van de PVV ('Afschaffen tweede fase/studiehuis en vmbo, herinvoering ambachts- en tuchtscholen') aan schurken, maar ook nog eens Hans Wiegel tevreden zullen stemmen. Jan Marijnissen en de SP nemen deel in het comité van aanbeveling van de vereniging Beter Onderwijs Nederland (BON), een vereniging die pleit voor de nadruk op kennisoverdracht en stelling neemt tegen het verschijnsel het Nieuwe Leren, waarbij de nadruk juist ligt op competenties en vaardigheden.

Hans Wiegel haalde in november 2008 in de Pers eveneens BON aan en uitte kritiek op het Nieuwe Leren. Kijk aan: Wiegel en Marijnissen, de oude liberaal en de oude socialist kunnen elkaar de hand schudden.

Gerrit vs. Frits Bolkestein

Ook Frits Bolkestein kan zich bij Wiegel en Marijnissen voegen; ondanks dat zijn grootvader een voorvechter was van onderwijsvernieuwingen, ziet kleinzoon Frits het liever anders. Gerrit Bolkestein, in de jaren 30 van de vorige eeuw minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, pleitte voor zelfstandigheid, karaktervorming en minder nadruk op parate kennis in het onderwijs. Maar hoe anders is het bij Frits Bolkestein anno 2009: 'Je moet eerst de feiten kennen, daarna

komt pas het inzicht,' aldus Bolkestein tijdens een debat over onderwijsvernieuwing in januari van dit jaar.

Toch, het huidige VVD-programma lijkt in beginsel wel degelijk te pleiten voor iets anders dan 'de macht bij de docent', zoals ouderling Wiegel propageert. "De meest kansrijke aanpak is open samenwerking tussen bedrijven (grootbedrijf en MKB), kennisinstellingen, universiteiten en hogescholen en de overheid. Regionale aanpak, zoals Brainport Eindhoven, en een landelijke aanpak, zoals met de MKB-vouchers, kunnen beide werken. Open de kluizen van kennis!" aldus één van de huidige VVD-standpunten over onderwijs. De onderwijswoordvoerder van de VVD, Ineke Dezentjé Hamming, noemt competentie gericht onderwijs (cgo) – ondanks de problemen – 'een prachtig concept'. Doet dat pijn bij de oude garde?

Homo Zappiens

De roep om discipline en ambacht in het onderwijs zie je het sterkst bij de PVV en de SP. 'Lesgeven en lesgebonden taken moeten beter worden beloond dan bureauwerk,' stelt de SP. Vermoedelijk wordt met dit 'bureauwerk' (onderwijskundig) onderzoek en buitenschoolse activiteiten bedoeld. Zelfs het CDA is geen voorstander van strikt traditioneel onderwijs. Staatssecretaris Marja van Bijsterveldt roemde onlangs de vooruitstrevende aanpak van het Leidse Da Vinci College en omschreef de moderne leerling als 'Homo Zappiens', overigens tot ongenoegen van BON.

Oude liberalen als Bolkestein en Wiegel kunnen beter snuffelen aan de staart van de links-conservatieve hoek als ze willen dat het onderwijs eruit moet zien zoals zij dat willen. Met liberalisme heeft hun opvatting niet veel meer te maken. Zij

werpen met zulke sympathieën, net als de SP, een stok in het wiel van een progressieve kenniseconomie.

Nederlanders studeren meer dan ooit

07-07-2009

Het Hoger Onderwijs Persbureau kopte vorige maand in haar nieuwsbrief 'Nederland scoort goed op onderwijs' en baseerde zich hierbij op jonge cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek. In 2007 had 31 procent van de 25- tot 64-jarigen in Nederland een diploma in het hoger onderwijs behaald, terwijl het gemiddelde in de Europese Unie rond de 25 procent ligt. Hoger opgeleiden zijn in ons land minder vaak werkloos, en het aantal hoger opgeleide werklozen daalde tot voor kort gestaag. Er wordt meer gestudeerd dan ooit.

In het studiejaar 2007-2008 stonden volgens het CBS in totaal 585 duizend personen ingeschreven in het bekostigde hoger onderwijs. Ruim 374 duizend studenten in het hbo en bijna 213 duizend op de universiteiten.

De hoongeluiden van de afgelopen jaren die studenten en pas afgestudeerden moeten aanhoren van hun voorgangers, zijn in het licht van de huidige omstandigheden misschien niet gepast. Het boek Vernieuwing in het Hoger Onderwijs (2006, Van Hout, red) stelt over het verschil in hoger onderwijs tussen vroeger en nu: 'Zo was het tot in de jaren zeventig vrij normaal om tien jaar

of langer over een rechtenstudie te doen die nominaal drie jaar duurde [...] maar ook bij andere opleidingen studeerde men veel langer dan de cursusduur voorschreef.'

Zet de moderne student af tegen de studenten van voor de jaren zestig, die op kosten van gefortuneerde ouders of dankzij een renteloze lening in combinatie met een staatsgift zich volledig konden wijden aan de studie – en zelfs dat gebeurde niet altijd – en je mag concluderen dat de generaties te zeer verschillen om te kunnen spreken van een 'daling van het niveau'.

Op internationaal gebied positioneren onze hogescholen en universiteiten zich steeds beter. Het aantal ingeschreven buitenlandse studenten groeide in cursusjaar 2007-2008 tot 6,9 procent, zo blijkt uit het jaarboek van het Nuffic, de Nederlandse onafhankelijke non-profit organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs.

Toch legt de instroom van buitenlandse studenten ook de verschillen bloot. De afdeling studentendecanen van de Universiteit van Amsterdam geeft desgevraagd als voorbeeld dat studenten uit voormalige oostbloklanden minder presteren, omdat in ons land meer analytisch en kritisch vermogen wordt geëist, in plaats van louter feitenkennis.

Meer leerlingen naar vwo

Vooralsnog is het hoger onderwijs de beste manier om een toekomst op te bouwen. Het nationale werkloosheidspercentage is onder mensen met een hoog onderwijsniveau het laagst, en dat aantal daalde tot voor kort. In 2006 was 3,5 procent van de hoger opgeleiden werkloos, in 2008 was dat 2,7 procent. Van de laag opgeleiden was in 2008 3,9 procent werkloos.

Volgens Bestel in Beeld 2008, een uitgave van het Ministerie van OCW, komt de stijging in het hoger onderwijs voort uit het toenemend aandeel van havo en vwo in het voortgezet onderwijs en uit de toegenomen doorstroom naar het hoger onderwijs. 'Steeds meer leerlingen gaan naar havo/vwo. Tien jaar geleden was het percentage leerlingen dat in het vo voor het vmbo koos nog ruim tien procentpunt hoger dan voor havo/vwo. In 2008 gaan er iets meer leerlingen naar havo/vwo dan naar vmbo,' aldus het rapport van het ministerie.

Sentiment

Zoveel kritiek er is op het huidige niveau van havo en vwo, zo graag halen de criticasters het verleden erbij om de vroegere gymnasia te bewieroken. Dat sentiment is wellicht een beetje vals. Een eeuw geleden (1904) was het aantal gymnasiasten in Nederland minder dan 2000. In het boek 'Trends in onderwijsdeelname' uit 1998 van Bob Kuhry lezen we dat in de periode 1970-1994 het aandeel van de jongeren dat een vwo-diploma behaalde steeg van 10 naar 15 procent. Die groei zie je automatisch terug in de cijfers van het hoger onderwijs.

Volgens 'The Lost Race Between Schooling and Technology', een paper uit 2003 (Een uitgave van het Centraal Plan Bureau), was de verhouding tussen het aantal hoger en lager opgeleiden in 1969 1 op 10. Volgens de recente cijfers van het CBS zou die verhouding nu dus bijna 1 op 3 zijn.

Natuurlijk is er een hoop kritiek te leveren op het hoger onderwijs, maar tel daarbij op dat de huidige student gemiddeld meer bijbaantjes heeft, meer vrijwilligerswerk doet en in korte tijd meer moet presteren en dat er van een universitair docent in

2009 meer wordt verwacht dan dat hij urenlang in een collegezaal oreert; dan gaat het, met de recente cijfers in het achterhoofd, misschien helemaal zo slecht niet in het hoger onderwijs.

Minister van Onderwijs: het is ook nooit goed

15-07-2009

Geen minister van Onderwijs is er in de afgelopen decennia zonder kleerscheuren vanaf gekomen. Zijn het niet de studenten en leerlingen, dan zijn het de docenten die hun onvrede uiten. Zijn die het niet, dan zijn er de ouders of de onderwijsinstanties die klagen. En dan is er ook nog kritiek van collega politici.

VVD-minister Loek Hermans leek eind jaren 90 van de vorige eeuw weinig klachten te horen, een kabinet met veel geld levert de minste weerstand op in het onderwijsveld. Maar ook in de slotfase van diens ministerschap kwam de smet: de hbo-fraude. Nee, dan minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen Theo Bot, die in twee jaar tijd (1963 – 1965) weinig kon uitvoeren doordat diens kopzorgen tijdens het Kabinet-Marijnen vooral veroorzaakt werden door het omroepbestel, waarover het kabinet zou struikelen.

Over alle ministers kan wel wat worden gezegd, maar het onderwijs lijkt wel heel gevoelig te liggen. Misschien omdat we allemaal op school hebben gezeten en er allemaal zo onze ideeën over hebben. We horen zowel lof als kritiek op heden en verleden. En niemand heeft echt het antwoord op de problemen.

Een duik in de geschiedenis van een halve eeuw ministeries van onderwijs.

In het boek 'Elke positieve actie begint met kritiek' van Sacha la Bastide-van Gemert over wiskundige Hans Freudenthal lees je bijvoorbeeld over de HBS (Hogere Burger School): 'E. Jensema, in 1927 directeur van de Rijks-HBS te Groningen, onderscheidde in deze tijd drie punten van algemene kritiek. Zo zou het onderwijs op de HBS te wiskundig zijn en zou het leerlingenverloop te groot zijn. De school zou bovendien te tweeslachtig zijn door tegelijkertijd zowel eindonderwijs als voorbereidend (hoger) onderwijs te willen verzorgen'. In publicaties als 'Heimwee naar de HBS' (1998) van Volkskrant-journalist Hans Wansink wordt dat schooltype juist weer bejubeld.

De Commissie-Dijsselbloem sprak vorig jaar van 'ernstige verwaarlozing' in het onderwijs, aangericht door onderwijsvernieuwingen als het Studiehuis en De Tweede Fase. Is er echter ooit sprake geweest van bijvoorbeeld een 'prachtige verbetering'? Niet als je de jaarboeken, krantenknipsels en parlementaire kronieken er op na slaat.

Neem het kabinet-De Quay (1959-1963). Onderwijsminister van dienst: Jo Cals (ook in die functie actief in de kabinetten Drees en Beel vanaf 1952). Het boek 'Regeren Zonder Rood' (2007, J.W. Brouwer e.a.) illustreert bijvoorbeeld de storm van kritiek van studenten op Cals' voorstel 'om universiteiten in staat te stellen studenten die te lang over hun examens deden, uit het onderwijs te weren.' Ook het collegegeld leidde tot commotie, toen Cals voorstelde dit te verhogen naar 200 gulden in vier jaar. En kamerlid Th. A. Versteeg van de ARP had 'geen goed woord over

voor het vervallen van het onderscheid tussen openbaar en bijzonder onderwijs’.

De Mammoetwet (oorspronkelijk de Wet op het Voortgezet Onderwijs) was het resultaat van een vernieuwingsproces dat al in 1949 was begonnen. Schoolsoorten als de HBS, MULO en ULO verdwenen. Het zou moeten leiden tot een meer gedifferentieerd onderwijs. Er ontstond lager, middelbaar en hoger onderwijs, teneinde de doorstroom te bevorderen. ‘De parlementaire behandeling van de Mammoetwet bracht forse scheuren in de coalitie’, lezen we in *Regeren Zonder Rood*. Jo Cals zat vier kabinetten lang op zijn post. Hij heeft wellicht van alle ministers het meest zijn stempel kunnen drukken op het onderwijsstelsel in de 20ste eeuw.

Minister Bot (1963 - 1965) heeft zich weinig met het onderwijs kunnen bemoeien, de meeste tijd was hij kwijt aan de discussie rond het omroepbestel en de vraag of er in de toekomst naast de publieke omroep ook commerciële tv-zenders zouden moeten worden toegestaan. De discussie daarover laaide zo op, dat het kabinet zijn ontslag indiende.

Bijna net zo zinvol was de bijdrage van Isaäc Arend Diepenhorst (periode 1965-1967, twee kabinetten). Na anderhalf jaar kwam het kabinet-Cals al ten val, dus veel heeft Diepenhorst niet kunnen doen. Zijn belangstelling ging vooral uit naar het hoger onderwijs, en om die reden werd wel gesproken van ‘een minister van wetenschappen en een staatssecretaris van onderwijs’ aldus Ton Elias, geciteerd op de site van het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis. Het instituut laat ook zien dat Diepenhorst met zijn handen in het haar zat vanwege de forse groei van het aantal studenten aan universiteiten en

hogescholen. Van 1969 tot 1986 bracht Diepenhorst het overigens wel tot algemeen voorzitter van de Onderwijsraad.

Dan Gerard Veringa, minister van Onderwijs tijdens het kabinet-De Jong (1967–1971). Veringa is het bekendst geworden vanwege zijn Wet Universitaire Bestuurshervorming, waarmee hij de studenten tegemoet kwam tijdens de Maagdenhuisbezetting in 1969. Zijn wet was volgens de Volkskrant van 31 december 1999 ‘de meest vergaande universitaire democratisering in heel de wereld’. Maar in de jaren negentig werd dat grotendeels ongedaan gemaakt door Jo Ritzen. ‘In 1996 lukte het onderwijsminister Ritzen, met overigens veel meer moeite dan Veringa destijds, om het democratisch gehalte van de universiteit weer flink terug te draaien. Gekozen bestuurders maakten sindsdien weer plaats voor benoemde professionals.’

Kritiek op Veringa blijkt er wel degelijk te zijn: zijn wet zou vooral voor eindeloos trage besluitvorming hebben gezorgd en onder zijn bewind waren de kosten van het onderwijs enorm toegenomen.

Chris van Veen dan, minister tijdens het kabinet-Biesheuvel (1971 – 1973). Heftige protesten klonken tegen zijn bezuinigingen en lesgeldverhoging. De burger moest meer gaan betalen voor diensten van de overheid. Vooral de verhoging van het collegegeld voor universiteiten en hogescholen van 250 naar 1.000 gulden leidde tot veel ongenoegen. Overigens was Van Veen later voorzitter van de commissie die het vmbo voorbereidde, halverwege de jaren negentig. Dat is hem (voor een deel) niet in dank afgenomen, als we op het rapport van de Commissie-Dijsselbloem af moeten gaan. ‘Helaas is het niet zo

goed verlopen,' zou Van Veen tijdens de hoorzitting in 2007 zeggen.

Het vreemde taal onderwijs (vto) was onder minister Jos van Kemenade (in zijn eerste termijn 1973-1977) een bron van onrust, als we het boek 'Beeld van het Onderwijs' (1988, AML van Wieringen e.a.) mogen geloven. 'In de Memorie van Antwoord, die niet meer door Van Veen maar door diens opvolgers Van Kemenade en Veerman in 1974 bij de Tweede Kamer werden ingediend, probeerden de bewindslieden tevergeefs de gerezen ongerustheid ten aanzien van het talenonderwijs in de brugklas weg te nemen. Hun kijk op de plaats van het Frans, dat naar hun mening alleen in een vwo-brugklas verplicht zou moeten zijn, riep veel protest op. Het waren niet in de laatste plaats die protesten die er tenslotte toe leidden dat het ontwerp van Van Veen [...] begin 1975 in de ijskast verdween.'

Van Kemenade zal ook tot in lengte der dagen verbonden blijven aan het experiment van de Middenschool, een soort verlenging van de basisschool. Dit model zou verschillen tussen bevolkingsgroepen verkleinen door kinderen uit kansarme milieus te laten doorstromen naar hogere vormen van onderwijs. In ons land is de middenschool er nooit gekomen. Omdat het kabinet-Van Agt II uiteenspatte, doofde het concept van de Middenschool als een nachtkaars, in Finland bestaat een soortgelijk systeem, dat overigens zeer succesvol is.

Tussen de kabinetten Den Uyl en Van Agt II, waarvan Van Kemenade minister van Onderwijs en Wetenschappen was, mocht VVD'er Arie Pais (minister van 1977 tot 1981) tussendoor komen tijdens het eerste kabinet Van Agt. Pais bracht in 1981 de

Wet op het basisonderwijs tot stand, die in 1985 van kracht zou gaan. Deze wet zorgde voor het verdwijnen van de kleuterschool en de lagere school en leidde tot het ontstaan van de basisschool zoals we die nu kennen. En ja, ook daar is met terugwerkende kracht kritiek op geuit.

'Politieke partijen, van links tot rechts, schaarden zich alle achter dezelfde grondgedachte. Gegeven de actuele politieke tegenstellingen [...] is het voor de historicus veel vaker verbijsterend om teruggaand in de tijd tot de ontdekking te moeten komen dat de tijdgeest doorslaggegender is dan de beleden politiek-ideologische tegenstellingen doen vermoeden [...] aldus Lector Algemene Pedagogiek Bas Levering in het artikel Hoe de kleuterschool verdwijnen kon.

En niet alleen de kleuterschool en de lagere school moest eraan geloven. Ook de Middelbaar Onderwijs-opleiding (een voorloper van de huidige lerarenopleidingen) werd aangepakt door Pais. 'De herstructurering [...] was inmiddels in de atmosfeer van [...] recessie en bezuinigen terecht gekomen. [...] De overheveling van de MO-docenten naar de salarisschalen van het voortgezet onderwijs werd steeds minder begrepen [...] en steeds meer als een ordinaire bezuinigingsmaatregel en nivellering. Het Weekblad sprak zelfs van 'de truc van Pais' waar de naïeve MO-bestuurders met beide voeten in waren getrapt,' aldus het boek 'Waarvan Akte, Geschiedenis van de MO-opleidingen 1912-1987' (2004, J. Vos en J. van der Linden).

En daarna volgde de grootste zondebok ooit (misschien met de latere minister Jo Ritzen op een gedeelde eerste plaats): Wim Deetman (CDA, verantwoordelijk van 1982 - 1989, onder Lubbers). Dit Volkskrant-artikel van 21 september 1999 blijkt

terug op die onrustige periode. 'De dramatische staatsschuld en het hoogopgelopen financieringstekort domineren vanaf dat moment alle politieke debatten.' [...]

'Luchtig regeren is er in die jaren niet bij. Ministers vinden demonstranten op de stoep van hun huis, Deetman krijgt eieren naar zijn hoofd en een trap in zijn buik. Deetman: "Ik ben weleens 's avonds thuisgekomen dat ik tegen mijn vrouw zei: Nu heb ik werkelijk met iedereen ruzie. Mijn ambtenaren, de onderwijsorganisaties, de eigen Tweede Kamerfractie en de collega's in het kabinet." [...] De grote druk op de Onderwijsbegroting maakt dat Deetman niet makkelijk geld afstaat voor nieuwe plannen. "Ik heb moeten ombuigen op Onderwijs voor de bouw van de Oosterscheldedam. Maar ik was er faliekant op tegen dat de Olympische Spelen in 1992 naar Amsterdam kwamen, omdat Onderwijs op een fabelachtige begroting voor eenderde van de kosten stond ingetekend."

Opvolger Jo Ritzen (PvdA) bleef langer zitten, van 1989 tot 1998 welteverstaan. Dat is zijn populariteit niet ten goede gekomen. Maar ja: hij stond voor een lastige klus. Ritzen moest anderhalf miljard gulden bezuinigen op studiefinanciering en hoger onderwijs. Wie zijn studiemateriaal bekijkt (neem het vierdelige Onderwijs bestel en beleid, onder redactie van Van Kemenade in 1987 verschenen bij Wolters-Noordhoff) moet toegeven dat hij op papier een begenadigd cijferaar en analyticus is op onderwijsgebied.

Het heeft niet mogen baten, zo schrijft de Volkskrant op 9 november 1998 na lezing van zijn boek 'De Minister, een handboek', dat terugkijkt op zijn ambtstermijn. 'En ook bleef hij

impopulair in het onderwijs en zitten veel scholen in financiële problemen. [...] Ritzen heeft ons in het ootje willen nemen.'

Cynisch vervolgt de verslaggever: 'Ritzens ambtenaren waren uitstekend, weten we nu. Althans: ze begonnen na twee jaar uitstekend te functioneren. Nadat Ritzen ze had uitgelegd hoe ze moesten werken. [...] Er was wel sprake van een probleem: zijn ambtenaren, onderwijsbestuurders en de Tweede Kamer zaten hem wel eens dwars. Ze wilden iets anders dan Jo Ritzen.' En tot overmaat van ramp was Ritzen betrokken bij de invoering van de basisvorming en het bedenken van Tweede Fase en vmbo.

De Tweede Kamer vond opvolger Loek Hermans (1998 – 2002) een verademing na acht jaar Ritzen. VVD'er Hermans kon als eerste minister van onderwijs in vele jaren weer geld uitgeven, maar de verregaande liberalisering stuitte achteraf ook weer op kritiek. Het kon natuurlijk niet te lang goed gaan. 'Hij was het die de universiteiten en hogescholen de markt opjoe, die concurrentie voorschreef en hen aanspoorde tot een strijd om studenten binnen te halen', zou de Volkskrant in 2002 opschrijven. De hbo-fraude kwam boven water.

Maria van der Hoeven (2002 – 2007) kreeg het lerarentekort op haar bord en de invoering van het Bachelor-Master-systeem vond plaats aan het begin van haar ambtstermijn. Het was ook nog eens deze periode, dankzij de opgevoerde druk van scholieren, studenten en docenten die de Tweede Kamer op het idee bracht eens uit te zoeken wat er de afgelopen twintig jaar steeds mis was gegaan in het onderwijs. Dat zou uiteindelijk leiden tot het rapport Tijd voor Onderwijs, van de Commissie-Dijsselbloem. Inmiddels stijgen uit de hoek van onderwijskundigen, pedagogen en andere professionals geluiden

op. Het rapport zou niet zaligmakend zijn en zelfs getuigen van tunnelvisie.

En dan is het rijtje invloedrijke staatssecretarissen (neem Netelenbos, mede verantwoordelijk voor de invoering van het vmbo) nog niet eens behandeld. En van alle onderwijsministers is ongetwijfeld evenveel positiefs te melden. Waarom beklijft dan toch de negatieve berichtgeving? Is het nu echt altijd kommer en kwel of laten we de emoties nu en dan te hoog oplopen? En wat zal er de geschiedenisboeken (en wiki's) ingaan onder het bewind van Minister Plasterk (2007 -)?

We zullen op die laatste vraag over een paar jaar het antwoord weten. Maar de harde cijfers, het sentiment en (publieke) beeldvorming rondom onderwijs blijven elkaar afwisselen. Het onderwijs is nooit klaar.

De volwassen kinderen van de jaren 70 willen strenge scholen en strafwerk

26-08-2009

Het tijdschrift J/M heeft dankzij een (naar eigen zeggen) representatief onderzoek aangetoond dat ouders met kinderen in het basis- en voortgezet onderwijs strengere docenten willen. 'Meer dan de helft van de ouders meent dat het huidige onderwijs niet het uiterste uit kinderen haalt. Slechts 5 procent vindt dat het echt goed gaat,' aldus het onderzoeksbureau in dienst van J/M. De bezorgde ouders zijn zelfs voorpaginanieuws in de Volkskrant van dinsdag 25 augustus. Een libertijns ideaal in het onderwijs is kennelijk geen goede voedingsbodem meer.

Laten we ten eerste vaststellen dat het huidige onderwijsstelsel inderdaad op kritiek mag rekenen. Maar tegelijk moeten we dat compenseren met evenveel lof. Dag in dag uit staat de docent in zijn klas te zwoegen, en dat al jaren lang. Afgaand op de krantenberichten, peilingen en onderzoeksresultaten uit de Nederlandse geschiedenis is er altijd wat aan te merken op de meesters en juffen. Sinds de invoering van de Wet op het voortgezet onderwijs (geuzennaam: de Mammoetwet) in 1968 begon het onderwijs vorm te krijgen zoals we het nu kennen. Daarvoor was het onderwijs überhaupt elitair en verzuild.

De ouders van nu zijn ontevreden. Over de school van hun kroost. Althans, dat beweert onderzoeksbureau Qrius, dat het onderzoek voor J/M deed. 'Scholen moeten strenger, ordelijker en gedisciplineerder zijn. Zo ziet 80% graag de strenge, maar rechtvaardige docent terug in de klas. Volgens 61% zou het helpen als leraren zich niet meer bij de voornaam laten noemen en 56% van de ouders pleit voor het herinvoeren van strafregels. Ruim eenderde vindt dat de school van hun eigen kind te soft optreedt tegen pesters en grote monden. Volgens de meeste ouders worden hun kinderen zeker niet overvraagd. Dat de druk om te presteren te groot is, vindt 60% dan ook "onzin".'

Het onderzoeksbureau meldt verder dat de ondervraagde 500 ouders een 6,5 geven als cijfer voor het voortgezet onderwijs van hun kinderen. Het Ministerie van OCW laat in 'Bestel in Beeld 2008', (een indruk van de kwaliteit van onze onderwijs-,cultuur- en wetenschapsstelsels') nog zien dat ouders het voortgezet onderwijs met een 7 of hoger beoordelen. Maar goed, de cijfers van J/M zullen we nu maar ter harte nemen.

Mieke Groenendijk, reeds 34 jaar werkzaam in het basisonderwijs vertelt naar aanleiding van het onderzoek op de site van J/M: 'Maar dan wil ik wel dat ook ouders het gezag van de leerkracht accepteren zodat mijn collega's en ik niet zoveel tijd kwijt zijn met ons te verantwoorden.' En ook Presley Bergen van Beter Onderwijs Nederland stelt: 'Daar komt bij dat de meeste ouders die strikte regeltjes wel voor andere kinderen willen, maar niet voor hun eigen kind. Het zijn dezelfde ouders die op hoge poten verhaal op school gaan halen als hun kind onheus bejegend is.'

Verdeelde markt

Nu, er is al langer een tweedeling aanwezig in het onderwijs. Grof gezegd: het Nieuwe Leren versus 'klassiek' onderwijs, simpel terug te brengen tot progressief versus behoudend. De meer progressieve zijde van het veld wordt bevolkt door pedagogen, wetenschappers en onderwijskundigen (Freudenthal Instituut, Open Universiteit, APS), de meer conservatieve tak zie je terug in bewegingen als Beter Onderwijs Nederland. Die discussie wil ik nu niet hier voeren.

Maar nu de ouders. Hun ouders (dus de opa's en oma's van de huidige middelbare scholieren) hebben nog de omschakeling naar de Mammoetwet meegemaakt, evenals de scholierenactiegroepen, de oproepen tot 'demokratisering van het onderwijs'. De kritiek is terecht als moderne ouders constateren dat het 'niveau' van een docent in hun ogen niet hetzelfde is als dat van hún docent uit vervlogen tijden. Maar in een tijd waarin meer leerlingen dan ooit naar school gaan, mag je constateren dat de aantrekkende markt van het docentschap meer 'verdeeld' is dan pakweg 20, 30 of zelfs 40 jaar geleden, toen de ouders van de huidige leerlingen nog les kregen van kweekschool-kandidaten en academici. De doorstroom van mbo naar hbo (de lerarenopleidingen) brengt een ander type docent voort. Dat wil niet zeggen dat docenten zich niet moeten ontwikkelen. De Pabo's en docentenopleidingen voor het voortgezet onderwijs en andere opleidingsinstituten beschikken over meer middelen en onderzoeksresultaten dan ooit.

In de jaren zeventig en tachtig gingen de huidige ouders zelf naar school. Juist de tijd waarin de leraar Jos genoemd werd. Toen er nog volop in de school gerookt werd. Waarin de docent met een beetje goede wil nog het Maagdenhuis had bezet. Die ouders die

nu klagen, zijn opgegroeid in een tijd dat jongerencultuur tot wasdom kwam. Zie ze nu eens oproepen tot nieuwe gestrengheid. Dat er niet meer gerookt wordt in de klas, lijkt me een pré. Dat de vrije school niet de maat geeft ook. Maar wat is er mis met onze verworvenheden van het liberalisme in het onderwijs? De hete adem van Den Haag, daar leken we juist van verlost. Scholen kregen de kansen om hun eigen onderwijs in te richten, mits het voldeed aan de eindtermen en examencommissies.

Maar nu moeten we volgens de ondervraagde ouders het liefst naar een systeem van een staatsschool. Waarom? De honger naar een streng schoolklimaat moet ergens op gebaseerd zijn. Ontevredenheid? Zeker loopt het op bepaalde scholen uit de klauwen door een te grote toestroom leerlingen, te weinig faciliteiten en financiële middelen voor docenten en management. Maar dat heeft niets te maken met de discussie over strenge docenten. Daarbij: de scholen waar ge-jijid en ge-Jost wordt, zijn dat per definitie slechte scholen? Leveren ze minder competente leerlingen aan het vervolgonderwijs? Er is geen enkel onderzoek dat dat aantoont. Strengere scholen met veel aandacht voor traditioneel en frontaal-klassikaal onderwijs zijn er overigens wel. Islamitische scholen. Veel 'u' en veel gehoorzaamheid. Maar met veelal een negatieve aantekening van de onderwijsinspectie.

Jos

Onderwijs en samenleving houden verband met elkaar. Dat deze belerende en paternalistische toon wordt aangeslagen door de ouders, zegt wat over hun eigen aanpak als opvoeder. Alsof die generatie van die grootmeesters in de regelgeving en beoefenaars van de wetenschap zijn. Zie ze trots zwaaien met

hun akte, 'toen onderwijs nog iets voorstelde.' Nou, we merken het hoor. Waar zijn jullie met je kennis om het fileprobleem op te lossen? De huizenmarkt te stabiliseren? De samenleving te laten floreren? Tjonge, de inzet van de betweters is grandioos. Gemeenplaatsen als de supermarkt, het vakantieoord, het pretpark of de winkelstraat zijn een matrix van genialiteit. Dan vind ik de meeste scholen nog een verademing. Daar wordt nog wat geleerd. Zie hun zielige ouders wegwijnen achter de lamellen van een lulkantoor langs de ringweg. Schouderklop van de baas, die ze ook gewoon Jos noemen.

Over Jos gesproken, zoals Jos van Kemenade al ooit zei in de publicatie *Onderwijs bestel en beleid 2* (Wolters-Noordhoff, 1987): "Goed onderwijs draagt ook bij tot economische groei: de groei van het nationaal inkomen." Kennelijk heeft de generatie van de betweters niet goed opgelet op school, want mede dankzij hen kan de volgende generatie op zwart zaad zitten. Dus gaan de kinderen maar en masse doorstuderen – en terecht.

Loze uitspraken als 'meer strafwerk' en 'strengere docenten' getuigen van een curieuze houding van die ondervraagde ouders. Als ouders hun kind al niet de baas zijn, dan kan een docent niet ineens de School met den Bijbel gaan spelen. Natuurlijk is vakkennis belangrijk. Maar alsof persoonlijke ontwikkeling en groei, sociale omgangsvormen, en het vormen van een identiteit ineens waardeloos zijn op een school.

Ik kom weinig docenten tegen die zich niet inzetten voor het samenvloeien van kennis, vaardigheden en houding. Vervelende, bemoeizuchtige ouders die hun kind onder een stolp plaatsen en niet de hand in eigen boezem steken, zie ik helaas vaak zat.

Een schietpartij in de Bijlmer – What’s going on?

23-09-2009

Een 19-jarige die het leven laat na een schietpartij in Amsterdam Zuidoost. Gaan we weer: het CDA zal volgende week vragen stellen aan het stadsdeelbestuur over de schietpartijen. Voor de camera van AT5 roept een jongen verontwaardigd dat de stadsdeelvoorzitter nu een zielig praatje houdt, maar dat ze er anders nooit is. Welke geest waart rond in die grootstedse kinderhoofden? ‘Meneer, uw tijd was die van Michael Jackson en StarWars. Dit is het tijdperk van Holleeder en Bin Laden,’ zei een scholier ooit tegen me.

Een terugblik op het schooljaar 2007/2008 op een vmbo-school op de grens van Oost en Zuidoost. Warning – 2410 woorden.

Zeg ‘zwarte vmbo’ hardop tijdens een verjaardagspartijtje en men trekt een vies gezicht. Een school is officieel zwart als meer dan 60 procent van de leerlingen ‘van allochtone afkomst’ is. Maar dat percentage is direct al discutabel: is iemand die al zijn hele leven in Amsterdam-West heeft gewoond niet meer autochtoon dan een volbloed Hollandse boerenjongen die vanuit Groningen naar de hoofdstad komt? Het zegt verder ook niet veel over de gedragscode of de sfeer in de school. Surinamers en

Antillianen spreken vaker met twee woorden ('Ja, meester') dan hun 'blanke' klasgenoten. Is het beeld dat mensen hebben van een zwarte school in een grote stad dan onterecht? Één ding staat vast: sommige volwassenen zitten er dikwijls naast als ze denken dat ze vat hebben op de jongeren 'van de straat'. Want die jongens en meiden bepalen de wetten. Niemand anders.

Ik heb anderhalf jaar op zo'n vmbo gewerkt als docent Nederlands. Kerstviering, kamp, toetsen, vergaderingen, examens. Alles gaat nagenoeg precies hetzelfde als op een andere school, lijkt me. Maar er zijn situaties die alleen maar hier lijken te kunnen gebeuren.

Een middagje naar Walibi met de derdeklassers. 'Comment Çava' van The Shorts en de Hollandse hits van Jannes schallen door de luidsprekers van de touringcar. In het midden van de bus ligt chips. De inhoud van minstens een halve zak, volledig verplulverd. De koelkast is volgens de chauffeur 'geplunderd'. De laaiende senior (die appeltaart met slagroom eet op het terras als de leerlingen Walibi induiken), is in alle staten. 'Ik zou ze een pak rammel geven, die Marokkanen.' De reactie van de man is primair, maar komt vaker voor. Een rekensom die veel mensen maken: onheil + jongeren = Marokkanen. Ter verduidelijking: in de bus zaten hooguit drie Marokkaanse jongens, de rest van de groep werd gevormd door Turken, Surinamers, Antillianen en Nederlanders. Nadat de stofzuiger door de bus is gegaan neemt de man mokkend de twintig euro van de docenten aan ter vergoeding van de gestolen frisdrank uit de koelkast. Maar een bonnetje schrijven gaat met moeite. Voor hem is de dag al verziekt.

Welke toekomst?

Sommige docenten hebben moeite met deze leerlingen. Het is ook moeilijk om met een groep als deze te werken. Schrijnend is als je ze soms op hun toekomst wijst. 'Welke toekomst?' blaft Achmed als hij wéér een oefentekst voor zijn examen voor zijn neus krijgt. 'Ik word dealer.' Johnny Rotten revisited.

Meestal is het grootspraak, maar de verleiding van de criminaliteit lonkt altijd. Achmed: 'Die hosselt daar wat, die praat daar. Je weet toch.' Maar de echte boeven zitten niet (meer) hier op school. Daar zorgen de interne zorgcoördinatoren, mentoren en opleidingsmanagers voor. Al met al heerst er een dynamisch grootsteeds schoolklimaat. 'Het is er wel druk,' vinden ook twee 'rustige' ICT-leerlingen, John en Davy. De een woont in Almere, de ander komt uit Diemen. Nog een jaartje en dan moeten zij eindexamen doen. 'Ik wil verder met zingen. Ik ga denk ik maar iets met entertainment doen. Ik sta trouwens ook met een filmpje op YouTube.'

Apen, Mocro's en Turko's

Onderscheid van afkomst wordt in de klassen niet of nauwelijks gemaakt. Buiten die klas vallen de leerlingen vaak wél terug op hun afkomst. En al die culturen hebben zo hun eigen manieren. Nederlandse kinderen hebben in de regel beter contact met hun ouders; hun ouders zie je dan ook braaf op ouderavonden verschijnen. Marokkanen zijn geslepen grapjassen en proberen overal een slagje uit te slaan ('Meneer, kunnen we niet een deal maken?', tijdens een examen). Surinamers beginnen uit het niets te dansen en te zingen. Deze pubers met de verschillende culturele achtergronden kunnen keihard voor elkaar zijn, maar gedogen elkaar evengoed. Turken zijn Turko's. Surinamers Apen. Marokkanen zijn Mocro's. Het liefst Kankermocro's. Sowieso is alles kanker. En helemaal leip.

'Mohammed van der G.'

Ga een willekeurige klas binnen en leg je oor te luisteren. De meisjes kan je indelen in drie groepen: de verstandige meisjes, de verleidsters en de jongensmeisjes. De verstandige (en dus meestal hardwerkende) meisjes laten zich niet gek maken en gaan voor dat diploma. Ze mengen zich niet al te opzichtig in discussies en hebben hun werk keurig op orde. Niet zelden zijn dit trouwens moslima's. De verleidsters, met hun i-Pods gereed, hullen zich in opzichtige kleding. Zijn zowel charmant voor de docenten als voor de medeleerlingen, maar zitten ook achter de braneschopper aan. Kunnen een kreng zijn, maar leveren wel de leukste klassengesprekken op. En dan zijn er de jongensmeisjes. Zij doen net zo hard mee als de grootste eikels. Trekken hun grote mond open als je ze vraagt te gaan zitten. 'Ben ik je hond?'

Die verstandige Marokkaanse meiden komen er wel. Die stoten vanaf vmbo-kb misschien stilzwijgend door naar het mbo en later een enkeling naar het hbo. Ze kijken meewarig naar hun broertjes, neefjes en buurjongens die ronddolen en zich verzetten tegen de drie-eenheid van Vrouwen, Homo's en Geert Wilders. Het waarom van de Vrouwen in deze drie-eenheid is eenvoudig te duiden: in de periode van de ontluikende seksualiteit zit elke jongen bomvol hormonen. Met elkaar opzichtig praten over stijve lullen en kontneuken is van alle tijden. Groepjes jongens maken elkaar krankzinnig met het louter scanderen van willekeurige pornosites als Bangbros.com.

Als homoseksueel op een vmbo-school moet je sterk in je schoenen staan. Als hetero moet je vooral veel in gesprek over dit onderwerp gaan. 'Meester, bent u dan homo?' 'Nee, maar ik ben toch ook geen Marokkaan als ik het voor de Marokkanen

opneem?' Geert Wilders is voor velen (Marokkanen, Turken, Antillianen, Surinamers) dé vertegenwoordiger van alle Hollandse kwaad, samengebald onder een gebleekte pruik. 'Ik snijd zijn keel door,' zegt Achmed als ik hem vraag naar zijn mening. 'Oké, en dan, wat doe je met de opvolger van Wilders?' 'Zijn kop eraf schieten.' Kortom: een duidelijk argument hebben ze niet. Wilders werkt als een Thatcher op een Britse punker in de jaren 80 van de 20e eeuw. De naam Theo van Gogh wordt ook nog wel eens gratis genoemd, maar als je er op doorvraagt blijft er niets over dan een lege grijns of paar verhaspelde zinnnetjes. Ooit had een leerling het zelfs over 'Mohammed van der G.'

'Snitchen'

Betekent dat dan een jungle in de pauzes en op het schoolplein? Het gedrag van een klein deel van de vmbo-leerlingen gaat vooral gepaard met luidruchtige kreten en uiterlijk vertoon. Vecht- en worstelpartijen die heel wat lijken. Dat heet bikkelen: elkaar zo heftig mogelijk te lijf gaan, maar altijd met een glimlach er weer uitkomen, tot wanhoop van conciërges en leraren. 'Meneer, uw tijd was die van Michael Jackson en StarWars. Dit is het tijdperk van Holleeder en Bin Laden,' zegt de Surinaamse Rodney doodserieus. Heel wat armen raken bijna uit de kom door dit soort fratsen. Natuurlijk, niet alle leerlingen zijn als losgeslagen malloten. De brave Hendriken die hun boterhammen met kaas oppeuzelen in een hoekje van de aula zijn er, ja ook hier, in de grote stad.

Terug naar Walibi. De 16-jarige Bryan heeft een onbekende op zijn bek geslagen. 'Omdat hij voordrong bij de Goliath'. De beveiliging wordt erbij gehaald. De Surinaamse Bryan is niet boos, niet eens verontwaardigd dat hij nu in een hokje vol medewerkers in Walibi-windjack moet wachten. Het illustreert

waar veel jongens en meiden op school last van hebben: niet de consequentie inzien van hun daad. Primair reageren en achteraf spijt hebben. Het slachtoffer zit bij de EHBO. Bryan wordt na een telefoontje met zijn moeder op de trein gezet, naar huis. Bryan geeft toe dat hij weliswaar degene was die de klap heeft uitgedeeld, maar volgens hem waren er meerdere jongens bij betrokken. Tijdens de terugreis discussiëren zijn klasgenoten (met mp3-speler op hoog volume) of Bryan enkele van zijn maten heeft 'gesnitcht'. Snitchen betekent: verraden. De discussieleider denkt niet dat Bryan zijn klasgenoten heeft gesnitcht. 'Dat is een skotoe-actie'. Daarmee wordt bedoeld: het is een politie-actie, van ons, leraren. Wij hebben namelijk enkele klasgenoten aangesproken met de mededeling dat hun namen door Bryan zijn genoemd. Twee dagen later (na zijn schorsing) komt Bryan persoonlijk zijn excuses maken aan enkele leraren.

Er zijn ook excessen. Veel problematisch gedrag wordt veroorzaakt door de thuissituatie. Alleenstaande moeders die een dozijn kinderen moeten opvoeden, helemaal geen ouders, doorgedraaide grootouders, alcoholisten: alle denkbare facetten komen langs. Opvallend is dat kinderen met een hachelijke thuissituatie dikwijls meer verantwoordelijkheid en zelfstandigheid vertonen dan hun klasgenoten. De wil om te overleven is sterker. Vaak worden ze hierin gesteund door een interne zorgcoördinator of een mentor. Één van die mentoren is Alex. Een jonge gast, type ijzervreter die je de pis niet lauw maakt. Alex is in staat een aula vol krankzinnige jongeren stil te krijgen. Met hetzelfde gemak zit hij tot laat op school om zijn leerlingen te helpen. Ouders bellen na de Museumplein-rellen (november 2007). Op de voorpagina van een dagblad stond één van zijn mentorleerlingen, agressief in de camera schreeuwend.

'Moeder was net weer een beetje bijgekomen. Viel de Telegraaf op de mat: een nog grotere foto.'

'Kempi is een flicker'

Holleeder is voor veel scholieren op deze school een held. De derde- en vierdejaars weten niet precies wat nu zijn achtergrond is, maar een 'vechter' tegen de staat wint hun sympathie. Net als Tony Montana uit de film Scarface. Zijn hoofd prijkt op menig shirt, vooral bij de jongens met een taakstraf in het verschiet. Vaak is dat vooral weer uiterlijk vertoon; praat je door over Scarface, dan weten ze niet eens wat regisseur Brian DePalma nog meer op zijn naam heeft. Kempri aka Kemperveen is een geliefde rapper onder de Surinamers, maar sommigen vinden hem een 'flicker'. Voor hen is Winne veel beter. Kom in elk geval niet aanzetten met Yes-R of Lange Frans, die zijn fatoe (een grap). Marokkanen vinden Appa en Sjaak cool met hun 'Ik Heb Schijt aan De Overheid'.

De straatcultuur is bij een grote groep van deze leerlingen verweven met de gadgetcultuur. Geuploade filmpjes van mobieltjes verbreden de horizon. De encyclopedie staat op Wikipedia. Raps worden gemaakt op beats in Fruityloops. Gesprekken worden bijgehouden via MSN. Tenminste, als ze een pc tot hun beschikking hebben. Een film in een bioscoop heeft voor de leerlingen geen meerwaarde. Je kan hem toch downloaden? Een uiting van kunst (rap, videoclip) staat op zichzelf, wordt met hetzelfde gemak gedeletet zoals ze de foto's op hun mobieltje weggooien. Een boek? Te veel letters, man. A Clockwork Orange? Ouwe shit. Toch besluit ik A Clockwork Orange te laten zien aan een derde klas. De film zou hen kunnen aanspreken vanwege de gangcultuur, geweld als esthetiek en de grenzen van het fatsoen. Maar de voorliefde voor Beethoven van

hoofdpersoon Alex schiet in het verkeerde keelgat, om te zwijgen van de tok over zijn strakke witte broek. Dat Johnny de Mol in Theo van Gogh's *Cool* is gemodelleerd naar Alex uit *A Clockwork Orange*, interesseert niemand iets. D e film, die zich deels afspeelt op de Glenn Mills school, is pas écht nep met de rapregel 'Hou je hoofd koel bij alles wat je doet, want dat doet je goed'.

Doelgroep

Een maand voor het Walibi uitstapje is er in Amsterdam een kunstworkshop onder de noemer 'Art ID' tijdens de Kunstvlaai. Een grote postercampagne lokt de leerlingen naar het Westergasterrein. Door de stad fiets ik met de jongens uit West, Transvaalbuurt of Zuidoost. Op hun BMX-jes doorkruisen ze de straten en de pleinen. Fietsen voor een tram uit, net wat te langzaam. Doen alsof ze een portemonnee rollen. Remmen net wat te laat voor een Duitse auto en zijn zogenaamd beledigd. Je kan ze dwingen naast je te laten fietsen, maar het is zinloos. Marokkaan Redouan, Ali de Turk en de Surinaamse Guilly laten zich niet in hun kraag vatten.

En als we eenmaal op de kunstmanifestatie zijn beland, wordt pijnlijk duidelijk hoe deze doelgroep niet te grijpen is, de postercampagne ten spijt. De manifestatie is uiteindelijk niet veel meer dan vier Rietveld-neuzelaars in een galerietje en een graffiti workshop die nog niet begonnen is. Ongeduldig lopen de jongens van de ICT-klas rond en rammen wat op een spatiebalk, toebehorend aan een kunstwerk dat een hard geluid maakt als je de spatiebalk aanraakt. Na vier keer slaan zegt Abdullah: 'Wat is dit voor een euroshopper kunst?' En ik kan hem alleen maar gelijk geven. Na iets minder dan een kwartier staan we met drie

klassen buiten in de zon. Een van de kunstenaars komt naar buiten: 'Jongens, wie heeft mijn visitekaartjes gestolen?'

Een groot deel van de leerlingen is helemaal niet bezig met het tarten van wetten of onheil veroorzaken. De meeste leerlingen volbrengen hun taken en halen gewoon hun diploma. Leerlingen schudden me braaf de hand: 'Het was leuk om van u les te hebben gehad.' Al is het bij sommige leerlingen plichtmatig, er zitten een paar bij die het vanuit de grond van hun hart beweren. Voor een aantal leerlingen vrees ik het ergste. Die worden op een dag slachtoffer van hun eigen Hollywoodcreatie.

Zorg dat die mofoka's geen millimeter van het pad wijken van een omgeving die het uiterste uit ze haalt – maar vooral in ze gelooft en vice versa. Al geeft het geen enkele groepering het recht om met wapens te slingeren omdat ze een slechte jeugd hebben gehad, dit is een type jongeren waar wij als bleke volwassenen geen vat op hebben. En dat is misschien nog het meest tragische. De overleden jongen is een jongen van Sint-Maarten ambieerde een carrière als rapper. Het leven gelaten na een stompzinige ruzie met een bekende, aldus het AD.

Cohen, de korpschef, jeugdzorg, het onderwijs en de stadsdeelvoorzitter doen dappere pogingen. Adem inhouden, hopen dat het zin heeft. En hopen dat niet de aanpak van bovenaf (fouilleren, strenger straffen, et cetera) maar deze schietpartij de gangsters in de dop wakker schrikt. Neem een leven.

Alle namen van de leerlingen zijn veranderd.

“Wij, de buitenstaanders, de onwetenden, wij gissen. We reconstrueren de Karst met profielschetsen, met animaties, met gesprekken. We herschikken Karst tot mens. Wij willen oud-collega’s spreken, wij willen familie horen. Wij eisen de onderste steen boven. Maar die steen, die ligt op de bodem van een niet-bestaande put. Daar kan geen domme open brief, uitspraak in een talkshow of actualiteitenprogramma meer tegenop.”

Schrijver/journalist Thomas van Aalten publiceerde alle artikelen uit 'De Alwetende Eenling, Essays 2009' op het weblog Sargasso.

Thomas van Aalten is als docent verbonden aan de opleiding Media, Informatie en Communicatie van de Hogeschool van Amsterdam.

www.thomasvanaalten.nl
twitter.com/thomasvanaalten